

Európska únia
Európsky fond regionálneho rozvoja

**OPERAČNÝ PROGRAM
VÝSKUM A INOVÁCIE**

Názory MSP na kvalitu podnikateľského prostredia na Slovensku

Správa z kvantitatívneho prieskumu

Bratislava, 2019

Vydavateľ:
Slovak Business Agency

© SBA, Bratislava, 2019

Všetky práva vyhradené. Údaje, ktoré sú obsahom tejto publikácie, je možné použiť len s uvedením zdroja.

Neprešlo jazykovou úpravou.

OBSAH

ÚVOD	5
1 CHARAKTERISTIKA SKÚMANEJ VZORKY MSP	6
2 NÁZORY NA PODNIKANIE A PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE.....	10
2.1 Hodnotenie spokojnosti s podmienkami pre podnikanie	10
2.2 Prekážky pre fungovanie a ďalší rast podnikania	13
2.3 Zásahy štátu ako prekážky v podnikaní	17
2.4 Povinnosti podnikateľov spojené s vyplňaním častých, rozsiahlych a neprehľadných podaniami.....	20
2.5 Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom.....	25
2.6 Preferované spôsoby riešenia situácie v prípade neplnenia zmluvných podmienok partnera	29
2.7 Zapájanie sa do procesu verejného obstarávania	31
2.8 Plánované zmeny vo firme v najbližšom období.....	33
3 ĽUDSKÉ ZDROJE.....	38
3.1 Príčiny nedostatku kvalitnej pracovnej sily	38
3.2 Legislatívne zmeny v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín	42
3.3 Zvyšovanie kvality zamestnancov zo strany štátnej správy.....	45
3.4 Vzdelávanie sa ako predpoklad pre rozvoj podnikania	48
4 LEGISLATÍVNA OBLASŤ	50
4.1 Dodržiavanie platnej legislatívy pri podnikaní	50
4.2 Dôvody nedodržiavania zákonov v podnikaní.....	52
4.3 Navýšenie výdavkov ako dôsledok novej právnej úpravy.....	57
4.4 Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov	60
4.5 Zapájanie sa do prípravy zmien právnych predpisov.....	63
4.6 Dôvody nezapájania sa prípravy zmien právnych predpisov.....	66
METODIKA PRIESKUMU	68
ZHRNUTIE VÝSLEDKOV	69
DOTAZNÍK	71

Zoznam tabuliek

Tab. č. 1: Oslovené MSP podľa sídla firmy – regionálna úroveň NUTS 3	7
Tab. č. 2: Oslovené MSP podľa hlavného druhu ekonomickej činnosti	7
Tab. č. 3: Oslovené MSP podľa fázy životného cyklu firmy	8
Tab. č. 4: Oslovené MSP podľa dĺžky podnikania	8
Tab. č. 5: Spokojnosť s podmienkami pre podnikanie na Slovensku v súčasnosti (rok 2017)	11
Tab. č. 6: Spokojnosť s podmienkami pre podnikanie na Slovensku v období začatia podnikania	12
Tab. č. 7: Prekážky pre fungovanie a ďalší rast podnikania	15
Tab. č. 8: Zásahy štátu v jednotlivých oblastiach ako prekážka v podnikaní na Slovensku	18
Tab. č. 9: Povinnosti podnikateľov vyplňať zbytočné podania podľa jednotlivých inštitúcií	22
Tab. č. 10: Konkurencieschopnosť MSP voči zahraničným podnikom podľa oblastí	26
Tab. č. 11: Preferované spôsoby riešenia situácie v prípade neplnenia zmluvných podmienok partnera	30
Tab. č. 12: Zapájanie sa MSP do procesu verejného obstarávania	31
Tab. č. 13: Plánované zmeny vo firme	35
Tab. č. 14: Príčiny nedostatku kvalitnej pracovnej sily na Slovensku	39
Tab. č. 15: Hodnotenie legislatívnych zmien v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín	43
Tab. č. 16: Možnosti zvyšovania kvality zamestnancov zo strany štátnej správy	46
Tab. č. 17: Možnosti vzdelávania sa pre ďalší rozvoj podnikania	49
Tab. č. 18: Dodržiavanie zákonov pri podnikaní	51
Tab. č. 19: Dôvody náročného dodržiavania zákonov v podnikaní	53
Tab. č. 20: Navýšenie výdavkov ako dôsledok novej právnej úpravy podľa oblastí	58
Tab. č. 21: Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov	60
Tab. č. 22: Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov	64
Tab. č. 23: Dôvody nezapájania sa do prípravy návrhov zmien právnych predpisov	66

Zoznam grafov

Graf č. 1: Oslovené MSP podľa právnej formy	6
Graf č. 2: Skúmané MSP podľa počtu zamestnancov a veľkostných kategórií MSP	7
Graf č. 3: Skúmané MSP podľa veku a pohlavia respondenta	9
Graf č. 4: Hodnotenie spokojnosti s podmienkami pre podnikanie na Slovensku a ich vývoj	10
Graf č. 5: Prekážky pre fungovanie a ďalší rast podnikania	13
Graf č. 6: Zásahy štátu ako prekážka v podnikaní na Slovensku	17
Graf č. 7: Povinnosť vyplňania zbytočne častých, rozsiahlych a neprehľadných podaní štátnym inštitúciám	20
Graf č. 8: Konkurencieschopnosť MSP voči zahraničným podnikom podľa oblastí	25
Graf č. 9: Preferované spôsoby riešenia situácie v prípade neplnenia zmluvných podmienok partnera	29
Graf č. 10: Zapájanie sa MSP do procesu verejného obstarávania	31
Graf č. 11: Plánované zmeny vo firme	33
Graf č. 12: Príčiny nedostatku kvalitnej pracovnej sily na Slovensku	38
Graf č. 13: Hodnotenie legislatívnych zmien v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín	42
Graf č. 14: Možnosti zvyšovania kvality zamestnancov zo strany orgánov štátnej správy	45
Graf č. 15: Možnosti vzdelávania sa pre ďalší rozvoj podnikania	48
Graf č. 16: Dodržiavanie zákonov pri podnikaní	50
Graf č. 17: Dôvody náročného dodržiavania zákonov v podnikaní	52
Graf č. 18: Navýšenie výdavkov ako dôsledok novej právnej úpravy podľa oblastí	57
Graf č. 19: Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov	60
Graf č. 20: Zapájanie sa MSP do prípravy návrhov zmien právnych predpisov	63
Graf č. 21: Dôvody nezapájania sa do prípravy návrhov zmien právnych predpisov	66

ÚVOD

Podnikateľské prostredie v najširšom ponímaní reflektuje kvalitu hospodárskych podmienok a predpokladov pre ekonomickú činnosť podnikateľských subjektov. Definovať podnikateľské prostredie je však pomerne zložité, keďže ho ovplyvňuje množstvo faktorov. Tie sú úzko previazané nie len s ekonomickým a politickým prostredím, ale aj s otázkami infraštruktúry, technológií či špecifických potrieb v danom odvetví alebo podnikateľskom subjekte.

Kvalitné podnikateľské prostredie je vo všeobecnosti považované za kľúčovú podmienku, ktorá determinuje zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti a rast každej trhovej ekonomiky. V prípade malých a stredných podnikov je kvalita podnikateľského prostredia vnímaná ešte citlivejšie. Práve MSP disponujú zvyčajne obmedzenými zdrojmi a vykazujú podstatne vyššiu citlivosť na existenciu rôznych netrhových bariér.

Hoci rôzne špecializované medzinárodné hodnotenia (napr. Doing Business alebo Global Competitiveness Index) indikujú v dlhodobom horizonte mierne zlepšovanie kvality podnikateľského prostredia na Slovensku, stále pretrvávajú aj určité negatíva. Z dôvodu posúdenia kvality podnikateľského prostredia na Slovensku z inej perspektívy bol zrealizovaný reprezentatívny kvantitatívny prieskum medzi MSP, ktorý sa prioritne zamerával na nasledujúce oblasti:

- posúdenie spokojnosti, resp. nespokojnosti s podmienkami na podnikanie na Slovensku;
- hodnotenie vývoja podnikateľského prostredia;
- zmapovanie najzávažnejších prekážok v podnikaní na Slovensku;
- posúdenie vplyvu častých legislatívnych zmien na podnikanie;
- zmapovanie názorov na hospodársku politiku štátu;
- zozbieranie návrhov a odporúčaní na zlepšovanie podmienok.

Prieskum bol realizovaný formou telefonických rozhovorov v mesiacoch august až september 2018 na celkovej vzorke 1000 malých a stredných podnikateľov. Zber údajov realizovala spoločnosť Crystal Call, a.s. Respondenti prieskumu boli predstavitelia podnikateľských subjektov s rozhodovacou právomocou, teda majitelia firiem, generálni riaditelia, výkonní riaditelia alebo kompetentní pracovníci poverení odpovedať na otázky zodpovednou osobou vo firme s rozhodovacou právomocou.

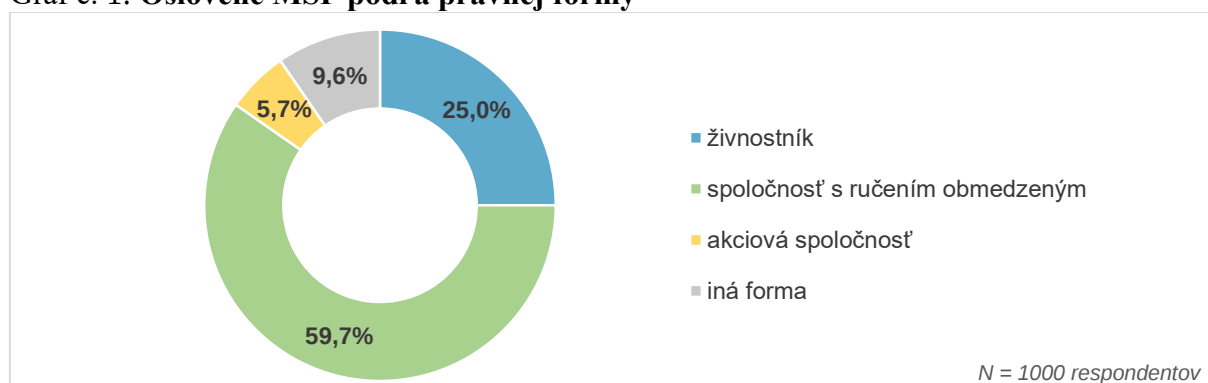
1 CHARAKTERISTIKA SKÚMANEJ VZORKY MSP

V nasledujúcej časti sú prezentované základné charakteristiky skúmanej vzorky malých a stredných podnikov z hľadiska:

- právnej formy;
- veľkostnej kategórie podniku na základe počtu zamestnancov;
- odvetvia, v ktorom vykonávajú hlavnú činnosť podnikania (podľa štatistickej klasifikácie ekonomických činností SK NACE);
- regionálnej príslušnosti na úrovni regiónov NUTS 3;
- životného cyklu firmy;
- dĺžky podnikania;
- pohlavia a veku respondenta.

Z celkovej vzorky 1000 malých a stredných podnikov tvorili **tri štvrtiny MSP – právnické osoby**. Ďalšiu štvrtinu skúmanej vzorky doplnili **fyzické osoby – podnikatelia**. V štruktúre oslovených MSP podľa právnych foriem prevažuje zastúpenie spoločností s ručením obmedzeným – s.r.o. (59,7 %). Právna forma FO – podnikatelia je zastúpená výhradne živnostníkmi, ktorí tak predstavujú štvrtinu respondentov. Na prieskume sa v menšej miere (5,7 %) zúčastnili malí a strední podnikatelia zastupujúci akciové spoločnosti. Skúmanú vzorku ďalej doplnili MSP s inou právnou formou (9,6 %), do ktorej možno zaradiť napr. družstvá, komanditné spoločnosti, verejno-obchodné spoločnosti, alebo jednoduché spoločnosti na akcie.

Graf č. 1: Oslovené MSP podľa právnej formy

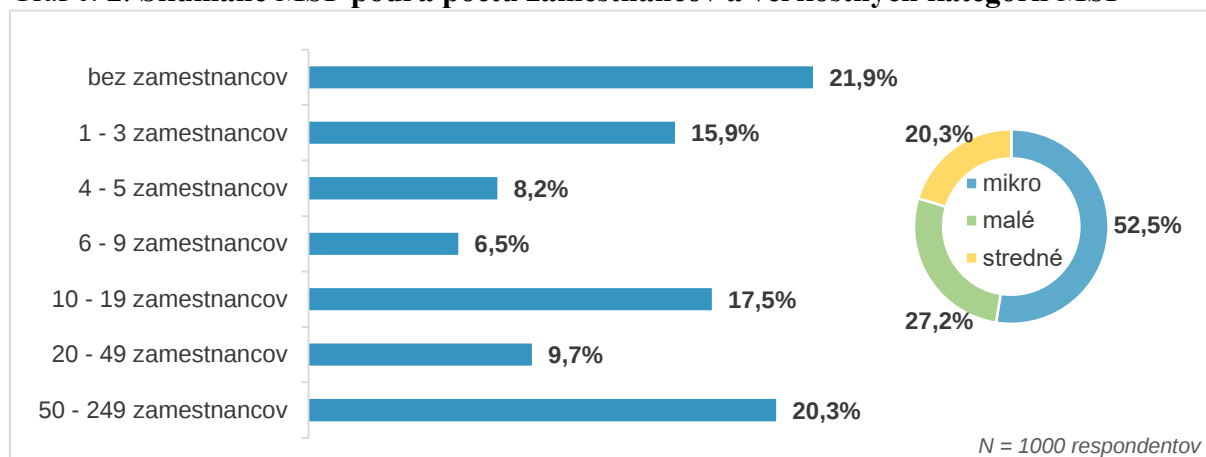

Zdroj: Slovak Business Agency

Z malých a stredných podnikov boli v prieskume **najpočetnejšie zastúpené podniky s počtom zamestnancov 0 až 9, teda kategória mikropodnikov (52,5 %)**. Viac ako štvrtinu oslovených podnikov (27,2 %) tvorili malé podniky (10 – 49 zamestnancov). S najnižším podielom (20,3 %) boli v prieskume zastúpené stredné podniky s počtom zamestnancov 50 až 249. Respondenti bez zamestnancov tvorili viac ako jednu pätinu (21,9 %) zo všetkých oslovených MSP.

V skupine MSP podnikajúcich ako FO – podnikatelia dominovali respondenti s nižším počtom zamestnancov, pričom kategória mikropodnikov predstavovala až 90,0 %. Takmer dve tretiny (61,6 %) oslovených FO – podnikateľov nemali žiadnych zamestnancov. Rovnomernejšie zastúpenie veľkostných kategórií bolo v prípade MSP – právnické osoby. V tejto právnej forme dosiahli najvyšší podiel mikropodniky (40,0 %), ktoré boli ďalej doplnené malými (33,3 %) a strednými podnikmi (26,7 %).

Graf č. 2: Skúmané MSP podľa počtu zamestnancov a veľkostných kategórií MSP

Zdroj: Slovak Business Agency

Z pohľadu **regionálneho zastúpenia malých a stredných podnikov** boli v prieskume oslovení zástupcovia so sídlom vo všetkých ôsmich krajoch Slovenska. Najväčšie zastúpenie (28,2 %) mali malé a stredné podniky so sídlom na území Bratislavského kraja. Zastúpenie MSP z ostatných krajov sa pohybovalo v intervale od 8,6 % do 11,8 %.

Tab. č. 1: Oslovené MSP podľa sídla firmy – regionálna úroveň NUTS 3

Kraj sídla podniku	MSP – právnické osoby	FO – živnostníci	Celá vzorka
Bratislavský kraj	32,7%	14,8%	28,2%
Trnavský kraj	8,7%	10,4%	9,1%
Trenčiansky kraj	7,9%	10,8%	8,6%
Nitriansky kraj	11,1%	13,6%	11,7%
Žilinský kraj	10,8%	14,8%	11,8%
Banskobystrický kraj	8,9%	10,4%	9,3%
Prešovský kraj	9,3%	15,2%	10,8%
Košický kraj	10,7%	10,0%	10,5%
Spolu	100,0%	100,0%	100,0%

Necelú tretinu (28,6 %) skúmanej vzorky malých a stredných podnikov tvorili podnikateľské subjekty, ktoré vykonávali svoju **hlavnú činnosť podnikania v odvetví obchodných služieb**. Vzorku respondentov ďalej doplnili MSP pôsobiace v sektore obchodu (25,4 %), stavebníctva (11,5 %) a priemyslu (10,8 %). V prieskume mali najnižšie zastúpenie MSP z odvetvia pôdohospodárstvo, resp. ubytovanie a stravovanie s podielom 3,8 %. Podrobnejšiu odvetvovú štruktúru prezentuje nasledujúca tabuľka.

Tab. č. 2: Oslovené MSP podľa hlavného druhu ekonomickej činnosti

Odvetvie	MSP – právnické osoby	FO – živnostníci	Celá vzorka
Pôdohospodárstvo (sekcia A)	3,3%	5,2%	3,8%
Priemysel (sekcie B, C, D, E)	9,5%	14,8%	10,8%
Stavebníctvo (sekcia F)	8,5%	20,4%	11,5%
Obchod (sekcia G)	26,5%	22,0%	25,4%
Doprava, informácie a komunikácie (sekcia H, J)	9,3%	6,4%	8,6%
Ubytovanie a stravovanie (sekcia I)	3,9%	3,6%	3,8%
Obchodné služby (sekcia K, L, M, N)	31,7%	19,2%	28,6%
Ostatné služby (sekcia O, P, Q, R, S)	7,2%	8,4%	7,5%
Spolu	100,0%	100,0%	100,0%

Štruktúra MSP zapojených do prieskumu podľa fázy životného cyklu firmy poukazuje na **silné zastúpenie subjektov vo fáze zrelosti (58,0 %)**. Podniky v tejto fáze životného cyklu sa vyznačujú stabilnou výkonnosťou s miernym rastom. Viac ako jednu pätinu (21,6 %) respondentov tvorili zástupcovia podnikov vo fáze expanzie. Fáza expanzie je typická ďalším rastom podniku, ktorý je dôsledkom zavádzania nových produktov alebo prenikania na nové trhy. Podstatne nižšie zastúpenie mali MSP vo fáze útlmu podnikateľskej činnosti (10,9 %) a vo fáze začiatočného rozvoja (8,1 %). Na prieskume sa zúčastnilo najmenej firiem v začiatočnej fáze svojej podnikateľskej činnosti (1,4 %).

Tab. č. 3: Oslovené MSP podľa fázy životného cyklu firmy

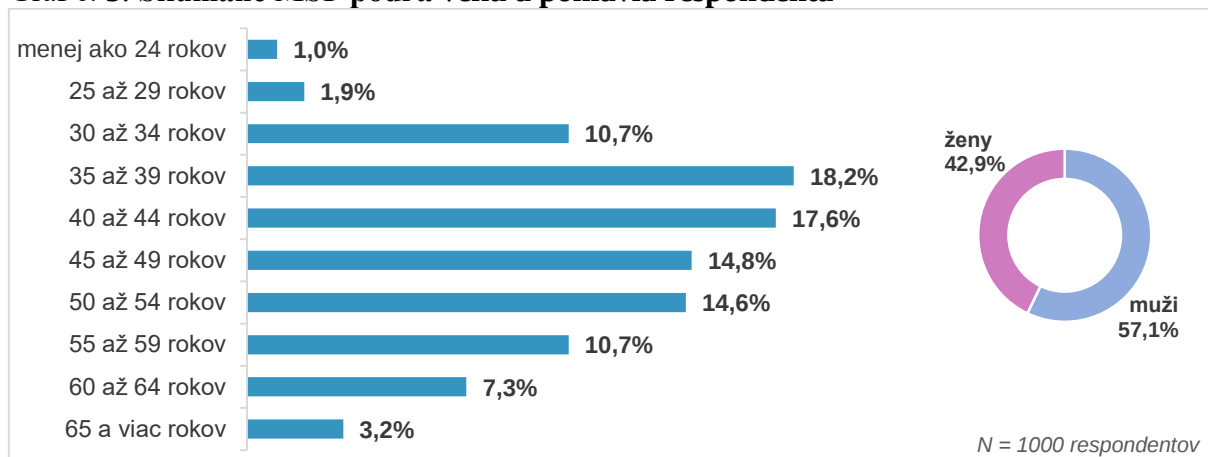
Fáza životného cyklu podniku	MSP – právnické osoby	FO – živnostníci	Celá vzorka
Začatie podnikateľskej činnosti - produkt, služba zatiaľ neobchodovaná	0,9%	2,8%	1,4%
Začiatkový rozvoj – prvotný rast podniku po začatí činnosti	6,8%	12,0%	8,1%
Expanzia – ďalší rast ako dôsledok zavádzania nových produktov alebo prenikania na nové trhy	23,3%	16,4%	21,6%
Fáza zrelosti – stabilná výkonnosť podniku s miernym rastom	59,9%	52,4%	58,0%
Fáza útlmu podnikateľskej činnosti	9,1%	16,4%	10,9%
Spolu	100,0%	100,0%	100,0%

Z pohľadu dĺžky podnikania bola **vzorka MSP zložená prevažne z respondentov s dlhoročnými skúsenosťami s podnikaním**. Viac ako dve tretiny respondentov (68,8 %) tvorili MSP pôsobiace na trhu dlhšie ako 10 rokov. Vzorku ďalej doplnili MSP podnikajúce 5 až 10 rokov (17,5 %), resp. 3 až 5 rokov (11,8 %). Najmenší podiel na úrovni 1,9 % tvorili začínajúci podnikatelia, ktorí podnikajú kratšie ako 3 roky.

Tab. č. 4: Oslovené MSP podľa dĺžky podnikania

Dĺžka podnikania	MSP – právnické osoby	FO – živnostníci	Celá vzorka
Menej ako 3 roky	1,9%	2,0%	1,9%
Od 3 do 5 rokov	10,3%	16,4%	11,8%
Od 5 do 10 rokov	18,0%	16,0%	17,5%
10 a viac rokov	69,9%	65,6%	68,8%
Spolu	100,0%	100,0%	100,0%

Medzi zástupcami oslovených MSP prevažovali muži s podielom 57,1 %. Ženy tvorili ďalších 42,9 %. Z pohľadu vekového zloženia sa na prieskume zúčastnili respondenti v rôznom veku. **Najpočetnejšiu skupinu reprezentovali zástupcovia oslovených MSP vo veku 35 až 39 rokov (18,2 %)** nasledovala veková kategória 40 až 44 ročných (17,6 %). Podobné zastúpenie bolo evidované u zástupcov MSP vo veku 45 až 49 rokov (14,8 %), resp. 50 až 54 rokov (14,6 %). Medzi menej zastúpené vekové kategórie respondentov možno zaradiť dve skupiny: mladých respondentov do 29 rokov, ktorí tvorili len 2,9 % z celej skúmanej vzorky a starších respondentov vo veku 60 a viac rokov s podielom 10,5 %.

Graf č. 3: Skúmané MSP podľa veku a pohlavia respondenta**Zdroj:** Slovak Business Agency

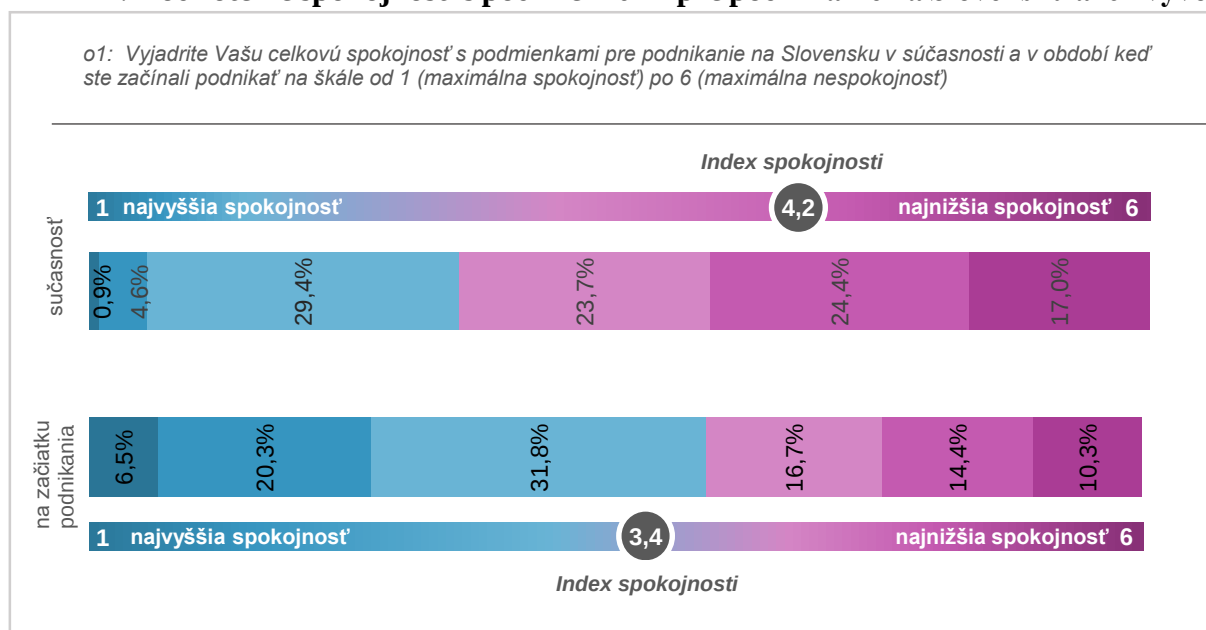
2 NÁZORY NA PODNIKANIE A PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE

2.1 Hodnotenie spokojnosti s podmienkami pre podnikanie

Zástupcovia malých a stredných podnikov mali v prieskume možnosť zhodnotiť podmienky pre podnikanie na Slovensku v dvoch časových obdobiach – v súčasnosti (rok 2017) a v období keď s podnikaním začínali. Medzi predstaviteľmi malých a stredných podnikov **prevládala nespokojnosť so súčasnými podmienkami pre podnikanie na Slovensku**. Podľa hodnotenia výsledkov prieskumu na stupnici od 1 (najvyššia spokojnosť) po 6 (najnižšia spokojnosť) u **34,9 % malých a stredných podnikateľov prevládala spokojnosť** (hodnotenie 1 až 3) so súčasnými podmienkami pre podnikanie, a naopak **v prípade 65,1 % respondentov prevládala nespokojnosť** (hodnotenie 4 až 6). **Index spokojnosti malých a stredných podnikateľov so súčasným stavom podnikateľského prostredia** (v roku 2017) dosiahol podľa spracovaných výsledkov prieskumu **4,2 bodu** (na stupnici od 1 po 6)¹.

Rovnakým spôsobom respondenti hodnotili aj podmienky pre podnikanie na začiatku ich podnikania. V tomto prípade bolo hodnotenie pozitívnejšie. U oslovených podnikateľov **prevažovala spokojnosť** (hodnotenie 1 až 3) **58,6 %**. **S podmienkami na začiatku svojho podnikania nebolo spokojných** (hodnotenie 4 až 6) **41,1 % zástupcov MSP**. Index spokojnosti s podmienkami pre podnikanie na začiatku podnikania dosiahol podľa odpovedí respondentov **3,4 bodu** (na stupnici od 1 po 6).

Graf č. 4: Hodnotenie spokojnosti s podmienkami pre podnikanie na Slovensku a ich vývoj

Zdroj: Slovak Business Agency

Z porovnania hodnotenia podmienok pre podnikanie na začiatku podnikania a v roku 2017 bolo možné určiť podiel respondentov, ktorí hodnotili súčasné podmienky pozitívnejšie, negatívnejšie alebo bez zmeny. **Takmer pätina (19,7 %) oslovených zástupcov MSP hodnotila súčasné podmienky pre podnikanie pozitívnejšie ako v období kedy s podnikaním začínali**. Naopak, **približne polovica (49,6 %) bola spokojnejšia s**

¹ Výpočet indexu vychádza z percentuálneho zastúpenia jednotlivých odpovedí (napr. hodnotu 6 označilo 30 % respondentov, hodnotu 5 označilo 40 %, atď.). Percentá boli následne prenasobené zodpovedajúcim počtom bodov. Prenásobené hodnoty za všetky odpovede boli v ďalšom kroku sčítané, pričom maximálna možná hodnota je 600. Z dôvodu prevedenia bodov na stupnicu od 1 do 6 bol súčet vydelený hodnotou 100.

podmienkami pre podnikanie v začiatkoch ich podnikania. Rovnaké hodnotenie súčasných podmienok a tých, ktoré platili na začiatku podnikania uviedlo 30,7 % respondentov.

Prevládajúcu spokojnosť s podmienkami na podnikanie na Slovensku deklarovali v prieskume predovšetkým zástupcovia stredných podnikov (43,3 %), podnikatelia z odvetvia pôdohospodárstva (52,6 %) a ostatných služieb (45,3 %), firmy so sídlom v Bratislavskom kraji (39,4 %), zástupcovia iných právnych foriem (43,8 %), respondenti do 29 rokov (55,2 %) a vo veku 60 a viac rokov (44,8 %).

Medzi najmenej spokojných podnikateľov s podmienkami pre podnikanie možno zaradiť zástupcov firiem z odvetvia ubytovanie a stravovanie (81,6 %), so sídlom v Košickom kraji (70,5 %) a začínajúcich podnikateľov podnikajúcich menej ako 3 roky (78,9 %).

Tab. č. 5: **Spokojnosť s podmienkami pre podnikanie na Slovensku v súčasnosti (rok 2017)**

Riadkové %		prevládajúca spokojnosť	prevládajúca nespokojnosť
Celková vzorka	1000 respondentov	34,9%	65,1%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	32,6%	67,4%
	10 až 49 zamestnancov	33,1%	66,9%
	50 až 249 zamestnancov	43,3%	56,7%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	52,6%	47,4%
	Priemysel	40,7%	59,3%
	Stavebníctvo	34,8%	65,2%
	Obchod	29,5%	70,5%
	Ubytovanie a stravovanie	18,4%	81,6%
	Doprava, informácie	29,1%	70,9%
	Obchodné služby	36,4%	63,6%
	Ostatné služby	45,3%	54,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	39,4%	60,6%
	Trnavský kraj	33,0%	67,0%
	Trenčiansky kraj	31,4%	68,6%
	Nitriansky kraj	38,5%	61,5%
	Žilinský kraj	33,1%	66,9%
	Banskobystrický kraj	34,4%	65,6%
	Prešovský kraj	31,5%	68,5%
	Košický kraj	29,5%	70,5%
Právna forma firmy	Živnostník	36,0%	64,0%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	32,7%	67,3%
	Akciová spoločnosť	38,6%	61,4%
	Iné	43,8%	56,3%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	21,1%	78,9%
	Od 3 do 5 rokov	30,5%	69,5%
	Od 5 do 10 rokov	32,6%	67,4%
	10 a viac rokov	36,6%	63,4%
Pohlavie	Muž	33,1%	66,9%
	Žena	37,3%	62,7%
Vek	do 29 rokov	55,2%	44,8%
	30 až 39 rokov	31,8%	68,2%
	40 až 49 rokov	34,6%	65,4%
	50 až 59 rokov	32,4%	67,6%
	60 a viac	44,8%	55,2%

Pozn.: prevládajúca spokojnosť predstavuje hodnotenie 1 až 3 a prevládajúca nespokojnosť hodnotenie 4 až 6.

Prevládajúcu spokojnosť s podmienkami na podnikanie v období začatia podnikania vyjadrili v prieskume predovšetkým zástupcovia firiem pôsobiacich v odvetví stavebníctva (67,8 %), so sídlom v Prešovskom kraji (65,7 %) a v Košickom (64,8 %), iné právne formy (67,7 %), podnikatelia podnikajúci 10 a viac rokov (65,3 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov (64,8 %).

Prevládajúcu nespokojnosť s podmienkami na podnikanie v období začatia podnikania deklarovali v prieskume predovšetkým mikropodnikatelia (44,4 %), firmy pôsobiace v obchode (45,3 %) a v obchodných službách (44,4 %), so sídlom v Trenčianskom kraji (50,0 %), firmy pôsobiace na trhu 3 až 5 rokov (58,5 %) a podnikatelia vo veku do 29 rokov (55,2 %).

Tab. č. 6: Spokojnosť s podmienkami pre podnikanie na Slovensku v období začatia podnikania

Riadkové %		prevládajúca spokojnosť	prevládajúca nespokojnosť
Celková vzorka	1000 respondentov	58,6%	41,4%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	55,6%	44,4%
	10 až 49 zamestnancov	61,8%	38,2%
	50 až 249 zamestnancov	62,1%	37,9%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	63,2%	36,8%
	Priemysel	63,0%	37,0%
	Stavebníctvo	67,8%	32,2%
	Obchod	54,7%	45,3%
	Ubytovanie a stravovanie	57,9%	42,1%
	Doprava, informácie	61,6%	38,4%
	Obchodné služby	55,6%	44,4%
	Ostatné služby	57,3%	42,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	53,9%	46,1%
	Trnavský kraj	61,5%	38,5%
	Trenčiansky kraj	50,0%	50,0%
	Nitriansky kraj	58,1%	41,9%
	Žilinský kraj	59,3%	40,7%
	Banskobystrický kraj	62,4%	37,6%
	Prešovský kraj	65,7%	34,3%
	Košický kraj	64,8%	35,2%
Právna forma firmy	Živnostník	60,0%	40,0%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	56,4%	43,6%
	Akčiová spoločnosť	59,6%	40,4%
	Iné	67,7%	32,3%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	52,6%	47,4%
	Od 3 do 5 rokov	41,5%	58,5%
	Od 5 do 10 rokov	44,6%	55,4%
	10 a viac rokov	65,3%	34,7%
Pohlavie	Muž	55,0%	45,0%
	Žena	63,4%	36,6%
Vek	do 29 rokov	44,8%	55,2%
	30 až 39 rokov	49,1%	50,9%
	40 až 49 rokov	62,7%	37,3%
	50 až 59 rokov	63,2%	36,8%
	60 a viac	64,8%	35,2%

Pozn.: prevládajúca spokojnosť predstavuje hodnotenie 1 až 3 a prevládajúca nespokojnosť hodnotenie 4 až 6.

2.2 Prekážky pre fungovanie a ďalší rast podnikania

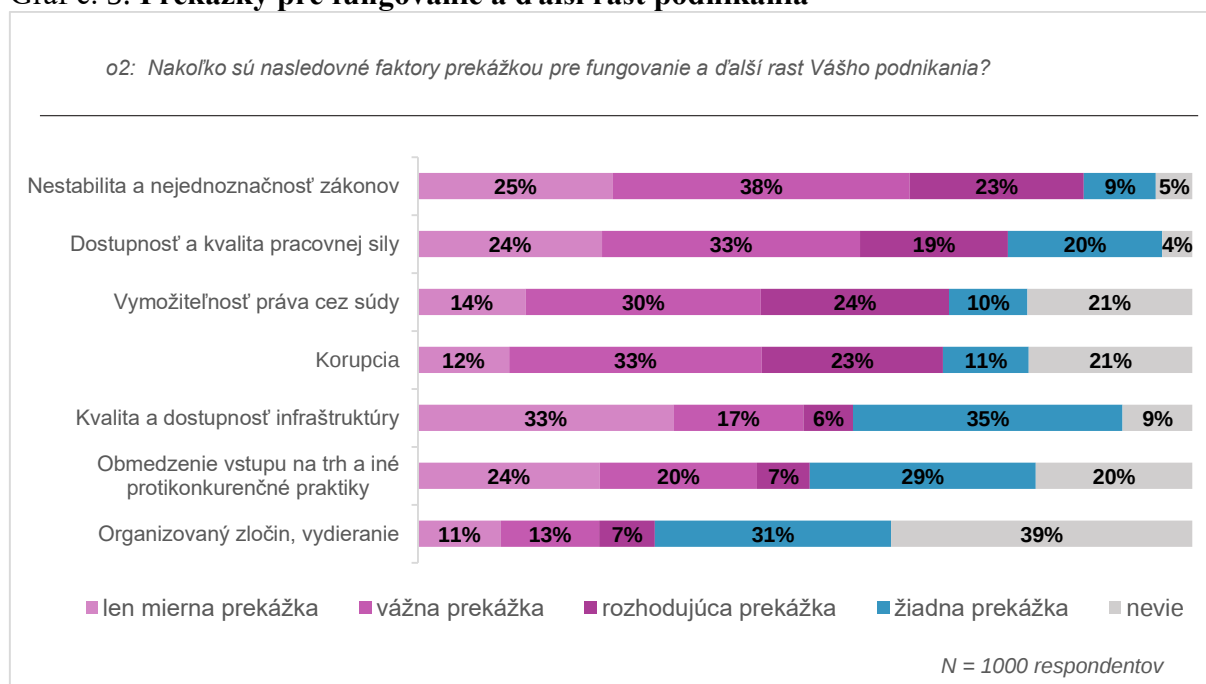
Za **najvýznamnejšiu prekážku** pri fungovaní a ďalšom raste podnikania zástupcovia MSP označili **nestabilitu a nejednoznačnosť zákonov**. Tento faktor považuje za miernu, vážnu alebo rozhodujúcu prekážku až 86,0 % respondentov. Z výsledkov ďalej vyplýva, že problémy na pracovnom trhu na Slovensku zásadne ovplyvňujú aj sektor malých a stredných podnikov. **Problém s dostupnosťou a kvalitou pracovnej sily označilo za prekážku až 76,2 % oslovených MSP.**

Medzi **významnejšie bariéry v podnikaní na Slovensku** respondenti uviedli tiež **vymožiteľnosť práva súdnou cestou** (68,6 %) a **korupciu** (67,8 %). Negatívne vyznieva najmä vyšší podiel respondentov (takmer jedna štvrtina), ktorí vnímajú uvedené prekážky ako rozhodujúce.

Nižší podiel zástupcov MSP (56,2 %) považuje za prekážku pre fungovanie a ďalší rast ich podnikania faktor kvality a dostupnosti infraštruktúry. **Viac ako jedna tretina (34,8 %) respondentov nepovažuje kvalitu a dostupnosť infraštruktúry za prekážku** v rozvoji podnikania na Slovensku. Pre polovicu oslovených MSP (50,6 %) je prekážkou obmedzenie vstupu na trh a iné protikonkurenčné praktiky. Najmenej respondentov (30,6 %) považuje za prekážku pri fungovaní a ďalšom raste svojho podnikania organizovaný zločin a vydieranie. K hodnoteniu tohto faktora sa nevedelo vyjadriť až 38,9 % respondentov.

V porovnaní s výsledkami obdobného prieskumu z roku 2010 predstavujú prekážku pre väčší podiel podnikateľov faktory ako: **dostupnosť a kvalita pracovnej sily** (58,7 % v roku 2010), **kvalita a dostupnosť infraštruktúry** (42,1 % v roku 2010) a **vymožiteľnosť práva cez súdy** (60,6 % v roku 2010). Menej opýtaných MSP vníma ako prekážku podnikania organizovaný zločin (43,6 % v roku 2010) a obmedzenie vstupu na trh a iné protikonkurenčné praktiky (61,5 % v roku 2010). V ostatných prípadoch sa posúdenie prekážok medzi rokom 2010 a 2018 nezmenilo.

Graf č. 5: Prekážky pre fungovanie a ďalší rast podnikania

Zdroj: Slovak Business Agency

Kvalitu a dostupnosť infraštruktúry označili v prieskume ako prekážku pre fungovania a rast podnikania predovšetkým predstavitelia stredných podnikov (63,5 %), firmy pôsobiace v doprave, informačných a komunikačných činnostiach (64,0 %), podnikatelia so sídlom v Banskobystrickom kraji (64,5 %), akciové spoločnosti (63,2 %) a podnikatelia pôsobiaci na trhu od 5 do 10 rokov (61,7 %).

Dostupnosť a kvalitu pracovnej sily vnímajú ako problém predovšetkým zástupcovia malých (80,9 %) a stredných podnikov (83,7 %), firmy pôsobiace v ubytovaní a v stravovaní (81,6 %), so sídlom v Trenčianskom kraji (80,2 %) a spoločnosti s ručením obmedzením (82,7 %).

Nestabilitu a nejednoznačnosť legislatívnych noriem ako prekážku pre fungovanie a ďalší rast podnikania vnímajú najmä podnikatelia v ubytovaní a stravovaní (92,1 %), v priemysle (91,7 %), so sídlom v Trnavskom (93,4 %) a v Nitrianskom kraji (90,6 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (90,5 %).

Vymožiteľnosť práva cez súdy vnímajú ako problematickú oblasť podnikateľského prostredia predovšetkým malé podniky (72,4 %), podnikatelia z odvetvia priemyslu (71,3 %) a ubytovania a stravovania (71,1 %), so sídlom v Trnavskom kraji (75,8 %), spoločnosti s ručením obmedzením (72,5 %), respondenti mužského pohlavia (72,0 %) a vo veku od 30 do 39 rokov (71,3 %).

Korupciu považujú za prekážku podnikania predovšetkým zástupcovia mikropodnikov (71,0 %), firmy z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (75,6 %), so sídlom v Trnavskom kraji (80,2 %), s dĺžkou podnikania od 3 do 5 rokov (72,9 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (75,9 %).

Organizovaný zločin a vydieranie ako prekážku pre fungovanie a ďalší rast podnikania vnímajú predovšetkým podnikatelia z odvetvia ubytovania a stravovania (39,5 %) a z priemyslu (35,2 %), so sídlom v Prešovskom (38,9 %) a Banskobystrickom kraji (35,5 %), živnostníci (34,8 %) a zástupcovia firiem podnikajúcich od 3 do 5 rokov (35,6 %).

Obmedzenie vstupu na trh a iné protikonkurenčné praktiky považujú ako prekážku podnikania predovšetkým zástupcovia firiem pôsobiacich v ubytovaní a v stravovaní (63,2 %), v obchode (58,7 %), podnikatelia so sídlom v Banskobystrickom (54,8 %) a v Prešovskom kraji (54,6 %), akciové spoločnosti (61,4 %) a začínajúci podnikatelia do 3 rokov od vzniku (57,9 %).

Tab. č. 7: Prekážky pre fungovanie a ďalší rast podnikania

Riadkové %		Kvalita a dostupnosť infraštruktúry	Dostupnosť a kvalita pracovnej sily	Nestabilita a nejednoznačnosť zákonov
Celková vzorka	1000 respondentov	56,2%	76,2%	86,0%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	53,9%	70,9%	86,1%
	10 až 49 zamestnancov	55,1%	80,9%	85,3%
	50 až 249 zamestnancov	63,5%	83,7%	86,7%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	60,5%	71,1%	76,3%
	Priemysel	45,4%	78,7%	91,7%
	Stavebníctvo	53,0%	76,5%	82,6%
	Obchod	56,3%	78,3%	85,0%
	Ubytovanie a stravovanie	44,7%	81,6%	92,1%
	Doprava, informácie	64,0%	75,6%	82,6%
	Obchodné služby	60,8%	76,2%	87,8%
	Ostatné služby	53,3%	65,3%	85,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	56,4%	77,0%	83,0%
	Trnavský kraj	47,3%	79,1%	93,4%
	Trenčiansky kraj	59,3%	80,2%	86,0%
	Nitriansky kraj	50,4%	77,8%	90,6%
	Žilinský kraj	52,5%	72,9%	87,3%
	Banskobystrický kraj	64,5%	77,4%	81,7%
	Prešovský kraj	56,5%	71,3%	88,9%
	Košický kraj	63,8%	74,3%	81,9%
Právna forma firmy	Živnostník	55,6%	66,0%	86,8%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	57,0%	82,7%	86,4%
	Akciová spoločnosť	63,2%	73,7%	86,0%
	Iné	49,0%	63,5%	81,3%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	31,6%	52,6%	68,4%
	Od 3 do 5 rokov	54,2%	68,6%	86,4%
	Od 5 do 10 rokov	61,7%	78,9%	82,3%
	10 a viac rokov	55,8%	77,5%	87,4%
Pohlavie	Muž	55,9%	79,3%	87,2%
	Žena	56,6%	72,0%	84,4%
Vek	do 29 rokov	44,8%	75,9%	58,6%
	30 až 39 rokov	56,1%	77,9%	84,8%
	40 až 49 rokov	55,6%	79,0%	86,7%
	50 až 59 rokov	59,7%	71,9%	90,5%
	60 a viac	53,3%	73,3%	83,8%

Pokračovanie tabuľky č. 7

Riadkové %		Vymožiteľnosť práva cez súdy	Korupcia	Organizovaný zločin, vydieranie	Obmedzenie vstupu na trh a iné protikonku- renčné praktiky
Celková vzorka	1000 respondentov	68,6%	67,8%	30,6%	50,6%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	67,8%	71,0%	31,0%	49,9%
	10 až 49 zamestnancov	72,4%	67,6%	29,8%	50,0%
	50 až 249 zamestnancov	65,5%	59,6%	30,5%	53,2%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	55,3%	65,8%	23,7%	42,1%
	Priemysel	71,3%	64,8%	35,2%	47,2%
	Stavebníctvo	66,1%	62,6%	23,5%	39,1%
	Obchod	72,0%	71,7%	33,9%	58,7%
	Ubytovanie a stravovanie	71,1%	71,1%	39,5%	63,2%
	Doprava, informácie	70,9%	75,6%	23,3%	50,0%
	Obchodné služby	68,5%	67,5%	30,4%	48,6%
	Ostatné služby	60,0%	58,7%	32,0%	52,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	68,4%	67,0%	31,2%	50,4%
	Trnavský kraj	75,8%	80,2%	34,1%	48,4%
	Trenčiansky kraj	69,8%	74,4%	27,9%	47,7%
	Nitriansky kraj	62,4%	59,0%	24,8%	46,2%
	Žilinský kraj	67,8%	66,1%	24,6%	52,5%
	Banskobystrický kraj	68,8%	66,7%	35,5%	54,8%
	Prešovský kraj	67,6%	73,1%	38,9%	54,6%
	Košický kraj	70,5%	61,0%	28,6%	50,5%
Právna forma firmy	Živnostník	64,8%	68,4%	34,8%	52,4%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	72,5%	69,8%	29,1%	50,4%
	Akciová spoločnosť	68,4%	63,2%	33,3%	61,4%
	Iné	54,2%	56,3%	27,1%	40,6%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	52,6%	52,6%	21,1%	57,9%
	Od 3 do 5 rokov	66,9%	72,9%	35,6%	52,5%
	Od 5 do 10 rokov	66,9%	65,1%	25,7%	48,6%
	10 a viac rokov	69,8%	68,0%	31,3%	50,6%
Pohlavie	Muž	72,0%	71,5%	31,0%	49,9%
	Žena	64,1%	62,9%	30,1%	51,5%
Vek	do 29 rokov	58,6%	55,2%	24,1%	34,5%
	30 až 39 rokov	71,3%	66,4%	31,8%	52,2%
	40 až 49 rokov	66,0%	66,4%	29,9%	51,2%
	50 až 59 rokov	70,4%	75,9%	32,8%	52,6%
	60 a viac	67,6%	60,0%	25,7%	43,8%

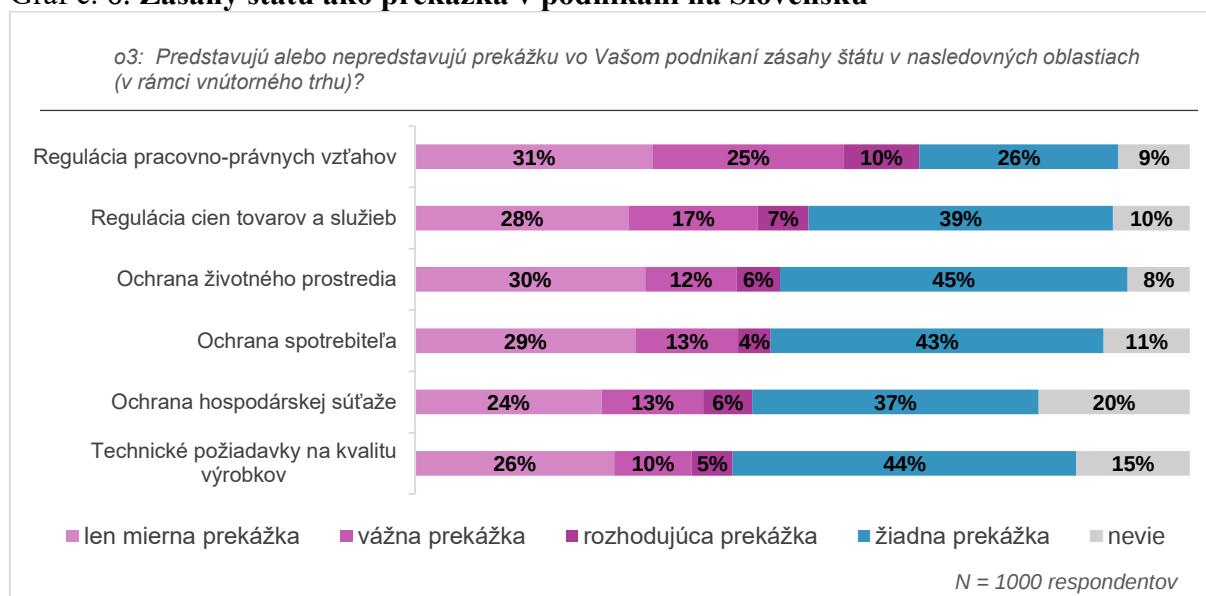
Pozn.: hodnoty predstavujú podiel respondentov, ktorí označili daný faktor ako prekážku: mierna, vážna a rozhodujúca prekážka.

2.3 Zásahy štátu ako prekážky v podnikaní

Na podnikanie malých a stredných podnikateľov na Slovensku nepriaznivo pôsobia aj rôzne zásahy štátu. Pre oslovených zástupcov MSP predstavujú **najväčšiu prekážku v podnikaní zásahy štátu v oblasti regulácie pracovno-právnych vzťahov**, ktorú vníma ako miernu, vážnu alebo rozhodujúcu prekážku 65,1 % respondentov.

Zásahy štátu v oblasti regulácie cien tovarov a služieb predstavujú prekážku pre polovicu (50,8 %) oslovených MSP. V prípade 47,1 % podnikateľov sú prekážkou **zásahy štátu v oblasti ochrany životného prostredia**. Značná časť respondentov (45,9 %) negatívne vníma aj zásahy štátu v oblasti ochrany spotrebiteľa. Najmenej oslovených malých a stredných podnikateľov vníma ako prekážku v podnikaní **zásahy štátu v oblasti ochrany hospodárskej súťaže** (43,5 %) a **v oblasti technických požiadaviek na kvalitu výrobkov** (41,0 %).

Graf č. 6: Zásahy štátu ako prekážka v podnikaní na Slovensku

Zdroj: Slovak Business Agency

Reguláciu cien tovarov a služieb zo strany štátu vnímajú ako prekážku v podnikaní predovšetkým malí (55,5 %) a strední podnikatelia (56,7 %), zástupcovia firiem z odvetvia ubytovania a stravovania (65,8 %), podnikatelia so sídlom v Trenčianskom kraji (58,1 %) a v Trnavskom kraji (57,1 %), podnikateľské subjekty pôsobiace na trhu od 5 do 10 rokov (53,7 %), respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (54,5 %).

Reguláciu pracovno-právnych vzťahov zo strany štátu považujú za prekážku vo zvýšenej miere najmä malí (70,6 %) a strední podnikatelia (70,4 %), firmy pôsobiace v ubytovaní a stravovaní (73,7 %), spoločnosti s ručením obmedzením (71,2 %) a podnikateľské subjekty pôsobiace na trhu od 5 do 10 rokov (70,3 %).

Technické požiadavky na kvalitu výrobkov zo strany štátu vnímajú negatívne predovšetkým strední podnikatelia (50,7 %), firmy z odvetvia obchodu (48,0 %), podnikatelia so sídlom v Banskobystrickom (52,7 %) a v Trnavskom kraji (49,5 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (47,0 %).

Zásahy štátu štátu v oblasti ochrany spotrebiteľa vnímajú negatívne predovšetkým podnikatelia z odvetvia ubytovania a stravovania (55,3 %) a obchodu (54,7 %), so sídlom v Banskobystrickom a Košickom kraji (zhodne po 50,5 %), akciové spoločnosti (54,4 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (53,8 %).

Opatrenia štátu v oblasti ochrany životného prostredia vnímajú ako prekážku predovšetkým stredné firmy (59,1 %), malí a strední podnikatelia z oblasti ubytovania a stravovania (63,2), akciové spoločnosti (73,7 %) a respondenti vo veku 50 až 59 rokov (54,2 %).

Zásahy štátu v oblasti ochrany hospodárskej súťaže vnímajú ako prekážku predovšetkým zástupcovia stredných podnikov (51,2 %), podnikatelia so sídlom v Banskobystrickom kraji (49,5 %), akciové spoločnosti (63,2 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (50,2 %).

Tab. č. 8: Zásahy štátu v jednotlivých oblastiach ako prekážka v podnikaní na Slovensku

Riadkové %		Regulácia cien tovarov a služieb	Regulácia pracovno-právnych vzťahov	Technické požiadavky na kvalitu výrobkov
Celková vzorka	1000 respondentov	50,8%	65,1%	41,0%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	46,1%	60,2%	37,5%
	10 až 49 zamestnancov	55,5%	70,6%	40,4%
	50 až 249 zamestnancov	56,7%	70,4%	50,7%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	44,7%	52,6%	47,4%
	Priemysel	46,3%	68,5%	41,7%
	Stavebníctvo	45,2%	53,0%	43,5%
	Obchod	55,9%	67,7%	48,0%
	Ubytovanie a stravovanie	65,8%	73,7%	31,6%
	Doprava, informácie	47,7%	64,0%	33,7%
	Obchodné služby	52,4%	69,6%	37,4%
	Ostatné služby	41,3%	56,0%	36,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	52,8%	65,6%	36,9%
	Trnavský kraj	57,1%	69,2%	49,5%
	Trenčiansky kraj	58,1%	69,8%	44,2%
	Nitriansky kraj	41,0%	60,7%	35,0%
	Žilinský kraj	44,1%	61,0%	39,0%
	Banskobystrický kraj	49,5%	66,7%	52,7%
	Prešovský kraj	52,8%	63,9%	40,7%
	Košický kraj	51,4%	65,7%	41,0%
Právna forma firmy	Živnostník	49,6%	52,8%	41,6%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	50,4%	71,2%	40,7%
	Akciová spoločnosť	52,6%	66,7%	45,6%
	Iné	55,2%	58,3%	38,5%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	36,8%	31,6%	42,1%
	Od 3 do 5 rokov	49,2%	55,9%	35,6%
	Od 5 do 10 rokov	53,7%	70,3%	38,9%
	10 a viac rokov	50,7%	66,3%	42,4%
Pohlavie	Muž	49,7%	66,4%	38,4%
	Žena	52,2%	63,4%	44,5%
Vek	do 29 rokov	37,9%	62,1%	34,5%
	30 až 39 rokov	49,8%	63,0%	41,9%
	40 až 49 rokov	51,9%	68,2%	38,6%
	50 až 59 rokov	54,5%	68,0%	47,0%
	60 a viac	44,8%	55,2%	33,3%

Pokračovanie tabuľky č. 8

Riadkové %		Ochrana spotrebiteľa	Ochrana životného prostredia	Ochrana hospodárskej súťaže
Celková vzorka	1000 respondentov	45,9%	47,1%	43,5%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	45,5%	42,5%	41,1%
	10 až 49 zamestnancov	47,4%	47,1%	42,3%
	50 až 249 zamestnancov	44,8%	59,1%	51,2%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	47,4%	36,8%	47,4%
	Priemysel	40,7%	46,3%	46,3%
	Stavebníctvo	44,3%	43,5%	44,3%
	Obchod	54,7%	53,1%	45,3%
	Ubytovanie a stravovanie	55,3%	63,2%	47,4%
	Doprava, informácie	41,9%	48,8%	37,2%
	Obchodné služby	43,7%	43,4%	43,0%
	Ostatné služby	33,3%	42,7%	37,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	46,8%	46,5%	41,1%
	Trnavský kraj	47,3%	50,5%	44,0%
	Trenčiansky kraj	41,9%	51,2%	43,0%
	Nitriansky kraj	45,3%	47,0%	42,7%
	Žilinský kraj	39,0%	46,6%	44,9%
	Banskobystrický kraj	50,5%	47,3%	49,5%
	Prešovský kraj	45,4%	47,2%	42,6%
	Košický kraj	50,5%	42,9%	44,8%
Právna forma firmy	Živnostník	46,8%	43,6%	41,6%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	46,4%	46,6%	43,2%
	Akciová spoločnosť	54,4%	73,7%	63,2%
	Iné	35,4%	43,8%	38,5%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	31,6%	36,8%	26,3%
	Od 3 do 5 rokov	41,5%	39,8%	37,3%
	Od 5 do 10 rokov	46,3%	44,6%	36,6%
	10 a viac rokov	46,9%	49,3%	46,8%
Pohlavie	Muž	44,1%	44,0%	43,6%
	Žena	48,3%	51,3%	43,4%
Vek	do 29 rokov	27,6%	48,3%	34,5%
	30 až 39 rokov	43,3%	45,0%	39,4%
	40 až 49 rokov	47,5%	47,8%	43,8%
	50 až 59 rokov	53,8%	54,2%	50,2%
	60 a viac	34,3%	33,3%	40,0%

Pozn.: hodnoty predstavujú podiel respondentov, ktorí označili zásahy štátu ako prekážku: mierna, vážna a rozhodujúca prekážka.

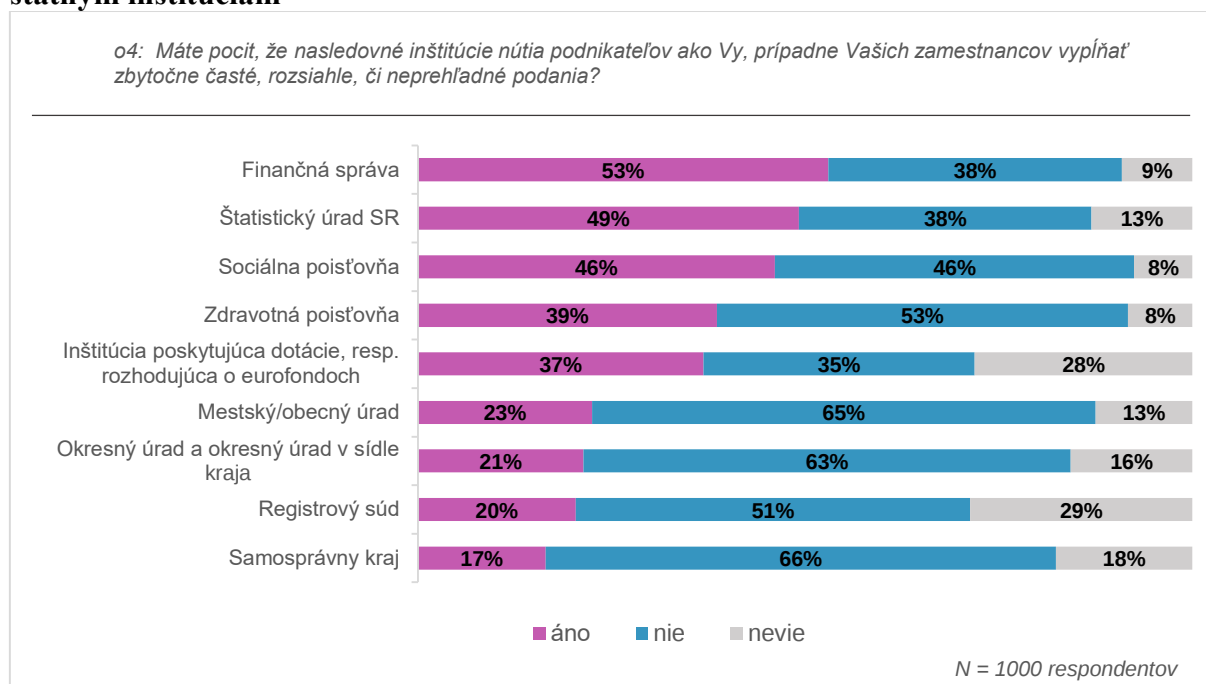
2.4 Povinnosti podnikateľov spojené s vyplňaním častých, rozsiahlych a neprehľadných podaní

Podnikateľské prostredie na Slovensku dlhodobo zápasí s vysokou byrokratickou a administratívnou záťažou, ktorá negatívne ovplyvňuje najmä malé a stredné podniky. Oslovení zástupcovia MSP mali v prieskume možnosť vyjadriť svoje skúsenosti s povinným zasielaním častých, rozsiahlych, či neprehľadných podaní vybraným štátnym inštitúciám.

Medzi inštitúcie, ktoré nútia podnikateľov alebo ich zamestnancov vyplňať zbytočné podania respondenti najčastejšie zaradili: **Finančnú správu SR** (53,0 %), **Štatistický úrad SR** (49,2 %) a **Sociálnu poisťovňu** (46,1 %). V menšej miere majú podnikatelia pocit, že ich nútí vyplňať zbytočné podania **Zdravotná poisťovňa** (38,6 %) alebo rôzne inštitúcie poskytujúce dotácie, resp. rozhodujúce o eurofondoch (36,9 %).

Naopak, **najmenej negatívnych skúsenosti majú zástupcovia MSP s povinnosťou vyplňať zbytočné podania pre mestské, resp. obecné úrady** (22,5 %), **okresné úrady a okresné úrady v sídle kraja** (21,4 %), **registrové súdy** (20,4 %) a **samosprávne kraje** (16,5 %).

Graf č. 7: Povinnosť vyplňania zbytočne častých, rozsiahlych a neprehľadných podaní štátnym inštitúciám

Zdroj: Slovak Business Agency

Povinnosť vyplňať časté, rozsiahle a neprehľadné podania pre Finančnú správu v prieskume deklarovali predovšetkým podnikatelia pôsobiaci v oblasti ubytovania a stravovania (73,7 %) a obchodných služieb (57,0 %), firmy so sídlom v Trenčianskom (61,6 %) a v Trnavskom kraji (57,1 %) a respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (56,7 %).

Povinnosť predkladať pre Sociálnu poisťovňu zbytočné podania v porovnaní s celoslovenskou hodnotou uvádzali častejšie podnikateľské subjekty z odvetvia ubytovania a stravovania (60,5 %) a obchodných služieb (50,0 %), subjekty so sídlom a v Trnavskom (52,7 %) a v Trenčianskom kraji (51,2 %) a podnikatelia pôsobiaci na trhu od 5 do 10 rokov (50,3 %).

Negatívne skúsenosti s vyplňaním zbytočných podaní pre Zdravotnú poisťovňu uvádzali v prieskume najčastejšie subjekty z oblasti ubytovania a stravovania (52,6 %), z obchodných služieb (42,7 %), so sídlom v Trnavskom kraji (48,4 %) a respondenti vo veku od 40 do 49 rokov (43,2 %).

Zbytočné podania pre registrový súd v prieskume najčastejšie uvádzali podnikateľské subjekty z odvetvia stavebníctva (26,1 %), firmy so sídlom v Prešovskom (25,0 %) a v Trnavskom kraji (21,3 %), akciové spoločnosti (24,6 %), podnikateľské subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (31,6 %), respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (26,0 %),

Problémy s vyplňaním zbytočných podaní pre mestské a obecné úrady uvádzali v porovnaní s celoslovenskou hodnotou častejšie zástupcovia malých podnikov (26,5 %), firmy z odvetvia ubytovania a stravovania (44,7 %) a stavebníctva (26,1 %), so sídlom v Bratislavskom kraji (27,3 %), začínajúce podnikateľské subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (36,8 %), respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (28,7 %).

Samosprávny kraj „obťažuje“ svojimi podaniami podnikateľov podľa názoru predovšetkým zástupcov malých podnikov (20,2 %), subjektov z odvetvia stavebníctva (22,6 %), z ubytovania a stravovania (23,7 %), so sídlom v Trnavskom kraji (25,3 %), začínajúcich podnikateľov subjektov pôsobiacich na trhu menej ako 3 roky (26,3 %) a respondentov vo veku od 30 do 39 rokov (21,5 %).

Negatívne skúsenosti s vyplňaním zbytočných podaní pre okresný úrad v prieskume vyjadrili predovšetkým zástupcovia malých podnikov (26,8 %), firmy pôsobiace v odvetví pôdohospodárstva (36,8 %) a obchodných služieb (26,9 %), so sídlom v Trnavskom kraji (27,5 %), začínajúci podnikatelia pôsobiaci na trhu menej ako 3 roky (31,6 %) a respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (26,0 %).

Inštitúcie poskytujúce dotácie, resp. rozhodujúce o eurofondoch obťažujú svojimi zbytočnými podaniami predovšetkým podnikateľov z odvetvia pôdohospodárstva (60,5 %), so sídlom v Banskobystrickom (46,2 %) a v Trnavskom kraji (44,0 %), iné právne formy (46,9 %), respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (40,1 %) a do 50 do 59 rokov (41,1 %).

Povinnosť zasielať zbytočné podania Štatistickému úradu SR v prieskume deklarovali predovšetkým zástupcovia stredných podnikov (68,5 %), subjekty z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (57,0 %), so sídlom v Trnavskom a v Žilinskom kraji (zhodne 59,3 %) a akciové spoločnosti (61,4 %).

Tab. č. 9: Povinnosti podnikateľov vyplňať zbytočné podania podľa jednotlivých inštitúcií

Riadkové %		Finančná správa	Sociálna poisťovňa	Zdravotná poisťovňa
Celková vzorka	1000 respondentov	53,0%	46,1%	38,6%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	53,1%	47,6%	38,1%
	10 až 49 zamestnancov	51,1%	44,5%	36,8%
	50 až 249 zamestnancov	55,2%	44,3%	42,4%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	52,6%	39,5%	31,6%
	Priemysel	46,3%	44,4%	35,2%
	Stavebníctvo	49,6%	47,8%	39,1%
	Obchod	52,8%	44,1%	37,8%
	Ubytovanie a stravovanie	73,7%	60,5%	52,6%
	Doprava, informácie	52,3%	46,5%	37,2%
	Obchodné služby	57,0%	50,0%	42,7%
	Ostatné služby	44,0%	33,3%	28,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	54,6%	44,3%	38,7%
	Trnavský kraj	57,1%	52,7%	48,4%
	Trenčiansky kraj	61,6%	51,2%	41,9%
	Nitriansky kraj	48,7%	43,6%	30,8%
	Žilinský kraj	50,8%	42,4%	36,4%
	Banskobystrický kraj	51,6%	44,1%	37,6%
	Prešovský kraj	50,9%	46,3%	37,0%
	Košický kraj	48,6%	49,5%	41,0%
Právna forma firmy	Živnostník	48,4%	42,8%	32,4%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	55,9%	49,2%	42,2%
	Akciová spoločnosť	49,1%	42,1%	42,1%
	Iné	49,0%	37,5%	30,2%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	42,1%	36,8%	36,8%
	Od 3 do 5 rokov	46,6%	41,5%	33,9%
	Od 5 do 10 rokov	54,3%	50,3%	40,0%
	10 a viac rokov	54,1%	46,1%	39,1%
Pohlavie	Muž	55,2%	47,5%	39,6%
	Žena	50,1%	44,3%	37,3%
Vek	do 29 rokov	37,9%	31,0%	24,1%
	30 až 39 rokov	56,7%	49,8%	40,1%
	40 až 49 rokov	54,3%	47,2%	43,2%
	50 až 59 rokov	54,2%	48,2%	38,3%
	60 a viac	40,0%	31,4%	24,8%

Pozn.: hodnoty predstavujú podiel respondentov, ktorí uviedli odpoveď „áno“.

Pokračovanie tabuľky č. 9

Riadkové %		Registrový súd	Mestský/obecný úrad	Samosprávny kraj
Celková vzorka	1000 respondentov	20,4%	22,5%	16,5%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	18,7%	19,6%	14,9%
	10 až 49 zamestnancov	21,3%	26,5%	20,2%
	50 až 249 zamestnancov	23,6%	24,6%	15,8%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	21,1%	21,1%	7,9%
	Priemysel	18,5%	18,5%	11,1%
	Stavebníctvo	26,1%	26,1%	22,6%
	Obchod	21,7%	20,9%	15,7%
	Ubytovanie a stravovanie	18,4%	44,7%	23,7%
	Doprava, informácie	14,0%	11,6%	14,0%
	Obchodné služby	21,3%	24,5%	19,2%
	Ostatné služby	14,7%	22,7%	10,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	21,3%	27,3%	19,5%
	Trnavský kraj	23,1%	20,9%	25,3%
	Trenčiansky kraj	14,0%	19,8%	12,8%
	Nitriansky kraj	17,9%	17,1%	12,0%
	Žilinský kraj	20,3%	21,2%	14,4%
	Banskobystrický kraj	19,4%	21,5%	11,8%
	Prešovský kraj	25,0%	25,0%	19,4%
	Košický kraj	20,0%	19,0%	12,4%
Právna forma firmy	Živnostník	14,8%	17,6%	13,2%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	22,6%	24,3%	16,8%
	Akciová spoločnosť	24,6%	24,6%	17,5%
	Iné	18,8%	22,9%	22,9%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	31,6%	36,8%	26,3%
	Od 3 do 5 rokov	18,6%	16,9%	15,3%
	Od 5 do 10 rokov	17,7%	23,4%	17,1%
	10 a viac rokov	21,1%	22,8%	16,3%
Pohlavie	Muž	20,8%	20,5%	14,9%
	Žena	19,8%	25,2%	18,6%
Vek	do 29 rokov	17,2%	20,7%	3,4%
	30 až 39 rokov	26,0%	28,7%	21,5%
	40 až 49 rokov	16,0%	20,4%	16,4%
	50 až 59 rokov	22,5%	20,6%	15,8%
	60 a viac	14,3%	17,1%	8,6%

Pozn.: hodnoty predstavujú podiel respondentov, ktorí uviedli odpoveď „áno“.

Pokračovanie tabuľky č. 9

Riadkové %		Okresný úrad a okresný úrad v sídle kraja	Inštitúcia poskytujúca dotácie, resp. rozhodujúca o eurofondoch	Štatistický úrad SR	Iný úrad
Celková vzorka	1000 respondentov	21,4%	36,9%	49,2%	7,2%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	18,5%	35,2%	39,2%	8,0%
	10 až 49 zamestnancov	26,8%	40,4%	54,0%	6,6%
	50 až 249 zamestnancov	21,7%	36,5%	68,5%	6,4%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	36,8%	60,5%	55,3%	5,3%
	Priemysel	15,7%	35,2%	44,4%	7,4%
	Stavebníctvo	24,3%	37,4%	46,1%	7,8%
	Obchod	20,1%	33,1%	41,7%	7,5%
	Ubytovanie a stravovanie	21,1%	28,9%	47,4%	7,9%
	Doprava, informácie	8,1%	27,9%	57,0%	7,0%
	Obchodné služby	26,9%	41,3%	55,9%	7,0%
	Ostatné služby	16,0%	37,3%	49,3%	8,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	23,4%	30,5%	49,3%	7,1%
	Trnavský kraj	27,5%	44,0%	59,3%	6,6%
	Trenčiansky kraj	17,4%	36,0%	40,7%	8,1%
	Nitriansky kraj	17,9%	36,8%	43,6%	9,5%
	Žilinský kraj	21,2%	39,8%	59,3%	5,9%
	Banskobystrický kraj	21,5%	46,2%	49,5%	9,7%
	Prešovský kraj	22,2%	38,0%	47,2%	8,3%
	Košický kraj	17,1%	36,2%	43,8%	3,8%
Právna forma firmy	Živnostník	18,4%	32,8%	28,8%	6,8%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	22,3%	37,0%	55,8%	7,6%
	Akciová spoločnosť	17,5%	36,8%	61,4%	1,8%
	Iné	26,0%	46,9%	54,2%	10,4%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	31,6%	36,8%	47,4%	10,5%
	Od 3 do 5 rokov	22,0%	33,1%	34,7%	6,8%
	Od 5 do 10 rokov	20,6%	36,0%	44,6%	8,0%
	10 a viac rokov	21,2%	37,8%	52,9%	7,1%
Pohlavie	Muž	20,1%	35,4%	43,4%	7,5%
	Žena	23,1%	38,9%	56,9%	7,0%
Vek	do 29 rokov	17,2%	17,2%	34,5%	3,4%
	30 až 39 rokov	26,0%	40,1%	49,8%	8,0%
	40 až 49 rokov	19,8%	36,1%	49,4%	8,0%
	50 až 59 rokov	20,9%	41,1%	52,6%	6,0%
	60 a viac	16,2%	25,7%	42,9%	7,6%

Pozn.: hodnoty predstavujú podiel respondentov, ktorí uviedli odpoveď „áno“.

2.5 Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom

V porovnaní so zahraničnými podnikmi sú oslovené **slovenské MSP najviac konkurencieschopné v oblasti efektívnosti výroby, resp. ponúkanej služby** (25,8 % respondentov) a **v oblasti kvality ľudských zdrojov, ktoré sa podieľajú na chode podniku** (25,4 % respondentov).

Takmer pätina (18,9 %) oslovených MSP si myslí, že zahraničným podnikom dokáže konkurovať vďaka lacným výrobným zdrojom. Ďalších 17,3 % respondentov uviedlo **inovácie** a 17,0 % **rozvinutosť dodávateľských, odberateľských a príbuzných odvetví.**

Nižší podiel respondentov (14,8 %) v prieskume vyjadrilo názor, že ich firma je konkurencieschopná v porovnaní so zahraničnými podnikmi **v oblastiach ako marketing, propagácia produktov a služieb.** Len 9,3 % zástupcov malých a stredných podnikov si myslí, že zahraničným podnikom dokáže konkurovať v oblasti **dostupnosti špecializovaných vzdelávacích a výskumných služieb.**

V akých oblastiach je podnik konkurencieschopný v porovnaní so zahraničnými podnikmi nevedelo posúdiť 36,1 % opýtaných MSP.

Graf č. 8: Konkurencieschopnosť MSP voči zahraničným podnikom podľa oblastí

Zdroj: Slovak Business Agency

Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom v oblasti rozvinutosti dodávateľských, odberateľských a príbuzných odvetví deklarovali v prieskume predovšetkým zástupcovia stredných podnikov (22,7 %), subjekty z odvetvia obchodných služieb (19,9 %), firmy so sídlom v Bratislavskom kraji (20,9 %), spoločnosti s ručeným obmedzeným (20,6 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (48,3 %).

Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom v oblasti lacných výrobných zdrojov uvádzali v prieskume predovšetkým podnikatelia z odvetvia priemyslu (27,8 %) a stavebníctva (26,1 %), podnikatelia so sídlom v Nitrianskom (26,5 %), v Trnavskom (25,3 %) a v Košickom kraji (24,8 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (24,1 %).

Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom v oblasti efektívnosti výroby, resp. ponúkanej služby uvádzali v porovnaní s celoslovenskou hodnotou častejšie zástupcovia malých podnikov (33,5 %), podnikateľské subjekty z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (33,7 %), subjekty so sídlom v Trenčianskom kraji (32,6 %), podnikatelia pôsobiaci na trhu od 5 do 10 rokov (32,0 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (62,1 %).

Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom v oblasti zavádzania inovácií uvádzali v porovnaní s celoslovenskou hodnotou častejšie zástupcovia MSP z odvetvia obchodných služieb (25,2 %), so sídlom v Bratislavskom kraji (24,1 %), akciové spoločnosti (24,6 %), podnikatelia pôsobiaci na trhu menej ako 3 roky (26,3 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (34,5 %).

Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom v oblasti dostupnosti špecializovaných vzdelávacích a výskumných služieb uvádzali v prieskume predovšetkým podnikatelia z odvetvia pôdohospodárstva (13,2 %), so sídlom v Bratislavskom kraji (13,1 %), subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (15,8 %) a respondenti vo veku menej ako 29 rokov (31,0 %).

Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom v oblasti marketingu, propagácie produktov a služieb deklarovali v prieskume predovšetkým malí podnikatelia (19,5 %), firmy so sídlom v Bratislavskom (17,7 %) a v Nitrianskom kraji (17,1 %), spoločnosti s ručeným obmedzením (18,3 %), subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (26,3 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (20,7 %).

Konkurencieschopnosť voči zahraničným podnikom v oblasti kvality ľudských zdrojov uvádzali v porovnaní s celoslovenskou hodnotou najmä zástupcovia podnikateľov z odvetvia obchodných služieb (30,1 %), subjekty so sídlom v Trnavskom kraji (30,8 %), subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (31,6 %) a respondenti vo veku menej ako 29 rokov (34,5 %).

Tab. č. 10: Konkurencieschopnosť MSP voči zahraničným podnikom podľa oblastí

Riadkové %		Rozvinutosť dodávateľských, odberateľských a príbuzných odvetví	Lacné výrobné zdroje	Efektívnosť výroby, resp. ponúkanej služby	Inovácie
Celková vzorka	1000 respondentov	17,0%	18,9%	25,8%	17,0%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	12,8%	17,5%	20,2%	13,5%
	10 až 49 zamestnancov	21,0%	18,4%	33,5%	21,3%
	50 až 249 zamestnancov	22,7%	23,2%	30,0%	21,7%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	18,4%	21,1%	31,6%	13,2%
	Priemysel	15,7%	27,8%	29,6%	13,0%
	Stavebníctvo	15,7%	26,1%	24,3%	13,9%
	Obchod	18,1%	15,0%	22,4%	14,2%
	Ubytovanie a stravovanie	10,5%	13,2%	7,9%	7,9%
	Doprava, informácie	16,3%	19,8%	33,7%	20,9%
	Obchodné služby	19,9%	19,6%	29,4%	25,2%
	Ostatné služby	9,3%	6,7%	17,3%	12,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	20,9%	17,4%	31,2%	24,1%
	Trnavský kraj	17,6%	25,3%	23,1%	7,7%
	Trenčiansky kraj	16,3%	22,1%	32,6%	20,9%
	Nitriansky kraj	12,8%	26,5%	21,4%	12,0%
	Žilinský kraj	17,8%	9,3%	28,0%	18,6%
	Banskobystrický kraj	14,0%	12,9%	23,7%	9,7%
	Prešovský kraj	14,8%	16,7%	17,6%	18,5%
	Košický kraj	15,2%	24,8%	21,0%	14,3%
Právna forma firmy	Živnostník	13,2%	20,8%	20,0%	13,2%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	20,6%	18,4%	30,7%	20,3%
	Akčiová spoločnosť	15,8%	19,3%	24,6%	24,6%
	Iné	5,2%	16,7%	11,5%	5,2%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	10,5%	10,5%	15,8%	26,3%
	Od 3 do 5 rokov	15,3%	20,3%	22,0%	16,1%
	Od 5 do 10 rokov	16,6%	20,0%	32,0%	19,4%
	10 a viac rokov	17,6%	18,6%	25,1%	16,7%
Pohlavie	Muž	17,0%	21,5%	29,1%	18,7%
	Žena	17,0%	15,4%	21,4%	15,4%
Vek	do 29 rokov	48,3%	24,1%	62,1%	34,5%
	30 až 39 rokov	19,0%	17,0%	29,1%	22,5%
	40 až 49 rokov	13,3%	21,0%	21,0%	15,7%
	50 až 59 rokov	17,4%	19,4%	22,9%	13,8%
	60 a viac	13,3%	15,2%	28,6%	11,4%

Pokračovanie tabuľky č. 10

Riadkové %		Dostupnosť špecializovaných vzdelávacích a výskumných služieb	Marketing, propagácia produktov a služieb	Kvalita ľudských zdrojov podieľajúcich sa na chode podniku	Nevie posúdiť
Celková vzorka	1000 respondentov	9,3%	14,8%	25,4%	36,1%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	8,4%	13,7%	21,5%	42,3%
	10 až 49 zamestnancov	10,7%	19,5%	29,8%	29,4%
	50 až 249 zamestnancov	9,9%	11,3%	29,6%	29,1%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	13,2%	10,5%	26,3%	36,8%
	Priemysel	7,4%	11,1%	28,7%	35,2%
	Stavebníctvo	6,1%	16,5%	23,5%	38,3%
	Obchod	8,7%	16,5%	19,3%	39,4%
	Ubytovanie a stravovanie	5,3%	15,8%	26,3%	34,2%
	Doprava, informácie	11,6%	16,3%	26,7%	30,2%
	Obchodné služby	11,9%	14,3%	30,1%	33,2%
	Ostatné služby	6,7%	13,3%	24,0%	41,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	13,1%	17,7%	28,4%	30,5%
	Trnavský kraj	6,6%	12,1%	30,8%	33,0%
	Trenčiansky kraj	8,1%	10,5%	22,1%	39,5%
	Nitriansky kraj	10,3%	17,1%	25,6%	36,8%
	Žilinský kraj	5,1%	11,0%	18,6%	39,0%
	Banskobystrický kraj	5,4%	12,9%	24,7%	38,7%
	Prešovský kraj	9,3%	16,7%	26,9%	38,9%
	Košický kraj	9,5%	14,3%	21,9%	41,9%
Právna forma firmy	Živnostník	8,0%	10,4%	17,6%	47,2%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	10,2%	18,3%	29,8%	30,5%
	Akčiová spoločnosť	8,8%	15,8%	26,3%	24,6%
	Iné	7,3%	4,2%	17,7%	49,0%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	15,8%	26,3%	31,6%	31,6%
	Od 3 do 5 rokov	7,6%	17,8%	19,5%	40,7%
	Od 5 do 10 rokov	10,9%	17,7%	30,3%	35,4%
	10 a viac rokov	9,0%	13,2%	25,0%	35,6%
Pohlavie	Muž	9,6%	15,9%	25,7%	33,5%
	Žena	8,9%	13,3%	24,9%	39,6%
Vek	do 29 rokov	31,0%	20,7%	34,5%	13,8%
	30 až 39 rokov	8,0%	15,2%	27,0%	32,5%
	40 až 49 rokov	9,9%	14,8%	22,8%	38,0%
	50 až 59 rokov	7,5%	13,4%	26,1%	39,5%
	60 a viac	9,5%	15,2%	24,8%	38,1%

Pozn.: možnosť výberu viacerých odpovedí.

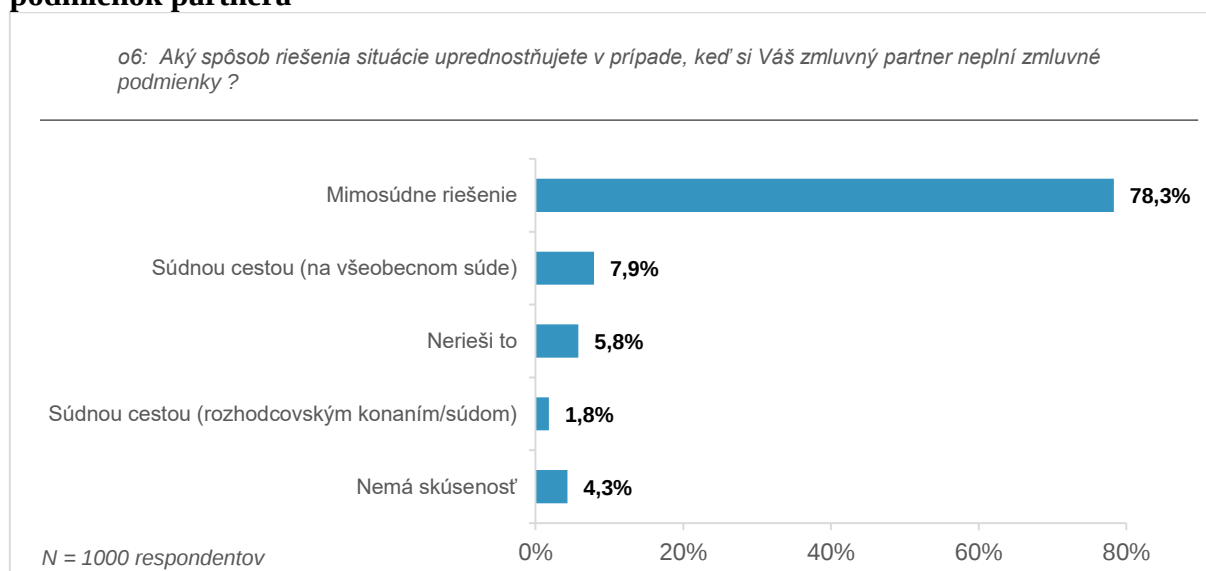
2.6 Preferované spôsoby riešenia situácie v prípade neplnenia zmluvných podmienok partnera

V situáciách kedy dochádza k neplneniu zmluvných podmienok zo strany zmluvného partnera až **78,3 % zástupcov oslovených MSP uprednostňuje mimosúdne riešenie vzniknutej situácie**. Súdnou cestou prostredníctvom všeobecného súdu rieši neplnenie zmluvných podmienok partnera 7,9 % respondentov. Ďalších 5,8 % opýtaných MSP takúto situáciu vôbec nerieši.

Len 1,8 % zástupcov MSP preferuje pri neplnení zmluvných podmienok svojho zmluvného partnera súd prostredníctvom rozhodcovského konania, resp. súdu.

Iné možnosti riešenia situácie keď si zmluvný partner neplní záväzky vyplývajúce zo zmluvy uviedlo 6,2 % respondentov. V iných možnostiach opýtaní najčastejšie uvádzali, že s podobnou situáciou nemajú doposiaľ žiadnu skúsenosť. Podiel takto formulovaných odpovedí dosiahol 4,3 % z celkovej početnosti respondentov.

Graf č. 9: **Preferované spôsoby riešenia situácie v prípade neplnenia zmluvných podmienok partnera**

Zdroj: Slovak Business Agency

Mimosúdne riešenie situácie v prípade nesplnenia zmluvných podmienok partnera preferujú podľa výsledkov prieskumu predovšetkým zástupcovia firiem z odvetvia pôdohospodárstva (86,9 %), akciové spoločnosti (89,5 %), podnikatelia pôsobiaci na trhu menej ako 3 roky (89,5 %) a respondenti do 29 rokov (93,1 %).

Súdnou cestou prostredníctvom všeobecného súdu uprednostňujú riešenie situácie v prípade nesplnenia zmluvných podmienok partnera predovšetkým podnikatelia z odvetvia priemyslu (13,9 %) a ubytovania a stravovania (13,2 %), firmy so sídlom v Trenčianskom (15,1 %) a v Trnavskom kraji (14,3 %), iné právne formy (12,5 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov (13,3 %).

Neriešenie situácie, v prípadoch ak partner nesplní zmluvné podmienky uprednostňujú predovšetkým zástupcovia mikropodnikov (8,8 %), firmy z odvetvia stavebníctva (8,7 %), so sídlom v Košickom (8,6 %) a v Prešovskom kraji (8,3 %), živnostníci (12,0 %), subjekty s dĺžkou podnikania menej ako 3 roky (10,5 %) a od 3 do 5 rokov (9,3 %).

Tab. č. 11: Preferované spôsoby riešenia situácie v prípade neplnenia zmluvných podmienok partnera

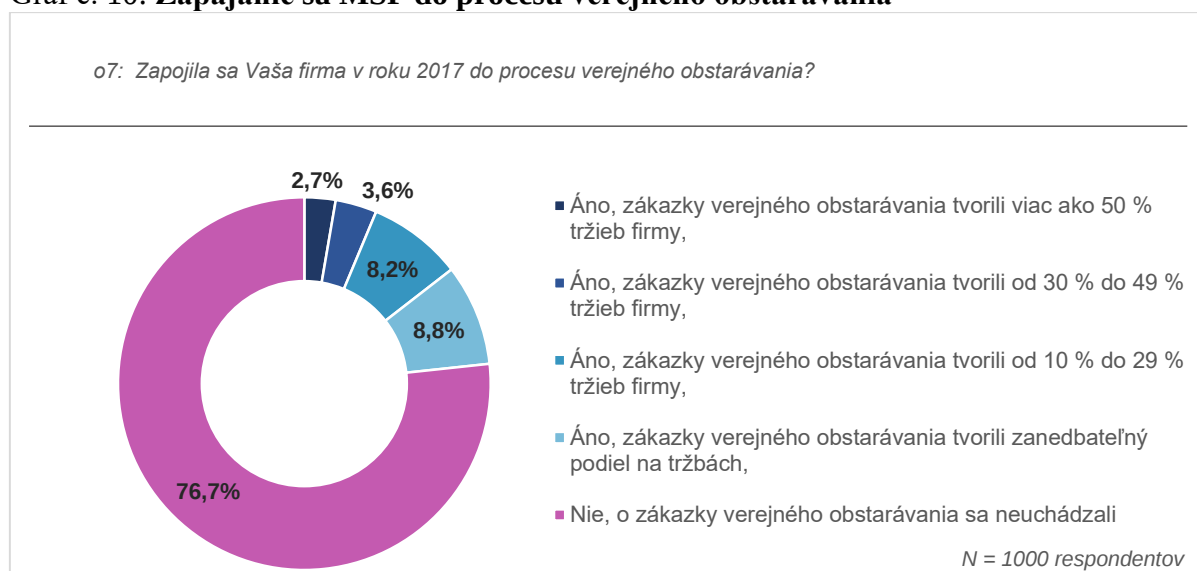
Riadkové %		Nechám to tak, neriešim to	Snažím sa o mimosúdne riešenie	Riešim súdnou cestou (všeobecným súdom)	Riešim vec súdnou cestou (rozhodcovským konaním/súdom)
Celková vzorka	1000 respondentov	5,8%	78,3%	7,9%	1,8%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	8,8%	73,9%	7,6%	1,5%
	10 až 49 zamestnancov	2,9%	83,1%	7,4%	2,2%
	50 až 249 zamestnancov	2,0%	83,3%	9,4%	2,0%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	2,6%	86,8%	2,6%	0,0%
	Priemysel	7,4%	70,4%	13,9%	1,9%
	Stavebníctvo	8,7%	73,9%	9,6%	1,7%
	Obchod	6,7%	78,7%	6,7%	1,2%
	Ubytovanie a stravovanie	7,9%	63,2%	13,2%	7,9%
	Doprava, informácie	7,0%	82,6%	8,1%	1,2%
	Obchodné služby	3,5%	82,2%	7,0%	2,1%
	Ostatné služby	4,0%	78,7%	4,0%	1,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	5,7%	82,6%	5,7%	1,8%
	Trnavský kraj	5,5%	68,1%	14,3%	2,2%
	Trenčiansky kraj	5,8%	72,1%	15,1%	2,3%
	Nitriansky kraj	6,0%	73,5%	8,5%	2,6%
	Žilinský kraj	0,8%	81,4%	7,6%	1,7%
	Banskobystrický kraj	6,5%	79,6%	8,6%	1,1%
	Prešovský kraj	8,3%	80,6%	3,7%	1,9%
	Košický kraj	8,6%	79,0%	5,7%	1,0%
Právna forma firmy	Živnostník	12,0%	69,6%	4,4%	1,6%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	4,0%	81,2%	8,7%	2,0%
	Akciová spoločnosť	1,8%	89,5%	7,0%	1,8%
	Iné	3,1%	76,0%	12,5%	1,0%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	10,5%	89,5%	0,0%	0,0%
	Od 3 do 5 rokov	9,3%	75,4%	6,8%	1,7%
	Od 5 do 10 rokov	3,4%	85,7%	4,6%	1,7%
	10 a viac rokov	5,7%	76,6%	9,2%	1,9%
Pohlavie	Muž	7,5%	75,8%	8,8%	1,9%
	Žena	3,5%	81,6%	6,8%	1,6%
Vek	do 29 rokov	3,4%	93,1%	0,0%	0,0%
	30 až 39 rokov	4,8%	83,0%	4,2%	1,7%
	40 až 49 rokov	5,6%	77,8%	9,6%	2,5%
	50 až 59 rokov	6,3%	78,7%	8,7%	1,2%
	60 a viac	8,6%	61,9%	13,3%	1,9%

2.7 Zapájanie sa do procesu verejného obstarávania

Z výsledkov prieskumu vyplýva **nízka miera zapojenia oslovených MSP do procesu verejného obstarávania**. Počas roka 2017 sa do verejného obstarávania zapojila necelá štvrtina (23,3 %) MSP (v prípade, že by sa aplikovala vzorka so skutočným zastúpením veľkostných kategórií podnikov v Registri organizácií ŠÚ SR, uvedený podiel subjektov by dosiahol 17 %). **Len v prípade 2,7 % MSP tvorili zákazky verejného obstarávania viac ako 50 % celkových tržieb firmy v danom roku.** V prípade 3,6 % opýtaných MSP tvorili zákazky verejného obstarávania od 30 % do 49 % ročných tržieb firmy.

Zastúpenie MSP sa postupne zvyšuje s klesajúcim podielom zákaziek verejného obstarávania na celkových tržbách firmy. Len zanedbateľný podiel zákaziek verejného obstarávania na celkových ročných tržbách deklarovalo 8,8 % účastníkov prieskumu. V roku 2017 sa **o zákazky verejného obstarávania vôbec neuchádzalo viac ako tri štvrtiny (76,7 %) oslovených MSP.**

Graf č. 10: Zapájanie sa MSP do procesu verejného obstarávania

Zdroj: Slovak Business Agency

Zákazky z verejného obstarávania, ktoré tvorili podiel väčší ako 10 % z tržieb, deklarovali v prieskume predovšetkým zástupcovia stredných podnikov (27,5 %), podnikatelia pôsobiaci v priemysle (20,4 %) a v stavebníctve (19,9 %), firmy so sídlom v Košickom kraji (17,1 %), akciové spoločnosti (38,6 %) a respondenti ženského pohlavia (18,2 %).

Zákazky z verejného obstarávania, ktoré tvorili zanedbateľný podiel (menej ako 10 %) uvádzali predovšetkým podnikatelia z odvetvia priemyslu (12,0 %) a stavebníctva (11,3 %), firmy so sídlom v Žilinskom kraji (13,6 %), spoločnosti s ručeným obmedzením (10,7 %), iné právne formy (10,4 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (10,3 %).

Do procesu verejného obstarávania sa nezapájali predovšetkým mikropodnikatelia (83,4 %), firmy z odvetvia ubytovania a stravovania (81,6 %), dopravy, informačných a komunikačných činností (81,4 %), so sídlom v Banskobystrickom (81,7 %) a v Trenčianskom kraji (81,4 %), živnostníci (89,2 %), podnikateľské subjekty s dĺžkou podnikania menej ako 3 roky (84,2 %) a s dĺžkou podnikania od 3 do 5 rokov (89,4 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (82,8 %).

Tab. č. 12: Zapájanie sa MSP do procesu verejného obstarávania

Riadkové %		zákazky VO tvorili viac ako 50 % tržieb	zákazky VO tvorili od 30 % do 49 % tržieb	zákazky VO tvorili od 10 % do 29 % tržieb	zákazky VO tvorili zanedbateľný podiel na tržbách	o zákazky VO sa neuchádzali
Celková vzorka	1000 respondentov	2,7%	3,6%	8,2%	8,8%	76,7%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	1,1%	2,3%	4,8%	8,4%	83,4%
	10 až 49 zamestnancov	4,4%	4,0%	8,5%	9,9%	73,2%
	50 až 249 zamestnancov	4,4%	6,4%	16,7%	8,4%	64,0%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	2,6%	5,3%	5,3%	7,9%	78,9%
	Priemysel	3,7%	6,5%	10,2%	12,0%	67,6%
	Stavebníctvo	4,3%	2,6%	13,0%	11,3%	68,7%
	Obchod	2,0%	2,4%	6,3%	9,8%	79,5%
	Ubytovanie a stravovanie	2,6%	5,3%	7,9%	2,6%	81,6%
	Doprava, informácie	1,2%	3,5%	7,0%	7,0%	81,4%
	Obchodné služby	2,4%	4,2%	8,7%	7,0%	77,6%
	Ostatné služby	4,0%	1,3%	5,3%	9,3%	80,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	4,6%	4,6%	7,4%	7,8%	75,5%
	Trnavský kraj	1,1%	4,4%	5,5%	9,9%	79,1%
	Trenčiansky kraj	1,2%	3,5%	4,7%	9,3%	81,4%
	Nitriansky kraj	3,4%	2,6%	6,8%	8,5%	78,6%
	Žilinský kraj	2,5%	3,4%	10,2%	13,6%	70,3%
	Banskobystrický kraj	1,1%	2,2%	7,5%	7,5%	81,7%
	Prešovský kraj	3,7%	4,6%	8,3%	5,6%	77,8%
	Košický kraj	0,0%	1,9%	15,2%	9,5%	73,3%
Právna forma firmy	Živnostník	1,2%	1,2%	3,2%	5,2%	89,2%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	2,3%	3,2%	8,5%	10,7%	75,2%
	Akciová spoločnosť	8,8%	17,5%	12,3%	1,8%	59,6%
	Iné	5,2%	4,2%	16,7%	10,4%	63,5%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	0,0%	0,0%	10,5%	5,3%	84,2%
	Od 3 do 5 rokov	2,5%	0,8%	1,7%	5,1%	89,8%
	Od 5 do 10 rokov	2,3%	1,7%	10,3%	9,1%	76,6%
	10 a viac rokov	2,9%	4,7%	8,7%	9,4%	74,3%
Pohlavie	Muž	2,6%	3,2%	6,0%	9,1%	79,2%
	Žena	2,8%	4,2%	11,2%	8,4%	73,4%
Vek	do 29 rokov	0,0%	3,4%	6,9%	6,9%	82,8%
	30 až 39 rokov	2,4%	2,1%	8,3%	8,0%	79,2%
	40 až 49 rokov	2,8%	2,8%	7,4%	8,6%	78,4%
	50 až 59 rokov	3,2%	5,1%	9,5%	10,3%	71,9%
	60 a viac	2,9%	6,7%	7,6%	8,6%	74,3%

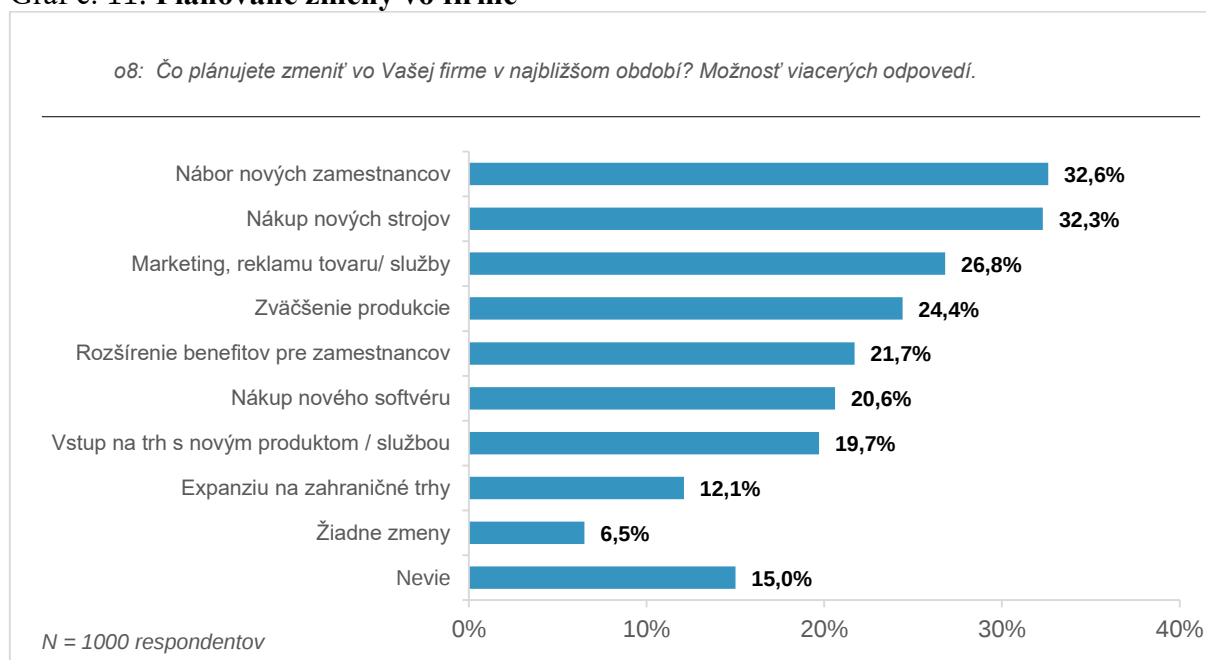
2.8 Plánované zmeny vo firme v najbližšom období

Väčšina zástupcov oslovených MSP plánuje v najbližšom období vo svojej firme realizovať určité zmeny. **MSP najčastejšie plánujú realizáciu zmien v oblasti nábora nových zamestnancov** (32,6 % respondentov) a tiež **v nákupe nových strojov** (32,3 % respondentov).

Viac ako štvrtina (26,8 %) opýtaných **plánuje zmeny v marketingu** svojej firmy, resp. v reklame tovarov a služieb. **Zväčšenie produkcie má v pláne 24,4 % MSP**. Ďalších 21,7 % respondentov plánuje **rozširovať benefity pre svojich zamestnancov** a 20,6 % má v pláne nákup nového softvéru. Zároveň 19,7 % oslovených MSP plánuje v najbližšom období vstúpiť na trh s novým produktom alebo službou.

Nízkú aktivitu slovenských MSP na zahraničných trhoch potvrdzujú aj ich plány v najbližšom období. **Expanziu na zahraničné trhy plánuje len 12,1 % respondentov**. Až 15 % zástupcov MSP nevedelo špecifikovať aké zmeny budú vo firme realizovať. Medzi inými odpoveďami, ktoré uviedlo 11,2 % respondentov bolo najčastejšie spomenuté, že dopytovaná firma neplánuje v najbližšom období žiadne zmeny. **Podiel MSP bez plánovaných zmien predstavoval 6,5 % z celkovej vzorky.**

Graf č. 11: Plánované zmeny vo firme

Zdroj: Slovak Business Agency

V najbližšom období plánujú zväčšenie produkcie predovšetkým zástupcovia stredných podnikov (29,1 %), firmy so sídlom v Košickom (30,5 %) a v Bratislavskom kraji (28,4 %), mladší respondenti vo veku do 29 rokov (37,9 %).

Nábor nových zamestnancov v najbližšom období v prieskume v porovnaní s celoslovenskou hodnotou častejšie uvádzali zástupcovia stredných podnikov (43,8 %) z odvetvia priemyslu (38,9 %) a obchodných služieb (37,1 %), so sídlom v Bratislavskom (38,3 %) a v Košickom kraji (38,1 %) a mladí podnikatelia do 29 rokov (75,9 %).

Rozšírenie benefitov pre svojich zamestnancov deklarovali v prieskume predovšetkým firmy z väčším počtom zamestnancov (33,0 % stredných podnikov), zástupcovia podnikov z priemyslu (28,7 %), subjekty so sídlom v Trnavskom kraji (25,3 %) a mladší respondenti vo veku do 29 rokov (37,9 %).

Nákup nových strojov plánujú v najbližšom období zrealizovať predovšetkým firmy z odvetvia pôdohospodárstva (50,0 %) a priemysel (45,5 %), so sídlom v Trenčianskom kraji (37,2 %), akciové spoločnosti (38,6 %) a subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (42,1 %).

Nákup nového softvéru v najbližšom období v prieskume v porovnaní s celoslovenskou hodnotou častejšie uvádzali zástupcovia firiem z oblasti obchodných služieb (25,5 %), so sídlom v Prešovskom kraji (24,1 %), subjekty pôsobiace na trhu od 5 do 10 rokov (26,3 %).

Vstup na trh s novým produktom alebo službou plánujú v najbližšom období podľa výsledkov prieskumu zrealizovať predovšetkým podniky z odvetvia ubytovania a stravovania (26,3 %), so sídlom v Trenčianskom kraji (23,3 %) a začínajúci podnikatelia pôsobiaci na trhu menej ako 3 roky (26,3 %).

Posilniť marketingové aktivity, reklamu tovaru a služieb plánujú v najbližšom období predovšetkým podnikatelia z odvetvia obchodu (36,6 %), so sídlom v Nitrianskom (29,9 %) a Trnavskom kraji (29,7 %), začínajúci podnikatelia pôsobiaci na trhu menej ako 3 roky (36,8 %) a respondenti nižších vekových kategóriách.

V najbližšom období plánujú **expanziu na zahraničné trhy** častejšie zástupcovia firiem z odvetvia pôdohospodárstva (15,8 %), firmy so sídlom v Bratislavskom kraji (18,1 %), akciové spoločnosti (24,6 %), podnikatelia podnikajúci menej ako 3 roky (26,3 %) a najmladšia skupina respondentov do 29 rokov (17,2 %).

Tab. č. 13: Plánované zmeny vo firme

Riadkové %		Zväčšenie produkcie	Nábor nových zamestnancov	Rozšírenie benefitov pre zamestnancov
Celková vzorka	1000 respondentov	24,4%	32,6%	21,7%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	20,6%	24,6%	14,3%
	10 až 49 zamestnancov	28,3%	39,7%	27,6%
	50 až 249 zamestnancov	29,1%	43,8%	33,0%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	23,7%	34,2%	23,7%
	Priemysel	25,0%	38,9%	28,7%
	Stavebníctvo	20,0%	33,9%	17,4%
	Obchod	27,6%	26,0%	20,1%
	Ubytovanie a stravovanie	23,7%	31,6%	21,1%
	Doprava, informácie	18,6%	33,7%	19,8%
	Obchodné služby	26,6%	37,1%	23,4%
	Ostatné služby	18,7%	25,3%	18,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	28,4%	38,3%	22,7%
	Trnavský kraj	20,9%	36,3%	25,3%
	Trenčiansky kraj	20,9%	24,4%	16,3%
	Nitriansky kraj	25,6%	34,2%	22,2%
	Žilinský kraj	18,6%	28,8%	22,9%
	Banskobystrický kraj	19,4%	23,7%	22,6%
	Prešovský kraj	23,1%	25,9%	18,5%
	Košický kraj	30,5%	38,1%	21,0%
Právna forma firmy	Živnostník	17,2%	18,8%	12,0%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	28,5%	38,7%	25,8%
	Akciová spoločnosť	24,6%	29,8%	17,5%
	Iné	17,7%	32,3%	24,0%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	5,3%	31,6%	15,8%
	Od 3 do 5 rokov	21,2%	31,4%	19,5%
	Od 5 do 10 rokov	25,1%	36,6%	21,7%
	10 a viac rokov	25,3%	31,8%	22,2%
Pohlavie	Muž	25,0%	33,5%	23,1%
	Žena	23,5%	31,5%	19,8%
Vek	do 29 rokov	37,9%	75,9%	37,9%
	30 až 39 rokov	27,3%	34,9%	21,8%
	40 až 49 rokov	23,1%	28,4%	22,8%
	50 až 59 rokov	22,5%	32,8%	19,4%
	60 a viac	21,0%	26,7%	19,0%

Pokračovanie tabuľky č. 13

Riadkové %		Nákup nových strojov	Nákup nového softvéru	Vstup na trh s novým produktom / službou
Celková vzorka	1000 respondentov	32,3%	20,6%	19,7%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	26,1%	18,9%	19,4%
	10 až 49 zamestnancov	38,2%	21,7%	21,0%
	50 až 249 zamestnancov	40,4%	23,6%	18,7%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	50,0%	5,3%	15,8%
	Priemysel	45,4%	22,2%	18,5%
	Stavebníctvo	34,8%	15,7%	17,4%
	Obchod	27,2%	18,5%	22,0%
	Ubytovanie a stravovanie	34,2%	18,4%	26,3%
	Doprava, informácie	34,9%	20,9%	22,1%
	Obchodné služby	28,7%	25,5%	18,9%
	Ostatné služby	28,0%	22,7%	16,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	27,3%	22,7%	20,2%
	Trnavský kraj	30,8%	23,1%	18,7%
	Trenčiansky kraj	37,2%	11,6%	23,3%
	Nitriansky kraj	35,9%	21,4%	13,7%
	Žilinský kraj	35,6%	19,5%	21,2%
	Banskobystrický kraj	32,3%	14,0%	18,3%
	Prešovský kraj	35,2%	24,1%	22,2%
	Košický kraj	32,4%	22,9%	20,0%
Právna forma firmy	Živnostník	30,0%	16,8%	18,4%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	32,8%	22,1%	22,8%
	Akciová spoločnosť	38,6%	19,3%	10,5%
	Iné	31,3%	21,9%	9,4%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	42,1%	26,3%	26,3%
	Od 3 do 5 rokov	31,4%	19,5%	18,6%
	Od 5 do 10 rokov	35,4%	26,3%	22,3%
	10 a viac rokov	31,4%	19,2%	19,0%
Pohlavie	Muž	35,4%	21,5%	22,2%
	Žena	28,2%	19,3%	16,3%
Vek	do 29 rokov	37,9%	13,8%	17,2%
	30 až 39 rokov	33,9%	21,1%	20,1%
	40 až 49 rokov	32,1%	21,6%	24,1%
	50 až 59 rokov	30,0%	20,6%	17,0%
	60 a viac	32,4%	18,1%	12,4%

Pokračovanie tabuľky č. 13

Riadkové %		Marketing, reklama tovaru/ služby	Expanzia na zahraničné trhy	Nevie
Celková vzorka	1000 respondentov	26,8%	12,1%	15,0%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	27,6%	7,6%	15,4%
	10 až 49 zamestnancov	27,2%	15,8%	12,5%
	50 až 249 zamestnancov	24,1%	18,7%	17,2%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	15,8%	15,8%	5,3%
	Priemysel	17,6%	12,0%	13,9%
	Stavebníctvo	19,1%	9,6%	20,0%
	Obchod	36,6%	11,8%	14,2%
	Ubytovanie a stravovanie	21,1%	7,9%	13,2%
	Doprava, informácie	23,3%	12,8%	17,4%
	Obchodné služby	27,3%	14,3%	14,3%
	Ostatné služby	29,3%	8,0%	17,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	27,3%	18,1%	17,0%
	Trnavský kraj	29,7%	9,9%	11,0%
	Trenčiansky kraj	29,1%	11,6%	11,6%
	Nitriansky kraj	29,9%	12,0%	12,8%
	Žilinský kraj	21,2%	12,7%	9,3%
	Banskobystrický kraj	23,7%	4,3%	16,1%
	Prešovský kraj	27,8%	8,3%	19,4%
	Košický kraj	25,7%	8,6%	19,0%
Právna forma firmy	Živnostník	24,0%	6,4%	18,8%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	30,8%	14,7%	13,4%
	Akciová spoločnosť	12,3%	24,6%	15,8%
	Iné	17,7%	3,1%	14,6%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	36,8%	26,3%	15,8%
	Od 3 do 5 rokov	28,0%	8,5%	10,2%
	Od 5 do 10 rokov	31,4%	13,7%	12,0%
	10 a viac rokov	25,1%	11,9%	16,6%
Pohlavie	Muž	28,4%	13,1%	12,8%
	Žena	24,7%	10,7%	17,9%
Vek	do 29 rokov	34,5%	17,2%	17,2%
	30 až 39 rokov	31,5%	14,9%	12,8%
	40 až 49 rokov	26,2%	9,3%	17,6%
	50 až 59 rokov	24,5%	12,6%	12,6%
	60 a viac	19,0%	10,5%	18,1%

Pozn.: možnosť výberu viacerých odpovedí.

3 ĽUDSKÉ ZDROJE

3.1 Príčiny nedostatku kvalitnej pracovnej sily

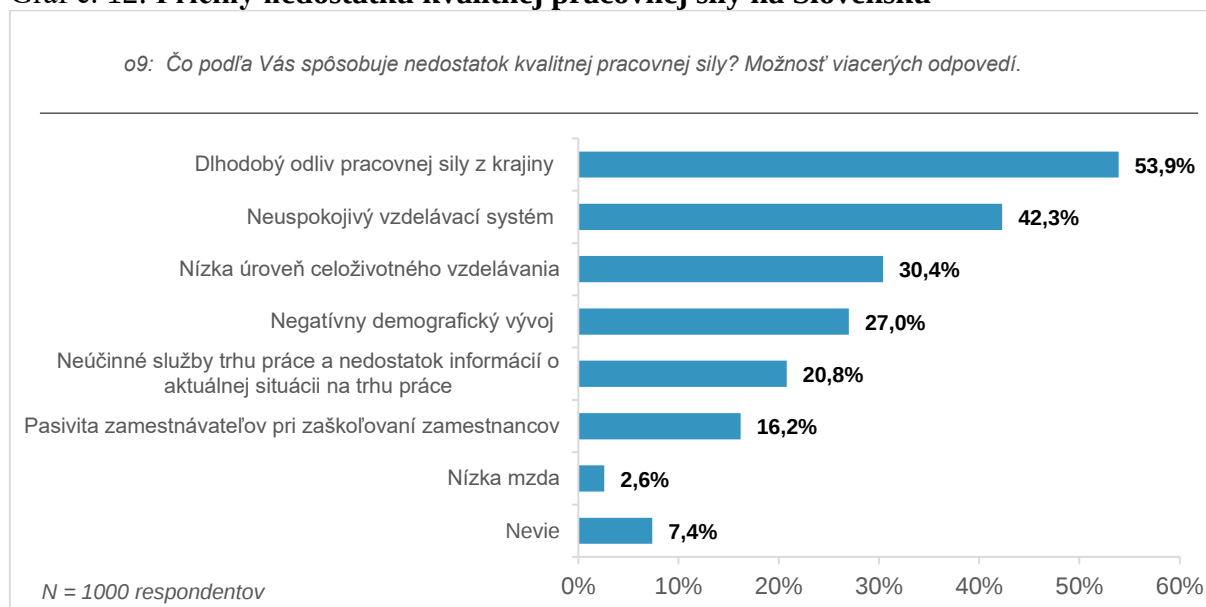
Podľa vyjadrení respondentov je nedostatok kvalitnej pracovnej sily na Slovensku spôsobený kombináciou pomerne širokého spektra faktorov. **Viac ako polovica (53,9 %) oslovených MSP zastáva názor, že príčinou aktuálneho nedostatku kvalitnej pracovnej sily je dlhodobý odliv pracovnej sily zo Slovenska.** Druhou najčastejšou príčinou respondenti uvádzali **neuspokojivý vzdelávací systém (42,3 %)**, ktorý nereflektuje súčasne potreby trhu práce.

Takmer tretina (30,4 %) MSP si myslí, že za problémom nedostatku kvalitnej pracovnej sily je nízka úroveň celoživotného vzdelávania. Negatívny demografický vývoj spojený s nízkou pôrodnosťou a postupným starnutím populácie označilo ako príčinu nedostatku pracovnej sily 27,0 % oslovených predstaviteľov MSP.

Päťina respondentov (20,4 %) vidí príčinu aktuálnych problémov s pracovnou silou v neúčinných službách trhu práce a v nedostatku informácií o aktuálnej situácii na trhu práce. Pasivita zamestnávateľov pri zaškoľovaní zamestnancov vníma ako príčinu 16,2 % oslovených MSP.

Z odpovedí zástupcov MSP ďalej vyplýva, že **nízka mzda na Slovensku nespôsobuje nedostatok kvalitnej pracovnej sily. Uvedenú možnosť uviedlo len 2,6 % opýtaných.** K otázke sa nevedelo vyjadriť 7,4 % respondentov.

Graf č. 12: Príčiny nedostatku kvalitnej pracovnej sily na Slovensku

Zdroj: Slovak Business Agency

Negatívny demografický vývoj uvádzali ako príčinu nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily najčastejšie respondenti z odvetvia pôdohospodárstva (34,2 %), stavebníctva (30,4 %), firmy so sídlom v Košickom (39,0 %), Trenčianskom (32,6 %) a Prešovskom kraji (30,6 %), podnikatelia pôsobiaci na trhu od 3 do 5 rokov (31,4 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (48,3 %).

Dlhodobý odliv pracovnej sily z krajiny uvádzali ako príčinu nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily najčastejšie zástupcovia stredných podnikov (62,1 %), podnikatelia z odvetvia obchodných služieb (62,2 %), ostatných služieb (60,0 %) a akciové spoločnosti (59,6 %).

Neuspokojivý vzdelávací systém uvádzali ako príčinu nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily v porovnaní s celoslovenskou hodnotou častejšie zástupcovia stredných podnikov (48,3 %), firmy z odvetvia priemyslu (50,9 %), so sídlom v Trnavskom kraji (51,6 %), subjekty pôsobiace na trhu od 5 do 10 rokov (49,7 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov (49,5 %).

Neúčinné služby trhu práce uvádzali ako príčinu nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily najčastejšie zástupcovia malých podnikov (25,7 %), podnikatelia z odvetvia ubytovania a stravovania (26,3 %), dopravy, informačných a komunikačných činností (26,7 %), subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (26,3 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (27,6 %).

Nízku úroveň celoživotného vzdelávania uvádzali ako príčinu nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily predovšetkým zástupcovia malých a stredných podnikateľov pôsobiacich v odvetví priemyslu (33,3 %) a stavebníctva (33,0 %), so sídlom v Banskobystrickom (37,6 %), v Košickom (34,3 %) a v Nitrianskom kraji (34,2 %), spoločnosti s ručeným obmedzením (34,3 %), subjekty s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (35,4 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (48,3 %).

Pasivitu zamestnávateľov pri zaškoľovaní zamestnancov uvádzali ako príčinu nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily predovšetkým zástupcovia malých podnikateľov (20,6 %), firmy z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (19,8 %), obchodných služieb (32,2 %), so sídlom v Bratislavskom kraji (19,1 %), živnostníci (18,8 %) a respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (34,9 %).

Tab. č. 14: Príčiny nedostatku kvalitnej pracovnej sily na Slovensku

Riadkové %		Negatívny demografický vývoj	Dlhodobý odliv pracovnej sily z krajiny	Neuspokojivý vzdelávací systém
Celková vzorka	1000 respondentov	27,0%	53,9%	42,3%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	24,8%	49,0%	40,0%
	10 až 49 zamestnancov	28,7%	57,4%	42,3%
	50 až 249 zamestnancov	30,5%	62,1%	48,3%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	34,2%	44,7%	26,3%
	Priemysel	25,0%	53,7%	50,9%
	Stavebníctvo	30,4%	53,9%	38,3%
	Obchod	26,4%	46,9%	38,6%
	Ubytovanie a stravovanie	21,1%	50,0%	36,8%
	Doprava, informácie	23,3%	47,7%	44,2%
	Obchodné služby	28,7%	62,2%	46,5%
	Ostatné služby	24,0%	60,0%	41,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	23,4%	57,4%	39,7%
	Trnavský kraj	24,2%	44,0%	51,6%
	Trenčiansky kraj	32,6%	57,0%	40,7%
	Nitriansky kraj	25,6%	54,7%	40,2%
	Žilinský kraj	22,9%	53,4%	43,2%
	Banskobystrický kraj	24,7%	47,3%	41,9%
	Prešovský kraj	30,6%	55,6%	40,7%
	Košický kraj	39,0%	54,3%	45,7%
Právna forma firmy	Živnostník	27,6%	50,4%	39,2%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	27,1%	54,6%	44,2%
	Akciová spoločnosť	26,3%	59,6%	35,1%
	Iné	25,0%	55,2%	42,7%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	10,5%	57,9%	42,1%
	Od 3 do 5 rokov	31,4%	48,3%	38,1%
	Od 5 do 10 rokov	26,9%	58,3%	49,7%
	10 a viac rokov	26,7%	53,6%	41,1%
Pohlavie	Muž	23,8%	52,4%	44,5%
	Žena	31,2%	55,9%	39,4%
Vek	do 29 rokov	48,3%	55,2%	41,4%
	30 až 39 rokov	25,6%	54,0%	43,6%
	40 až 49 rokov	26,9%	51,9%	39,5%
	50 až 59 rokov	27,3%	57,7%	41,5%
	60 a viac	24,8%	50,5%	49,5%

Pokračovanie tabuľky č. 14

Riadkové %		Neúčinné služby trhu práce a nedostatok informácií o aktuálnej situácii na trhu práce	Nízka úroveň celoživot- ného vzdelávania	Pasivita zamestnáva- teľov pri zaškoľovaní zamestnancov	Nevie
Celková vzorka	1000 respondentov	20,8%	30,4%	16,2%	7,4%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	18,9%	30,7%	16,2%	8,4%
	10 až 49 zamestnancov	25,7%	30,1%	20,6%	7,0%
	50 až 249 zamestnancov	19,2%	30,0%	10,3%	5,4%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	21,1%	21,1%	13,2%	5,3%
	Priemysel	16,7%	33,3%	14,8%	2,8%
	Stavebníctvo	20,0%	33,0%	17,4%	8,7%
	Obchod	18,9%	33,1%	14,6%	8,7%
	Ubytovanie a stravovanie	26,3%	21,1%	13,2%	5,3%
	Doprava, informácie	26,7%	29,1%	19,8%	8,1%
	Obchodné služby	24,1%	32,2%	19,2%	6,6%
	Ostatné služby	12,0%	17,3%	9,3%	12,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	23,4%	29,4%	19,1%	6,0%
	Trnavský kraj	20,9%	31,9%	16,5%	5,5%
	Trenčiansky kraj	20,9%	24,4%	15,1%	8,1%
	Nitriansky kraj	22,2%	34,2%	14,5%	11,1%
	Žilinský kraj	16,9%	25,4%	16,1%	5,1%
	Banskobystrický kraj	16,1%	37,6%	12,9%	9,7%
	Prešovský kraj	21,3%	27,8%	14,8%	8,3%
	Košický kraj	20,0%	34,3%	15,2%	7,6%
Právna forma firmy	Živnostník	18,8%	30,8%	18,8%	8,4%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	23,5%	34,3%	15,7%	6,7%
	Akciová spoločnosť	8,8%	10,5%	12,3%	10,5%
	Iné	16,7%	16,7%	14,6%	7,3%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	26,3%	31,6%	5,3%	5,3%
	Od 3 do 5 rokov	15,3%	27,1%	16,1%	9,3%
	Od 5 do 10 rokov	24,6%	35,4%	17,1%	8,6%
	10 a viac rokov	20,6%	29,7%	16,3%	6,8%
Pohlavie	Muž	19,3%	32,4%	15,8%	7,0%
	Žena	22,8%	27,7%	16,8%	7,9%
Vek	do 29 rokov	27,6%	48,3%	17,2%	6,9%
	30 až 39 rokov	22,5%	34,9%	20,8%	5,5%
	40 až 49 rokov	21,3%	31,8%	14,5%	7,1%
	50 až 59 rokov	17,8%	24,5%	15,4%	10,3%
	60 a viac	20,0%	22,9%	10,5%	6,7%

Pozn.: možnosť výberu viacerých odpovedí.

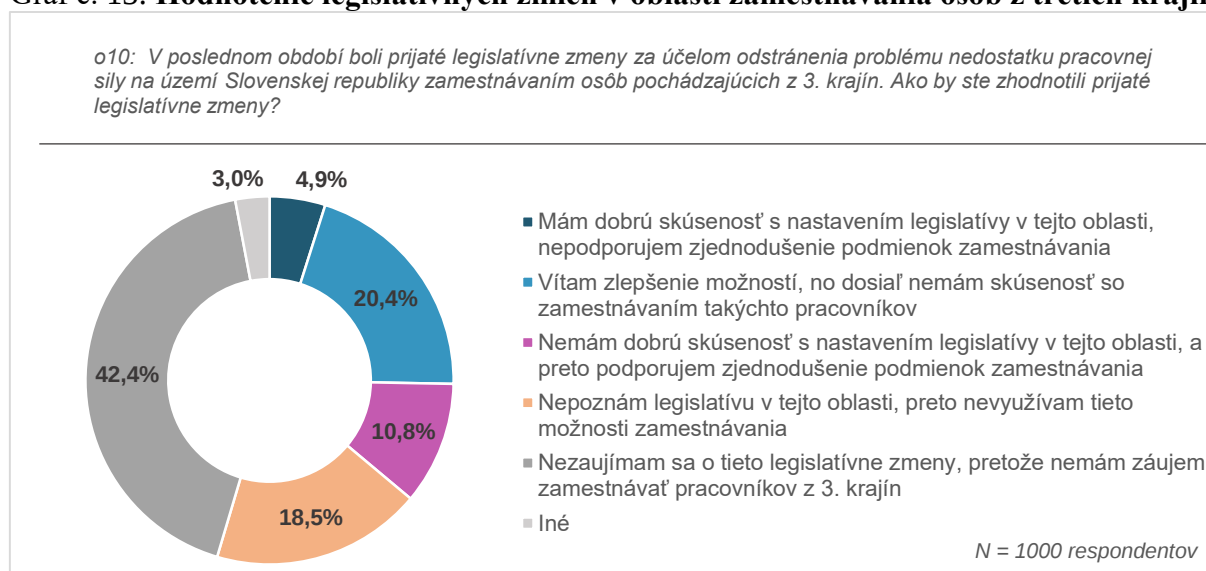
3.2 Legislatívne zmeny v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín

Aktuálna situácia s nedostatkom kvalitnej pracovnej sily na Slovensku prirodzene vyvoláva zvýšený záujem zamestnávateľov o zamestnancov zo zahraničia, či už z ostatných krajín EÚ alebo z tretích krajín. Pod vplyvom vzniknutej situácie boli prijaté legislatívne zmeny za účelom zjednodušenia procesu zamestnávania osôb pochádzajúcich z tretích krajín.

S pôvodným nastavením legislatívy v tejto oblasti malo **dobrú skúsenosť 4,9 % oslovených podnikateľov a preto nepodporujú ďalšie zjednodušovanie podmienok zamestnávania osôb z tretích krajín**. Naopak, **zlú skúsenosť prezentovalo 10,8 % zástupcov MSP, ktorí podporujú zjednodušovanie zamestnávania osôb z týchto krajín**.

Päťina (20,4 %) oslovených predstaviteľov MSP doposiaľ nemá skúsenosť so zamestnávaním takýchto pracovníkov, ale víta zlepšenie podmienok. Neznalosť platnej legislatívy v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín spôsobuje nevyužívanie možnosti zamestnávania týchto osôb u 18,5 % respondentov. Z dôvodu nepotrebnosti zamestnávania pracovníkov z tretích krajín sa o legislatívne zmeny v tejto oblasti nezaujíma 42,4 % opýtaných. Ďalšie 3,0 % respondentov uviedli inú odpoveď.

Graf č. 13: Hodnotenie legislatívnych zmien v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín

Zdroj: Slovak Business Agency

Dobrá skúsenosť s nastavením legislatívy v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín vyjadrili v prieskume predovšetkým zástupcovia malých a stredných podnikov z odvetvia ubytovania a stravovania (10,5 %), firmy so sídlom v Trnavskom kraji (8,8 %), subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (26,3 %) a respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (8,3 %).

Zlepšenie legislatívnych podmienok zamestnávania osôb z tretích krajín (no doposiaľ nemajú skúsenosť so zamestnávaním týchto pracovníkov) v porovnaní s celoslovenskou hodnotou častejšie uvádzali zástupcovia stredných podnikov (29,1 %), podnikatelia z odvetvia ubytovania a stravovania (23,7 %), firmy so sídlom v Prešovskom kraji (25,0 %) a akciové spoločnosti (40,4 %). **Zjednodušenie podmienok zamestnávania osôb z tretích krajín**, na základe negatívnych skúseností s legislatívou v tejto oblasti deklarovali v prieskume najčastejšie stredné podniky (16,3 %), podnikatelia z pôdohospodárstva (15,8 %) a z priemyslu (13,0 %) a firmy so sídlom v Trnavskom kraji (16,5 %).

Neznalosť legislatívy v tejto oblasti a nevyužívanie možností zamestnávania osôb z tretích krajín v prieskume vyjadrili predovšetkým podnikatelia z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (23,3 %), so sídlom v Bratislavskom kraji (24,8 %) a akciové spoločnosti (28,1 %). **O legislatívne zmeny v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín sa nezaujímajú**, nakoľko nemajú záujem uvedených zamestnancov zamestnávať predovšetkým zástupcovia firiem z pôdohospodárstva (50,0 %), stavebníctva (51,3 %), firmy so sídlom v Trenčianskom kraji (53,5 %), živnostníci (49,2 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (51,7 %).

Tab. č. 15: Hodnotenie legislatívnych zmien v oblasti zamestnávania osôb z tretích krajín

Riadkové %		Mám dobrú skúsenosť s nastavením legislatívy v tejto oblasti, nepodporujem zjednodušenie podmienok zamestnávania	Vítam zlepšenie možností, no dosiaľ nemám skúsenosť so zamestnávaním takýchto pracovníkov	Nemám dobrú skúsenosť s nastavením legislatívy v tejto oblasti, a preto podporujem zjednodušenie podmienok zamestnávania
Celková vzorka	1000 respondentov	4,9%	20,4%	10,8%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	4,6%	17,5%	9,7%
	10 až 49 zamestnancov	5,5%	19,5%	8,8%
	50 až 249 zamestnancov	4,9%	29,1%	16,3%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	5,3%	21,1%	15,8%
	Priemysel	5,6%	20,4%	13,0%
	Stavebníctvo	4,3%	19,1%	8,7%
	Obchod	3,1%	21,3%	9,1%
	Ubytovanie a stravovanie	10,5%	23,7%	2,6%
	Doprava, informácie	7,0%	17,4%	12,8%
	Obchodné služby	4,5%	22,0%	12,9%
	Ostatné služby	6,7%	14,7%	8,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	5,3%	19,5%	12,1%
	Trnavský kraj	8,8%	18,7%	16,5%
	Trenčiansky kraj	3,5%	20,9%	8,1%
	Nitriansky kraj	6,0%	20,5%	10,3%
	Žilinský kraj	2,5%	22,9%	10,2%
	Banskobystrický kraj	7,5%	17,2%	12,9%
	Prešovský kraj	4,6%	25,0%	6,5%
	Košický kraj	1,0%	19,0%	8,6%
Právna forma firmy	Živnostník	6,4%	17,2%	10,8%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	4,7%	18,8%	11,6%
	Akciová spoločnosť	0,0%	40,4%	5,3%
	Iné	5,2%	27,1%	9,4%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	26,3%	15,8%	10,5%
	Od 3 do 5 rokov	8,5%	16,9%	5,1%
	Od 5 do 10 rokov	2,9%	20,0%	12,6%
	10 a viac rokov	4,2%	21,2%	11,3%
Pohlavie	Muž	4,7%	18,7%	12,3%
	Žena	5,1%	22,6%	8,9%
Vek	do 29 rokov	6,9%	13,8%	10,3%
	30 až 39 rokov	8,3%	21,1%	12,8%
	40 až 49 rokov	3,1%	18,8%	11,4%
	50 až 59 rokov	3,6%	22,9%	7,9%
	60 a viac	3,8%	19,0%	10,5%

Pokračovanie tabuľky č. 15

Riadkové %		Nepoznám legislatívu v tejto oblasti, preto nevyužívam tieto možnosti zamestnávania	Nezaujímať sa o tieto legislatívne zmeny, pretože nemám záujem zamestnávať pracovníkov z 3. krajín	Iné
Celková vzorka	1000 respondentov	18,5%	42,4%	3,0%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	19,8%	44,8%	3,6%
	10 až 49 zamestnancov	17,3%	46,0%	2,9%
	50 až 249 zamestnancov	16,7%	31,5%	1,5%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	7,9%	50,0%	0,0%
	Priemysel	19,4%	38,0%	3,7%
	Stavebníctvo	11,3%	51,3%	5,2%
	Obchod	20,5%	42,9%	3,1%
	Ubytovanie a stravovanie	21,1%	42,1%	0,0%
	Doprava, informácie	23,3%	38,4%	1,2%
	Obchodné služby	17,8%	39,2%	3,5%
	Ostatné služby	22,7%	46,7%	1,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	24,8%	36,9%	1,4%
	Trnavský kraj	14,3%	36,3%	5,5%
	Trenčiansky kraj	11,6%	53,5%	2,3%
	Nitriansky kraj	12,8%	47,0%	3,4%
	Žilinský kraj	13,6%	49,2%	1,7%
	Banskobystrický kraj	19,4%	38,7%	4,3%
	Prešovský kraj	19,4%	40,7%	3,7%
	Košický kraj	21,0%	45,7%	4,8%
Právna forma firmy	Živnostník	12,8%	49,2%	3,6%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	19,8%	42,0%	3,2%
	Akčiová spoločnosť	28,1%	24,6%	1,8%
	Iné	19,8%	37,5%	1,0%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	15,8%	26,3%	5,3%
	Od 3 do 5 rokov	20,3%	47,5%	1,7%
	Od 5 do 10 rokov	18,9%	44,0%	1,7%
	10 a viac rokov	18,2%	41,6%	3,5%
Pohlavie	Muž	19,4%	41,5%	3,3%
	Žena	17,2%	43,6%	2,6%
Vek	do 29 rokov	13,8%	51,7%	3,4%
	30 až 39 rokov	21,1%	35,6%	1,0%
	40 až 49 rokov	21,0%	41,7%	4,0%
	50 až 59 rokov	17,4%	45,1%	3,2%
	60 a viac	7,6%	54,3%	4,8%

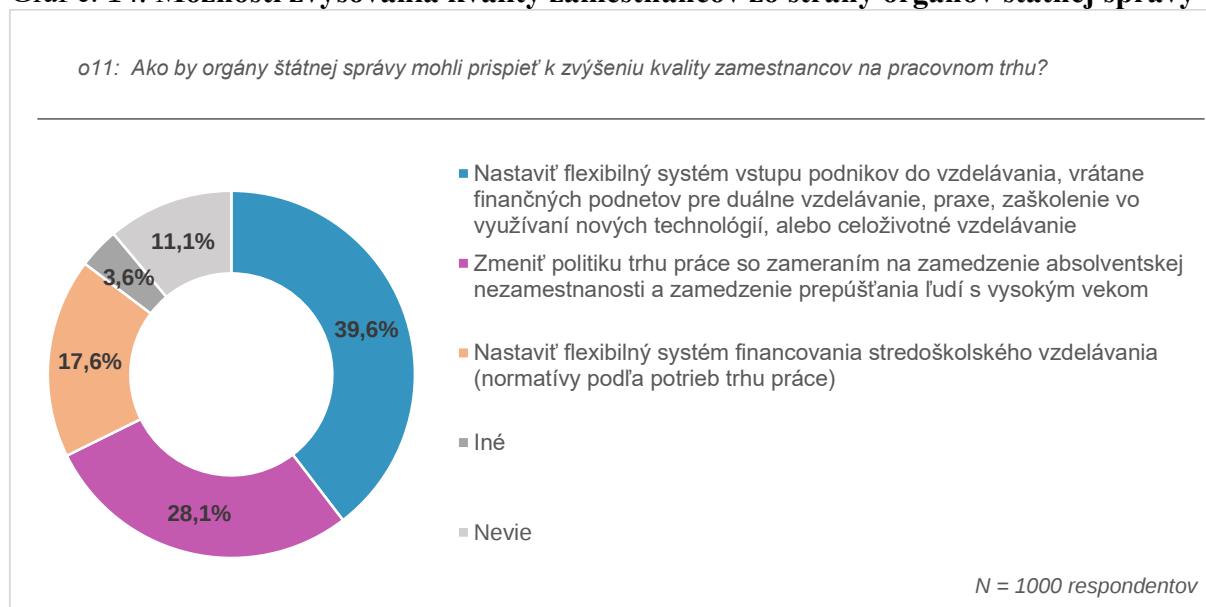
3.3 Zvyšovanie kvality zamestnancov zo strany štátnej správy

Zástupcovia oslovených MSP sa najčastejšie zhodli (39,6 %), že **orgány štátnej správy môžu prispieť k zvyšovaniu kvality zamestnancov najmä nastavením flexibilného systému vstupu podnikov do vzdelávania**, ktoré zahŕňa aj finančné podnety pre rozvoj duálneho vzdelávania, praxe, zaškoľovania v oblasti využívania nových technológií, alebo celoživotného vzdelávania.

Podľa 28,1 % predstaviteľov MSP by mal štát pristúpiť k zmene politiky trhu práce so zameraním na zamedzenie absolventskej nezamestnanosti a prepúšťanie ľudí s vyšším vekom. Ďalších 17,6 % očakáva od orgánov štátnej správy nastavenie flexibilnejšieho systému financovania stredoškolského vzdelávania, ktorý by reflektoval aktuálne potreby trhu práce.

Iné možnosti ako by orgány štátnej správy mohli prispieť k zvyšovaniu kvality zamestnancov uviedlo 3,6 % respondentov. Na otázku nevedelo odpovedať 11,1 % oslovených.

Graf č. 14: Možnosti zvyšovania kvality zamestnancov zo strany orgánov štátnej správy

Zdroj: Slovak Business Agency

Nastaviť flexibilný systém financovania stredoškolského vzdelávania (normatívy podľa potrieb trhu práce) podľa výsledkov prieskumu odporúčajú najmä stredné firmy (21,7 %), subjekty z odvetvia pôdohospodárstva (31,6 %), ostatných služieb (25,3 %), so sídlom v Nitrianskom kraji (22,2 %), akciové spoločnosti (31,6 %), začínajúce podnikateľské subjekty pôsobiace na trhu menej ako 3 roky (21,1 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov (23,8 %).

Nastaviť flexibilný systém vstupu podnikov do vzdelávania, vrátane finančných podnetov pre duálne vzdelávanie, praxe, zaškolenie vo využívaní nových technológií alebo celoživotné vzdelávanie podľa výsledkov prieskumu uprednostňujú predovšetkým podnikatelia z ubytovania a stravovania (50,0 %), so sídlom v Prešovskom kraji (46,3 %) a respondenti vo veku do 29 rokov.

Zmeniť politiku trhu práce so zameraním na zamedzenie absolventskej nezamestnanosti a zamedzenie prepúšťania ľudí s vysokým vekom preferujú predovšetkým zástupcovia firiem so sídlom v Trenčianskom (34,9 %) a v Banskobystrickom kraji (32,3 %), začínajúci podnikatelia pôsobiaci na trhu do 3 rokov (52,6 %) a podnikatelia s dĺžkou podnikania od 3 do 5 rokov (35,6 %).

Tab. č. 16: Možnosti zvyšovania kvality zamestnancov zo strany štátnej správy

Riadkové %		Nastaviť flexibilný systém financovania stredoškolského vzdelávania (normatívy podľa potrieb trhu práce)	Nastaviť flexibilný systém vstupu podnikov do vzdelávania, vrátane finančných podnetov pre duálne vzdelávanie, praxe, zaškolenie vo využívaní nových technológií, alebo celoživotné vzdelávanie
Celková vzorka	1000 respondentov	17,6%	39,6%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	17,0%	36,6%
	10 až 49 zamestnancov	15,8%	42,6%
	50 až 249 zamestnancov	21,7%	43,3%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	31,6%	39,5%
	Priemysel	14,8%	43,5%
	Stavebníctvo	20,9%	33,0%
	Obchod	15,7%	37,0%
	Ubytovanie a stravovanie	7,9%	50,0%
	Doprava, informácie	10,5%	44,2%
	Obchodné služby	18,5%	40,6%
	Ostatné služby	25,3%	38,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	19,1%	42,6%
	Trnavský kraj	20,9%	39,6%
	Trenčiansky kraj	15,1%	36,0%
	Nitriansky kraj	22,2%	29,9%
	Žilinský kraj	14,4%	44,1%
	Banskobystrický kraj	20,4%	32,3%
	Prešovský kraj	12,0%	46,3%
	Košický kraj	14,3%	40,0%
Právna forma firmy	Živnostník	16,4%	37,6%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	15,7%	40,9%
	Akciová spoločnosť	31,6%	36,8%
	Iné	24,0%	38,5%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	21,1%	26,3%
	Od 3 do 5 rokov	9,3%	35,6%
	Od 5 do 10 rokov	16,6%	41,7%
	10 a viac rokov	19,2%	40,1%
Pohlavie	Muž	17,5%	38,4%
	Žena	17,7%	41,3%
Vek	do 29 rokov	17,2%	55,2%
	30 až 39 rokov	15,2%	38,8%
	40 až 49 rokov	17,0%	42,3%
	50 až 59 rokov	18,6%	35,6%
	60 a viac	23,8%	39,0%

Pokračovanie tabuľky č. 16

Riadkové %		Zmeniť politiku trhu práce so zameraním na zamedzenie absolventskej nezamestnanosti a zamedzenie prepúšťania ľudí s vysokým vekom	Nevie	Iné
Celková vzorka	1000 respondentov	28,1%	11,1%	3,6%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	27,6%	13,1%	5,7%
	10 až 49 zamestnancov	30,5%	10,3%	0,7%
	50 až 249 zamestnancov	26,1%	6,9%	2,0%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	18,4%	7,9%	2,6%
	Priemysel	27,8%	12,0%	1,9%
	Stavebníctvo	29,6%	13,0%	3,5%
	Obchod	29,9%	12,6%	4,7%
	Ubytovanie a stravovanie	31,6%	10,5%	0,0%
	Doprava, informácie	30,2%	10,5%	4,7%
	Obchodné služby	26,9%	9,8%	4,2%
	Ostatné služby	25,3%	9,3%	1,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	27,0%	7,8%	3,5%
	Trnavský kraj	25,3%	9,9%	4,4%
	Trenčiansky kraj	34,9%	12,8%	1,2%
	Nitriansky kraj	30,8%	12,0%	5,1%
	Žilinský kraj	25,4%	11,0%	5,1%
	Banskobystrický kraj	32,3%	11,8%	3,2%
	Prešovský kraj	22,2%	14,8%	4,6%
	Košický kraj	30,5%	14,3%	1,0%
Právna forma firmy	Živnostník	28,0%	14,0%	4,0%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	28,5%	11,1%	3,9%
	Akciová spoločnosť	28,1%	3,5%	0,0%
	Iné	26,0%	8,3%	3,1%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	52,6%	0,0%	0,0%
	Od 3 do 5 rokov	35,6%	11,9%	7,6%
	Od 5 do 10 rokov	28,6%	9,1%	4,0%
	10 a viac rokov	26,0%	11,8%	2,9%
Pohlavie	Muž	27,5%	11,7%	4,9%
	Žena	28,9%	10,3%	1,9%
Vek	do 29 rokov	27,6%	0,0%	0,0%
	30 až 39 rokov	31,8%	9,7%	4,5%
	40 až 49 rokov	26,2%	11,4%	3,1%
	50 až 59 rokov	28,9%	13,4%	3,6%
	60 a viac	21,9%	11,4%	3,8%

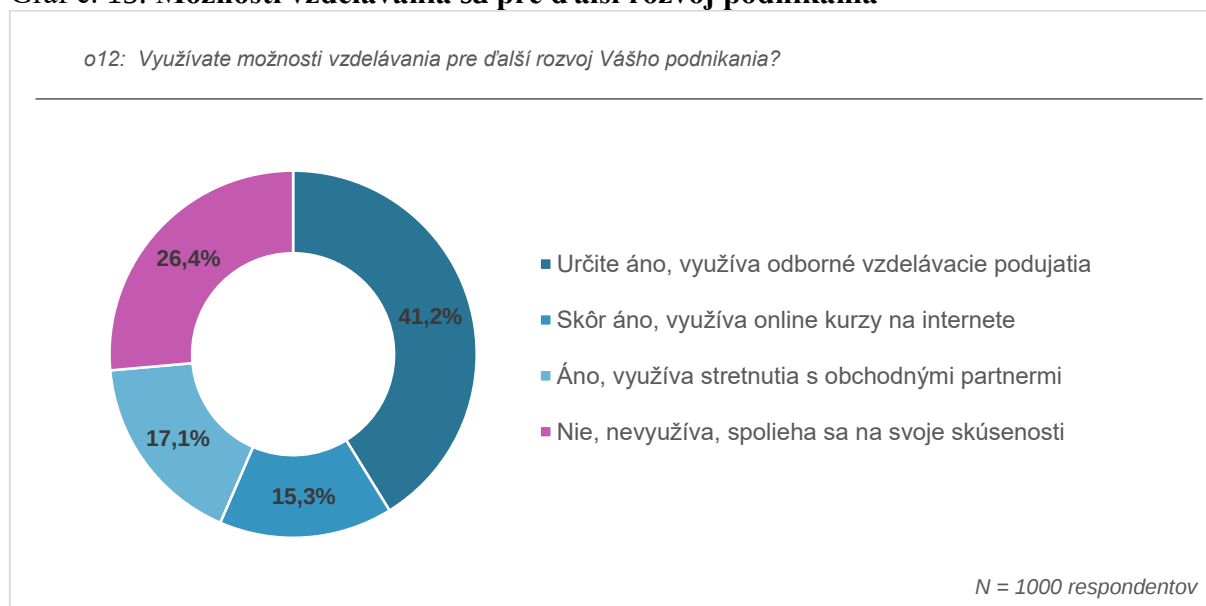
3.4 Vzdelávanie sa ako predpoklad pre rozvoj podnikania

Pre zabezpečenie neustáleho napredovania v podnikaní je potrebné venovať náležitú pozornosť tiež rozvoju vlastných schopností a znalostí. Z výsledkov prieskumu vyplýva, že **takmer tri štvrtiny (73,6 %) opýtaných využíva určité možnosti vzdelávania za účelom rozvoja svojho podnikania.**

Najpočetnejšia skupina, 41,2 % oslovených podnikateľov, pravidelne využíva odborné vzdelávacie podujatia. Menej intenzívne vzdelávanie sa formou absolvovania online kurzov na internete realizuje 15,3 % opýtaných. Prostredníctvom stretnutí so svojimi obchodnými partnermi sa vzdeláva 17,1 % oslovených predstaviteľov MSP.

Len na svoje skúsenosti a teda žiadne možnosti vzdelávania nevyužíva viac ako štvrtina (26,4 %) respondentov.

Graf č. 15: Možnosti vzdelávania sa pre ďalší rozvoj podnikania

Zdroj: Slovak Business Agency

Odborné vzdelávacie podujatia využívajú podľa výsledkov prieskumu predovšetkým stredné firmy (53,7 %), podnikatelia z obchodných služieb (51,7 %), firmy so sídlom v Žilinskom kraji (49,2 %), iné právne formy (58,3 %), začínajúci podnikatelia s dĺžkou podnikania do 3 rokov (47,4 %) a respondenti ženského pohlavia (47,3 %).

Využívanie online kurzov na internete deklarovali v prieskume predovšetkým zástupcovia subjektov z dopravy, informačných a komunikačných činností (20,9 %), so sídlom v Nitrianskom (19,7 %) a v Banskobystrickom kraji (18,3 %), podnikatelia s dĺžkou podnikania od 3 do 5 rokov (17,8 %) a respondenti vo veku od 40 do 49 rokov (18,5 %) a 60 a viac rokov (18,1 %).

Využívanie stretnutí s obchodnými partnermi aj za účelom vzdelávania v prieskume uvádzali predovšetkým stredné podniky (21,2 %), podnikatelia z odvetvia pôdohospodárstva (31,6 %), priemyslu (21,3 %), so sídlom v Trnavskom (20,9 %) a v Banskobystrickom kraji (20,4 %), akciové spoločnosti (22,8 %), podnikatelia s dĺžkou podnikania menej ako 3 roky (21,1 %) a respondenti vo veku do 29 rokov (31,0 %).

Žiadne možnosti vzdelávania nevyužívajú predovšetkým zástupcovia mikropodnikov (32,4 %), firmy z odvetvia stavebníctva (37,4 %) a z ubytovania a stravovania (36,8 %), so sídlom v Košickom kraji (37,1 %), živnostníci (37,2 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov.

Tab. č. 17: Možnosti vzdelávania sa pre ďalší rozvoj podnikania

Riadkové %		Určite áno, využívam odborné vzdelávacie podujatia	Skôr áno, využívam online kurzy na internete	Áno, využívam stretnutia s obchodnými partnermi, na ktorých sa učim od iných	Nie, nevyužívam, spolieham sa na svoje skúsenosti
Celková vzorka	1000 respondentov	41,2%	15,3%	17,1%	26,4%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	35,6%	16,8%	15,2%	32,4%
	10 až 49 zamestnancov	42,6%	17,6%	17,6%	22,1%
	50 až 249 zamestnancov	53,7%	8,4%	21,2%	16,7%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	39,5%	7,9%	31,6%	21,1%
	Priemysel	45,4%	10,2%	21,3%	23,1%
	Stavebníctvo	34,8%	15,7%	12,2%	37,4%
	Obchod	33,1%	16,1%	18,1%	32,7%
	Ubytovanie a stravovanie	31,6%	15,8%	15,8%	36,8%
	Doprava, informácie	27,9%	20,9%	19,8%	31,4%
	Obchodné služby	51,7%	15,4%	15,4%	17,5%
	Ostatné služby	53,3%	16,0%	12,0%	18,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	42,9%	16,3%	18,1%	22,7%
	Trnavský kraj	40,7%	11,0%	20,9%	27,5%
	Trenčiansky kraj	38,4%	16,3%	19,8%	25,6%
	Nitriansky kraj	39,3%	19,7%	13,7%	27,4%
	Žilinský kraj	49,2%	9,3%	16,1%	25,4%
	Banskobystrický kraj	32,3%	18,3%	20,4%	29,0%
	Prešovský kraj	43,5%	13,9%	19,4%	23,1%
	Košický kraj	38,1%	16,2%	8,6%	37,1%
Právna forma firmy	Živnostník	32,8%	16,4%	13,6%	37,2%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	41,7%	15,6%	18,6%	24,1%
	Akciová spoločnosť	43,9%	3,5%	22,8%	29,8%
	Iné	58,3%	17,7%	13,5%	10,4%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	47,4%	5,3%	21,1%	26,3%
	Od 3 do 5 rokov	33,9%	17,8%	18,6%	29,7%
	Od 5 do 10 rokov	38,3%	17,1%	14,3%	30,3%
	10 a viac rokov	43,0%	14,7%	17,4%	24,9%
Pohlavie	Muž	36,6%	15,6%	17,0%	30,8%
	Žena	47,3%	14,9%	17,2%	20,5%
Vek	do 29 rokov	41,4%	13,8%	31,0%	13,8%
	30 až 39 rokov	42,6%	12,5%	18,7%	26,3%
	40 až 49 rokov	38,3%	18,5%	18,2%	25,0%
	50 až 59 rokov	45,5%	13,4%	13,8%	27,3%
	60 a viac	36,2%	18,1%	13,3%	32,4%

4 LEGISLATÍVNA OBLASŤ

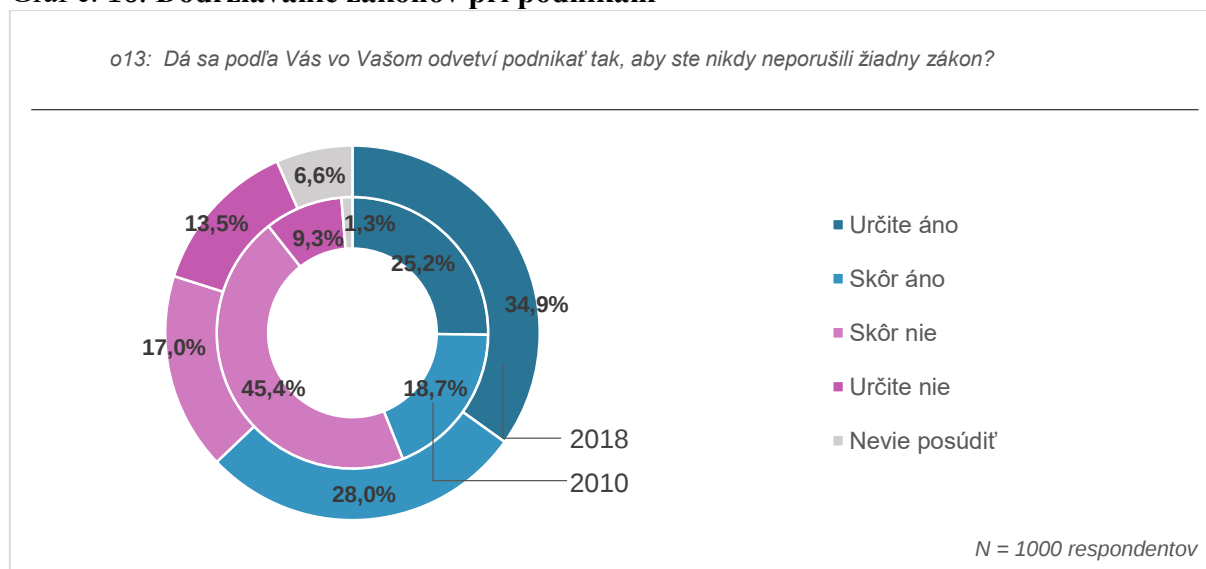
4.1 Dodržiavanie platnej legislatívy pri podnikaní

Realizovať podnikateľskú činnosť v súlade s platnou legislatívou na území SR je možné podľa vyjadrenia 62,9 % zástupcov MSP, pričom viac ako tretina (34,9 %) oslovených s týmto názorom určite súhlasí a viac ako štvrtina (28,0 %) skôr súhlasí.

Približne každý tretí podnikateľ (30,5 %) zastáva názor, že sa na Slovensku nedá podnikat' bez toho, aby porušoval zákony. Ďalších 6,6 % opýtaných nevedelo zaujať jasné stanovisko.

V porovnaní s výsledkami obdobného prieskumu, ktorý bol zrealizovaný v roku 2010 je možné sledovať pozitívne tendencie. V období medzi rokom 2010 a 2018 vrástol podiel podnikateľov (z 43,9 % na 62,9 %), podľa ktorých je na Slovensku možné podnikat' v súlade s platnou legislatívou a naopak, poklesol podiel tých, ktorí tvrdia, že to nie je možné (z 54,7 % na 30,5 %).

Graf č. 16: Dodržiavanie zákonov pri podnikaní

Zdroj: Slovak Business Agency

Realizovať podnikateľskú činnosť v súlade s platnou legislatívou (súhrnné odpovede určite áno a skôr áno) je možné predovšetkým podľa názoru zástupcov podnikateľov pôsobiacich v odvetví priemyslu (69,4 %), obchodných služieb (65,0 %), so sídlom v Žilinskom kraji (66,1 %), živnostníkov (67,6 %), podnikateľov s dĺžkou podnikania od 3 do 5 rokov (69,5 %), respondentov ženského pohlavia (67,4 %) a respondentov vo veku od 30 do 39 rokov (68,2 %).

Podnikanie bez porušenia zákonov nie je možné (súhrnné odpovede skôr nie a určite nie) predovšetkým podľa názorov zástupcov podnikateľov z odvetvia ubytovania a stravovania (36,8 %), z dopravy, informačných a komunikačných činností (36,0 %), so sídlom v Prešovskom kraji (35,2 %), začínajúci podnikatelia s dĺžkou pôsobenia do 3 rokov (36,8 %) a respondenti mužského pohlavia (35,6 %).

Tab. č. 18: Dodržiavanie zákonov pri podnikaní

Riadkové %		Určite áno	Skôr áno	Skôr nie	Určite nie	Nevie
Celková vzorka	1000 respondentov	34,9%	28,0%	17,0%	13,5%	6,6%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	36,2%	26,5%	16,2%	14,9%	6,3%
	10 až 49 zamestnancov	34,6%	28,3%	18,0%	15,1%	4,0%
	50 až 249 zamestnancov	32,0%	31,5%	17,7%	7,9%	10,8%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	34,2%	28,9%	15,8%	15,8%	5,3%
	Priemysel	39,8%	29,6%	14,8%	12,0%	3,7%
	Stavebníctvo	34,8%	31,3%	14,8%	13,0%	6,1%
	Obchod	32,7%	26,4%	17,3%	17,3%	6,3%
	Ubytovanie a stravovanie	31,6%	26,3%	18,4%	18,4%	5,3%
	Doprava, informácie	39,5%	18,6%	19,8%	16,3%	5,8%
	Obchodné služby	34,3%	30,8%	17,8%	10,1%	7,0%
	Ostatné služby	34,7%	26,7%	16,0%	9,3%	13,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	37,6%	27,7%	13,1%	11,7%	9,9%
	Trnavský kraj	31,9%	29,7%	20,9%	13,2%	4,4%
	Trenčiansky kraj	34,9%	25,6%	17,4%	17,4%	4,7%
	Nitriansky kraj	35,9%	29,9%	16,2%	13,7%	4,3%
	Žilinský kraj	38,1%	28,0%	12,7%	15,3%	5,9%
	Banskobystrický kraj	34,4%	29,0%	20,4%	14,0%	2,2%
	Prešovský kraj	33,3%	25,0%	24,1%	11,1%	6,5%
	Košický kraj	27,6%	29,5%	19,0%	15,2%	8,6%
Právna forma firmy	Živnostník	41,2%	26,4%	15,2%	13,2%	4,0%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	33,5%	27,8%	18,8%	14,1%	5,9%
	Akciová spoločnosť	26,3%	35,1%	8,8%	7,0%	22,8%
	Iné	32,3%	29,2%	15,6%	14,6%	8,3%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	36,8%	15,8%	15,8%	21,1%	10,5%
	Od 3 do 5 rokov	44,9%	24,6%	17,8%	9,3%	3,4%
	Od 5 do 10 rokov	26,9%	32,6%	17,7%	16,0%	6,9%
	10 a viac rokov	35,2%	27,8%	16,7%	13,4%	7,0%
Pohlavie	Muž	32,4%	27,1%	19,4%	16,1%	4,9%
	Žena	38,2%	29,1%	13,8%	10,0%	8,9%
Vek	do 29 rokov	37,9%	41,4%	10,3%	3,4%	6,9%
	30 až 39 rokov	42,2%	26,0%	12,5%	12,8%	6,6%
	40 až 49 rokov	32,7%	27,5%	20,1%	14,2%	5,6%
	50 až 59 rokov	28,1%	31,6%	19,4%	13,4%	7,5%
	60 a viac	37,1%	22,9%	16,2%	16,2%	7,6%

4.2 Dôvody nedodržiavania zákonov v podnikaní

Najčastejším dôvodom nedodržiavania zákonov pri podnikaní sú ich časté zmeny, ktoré podnikatelia nestíhajú pravidelne sledovať. Na tento problém poukázalo **52,8 % respondentov** z celkového počtu 305, ktorí v prieskume uviedli, že sa na Slovensku nedá podnikáť bez porušenia zákonov.

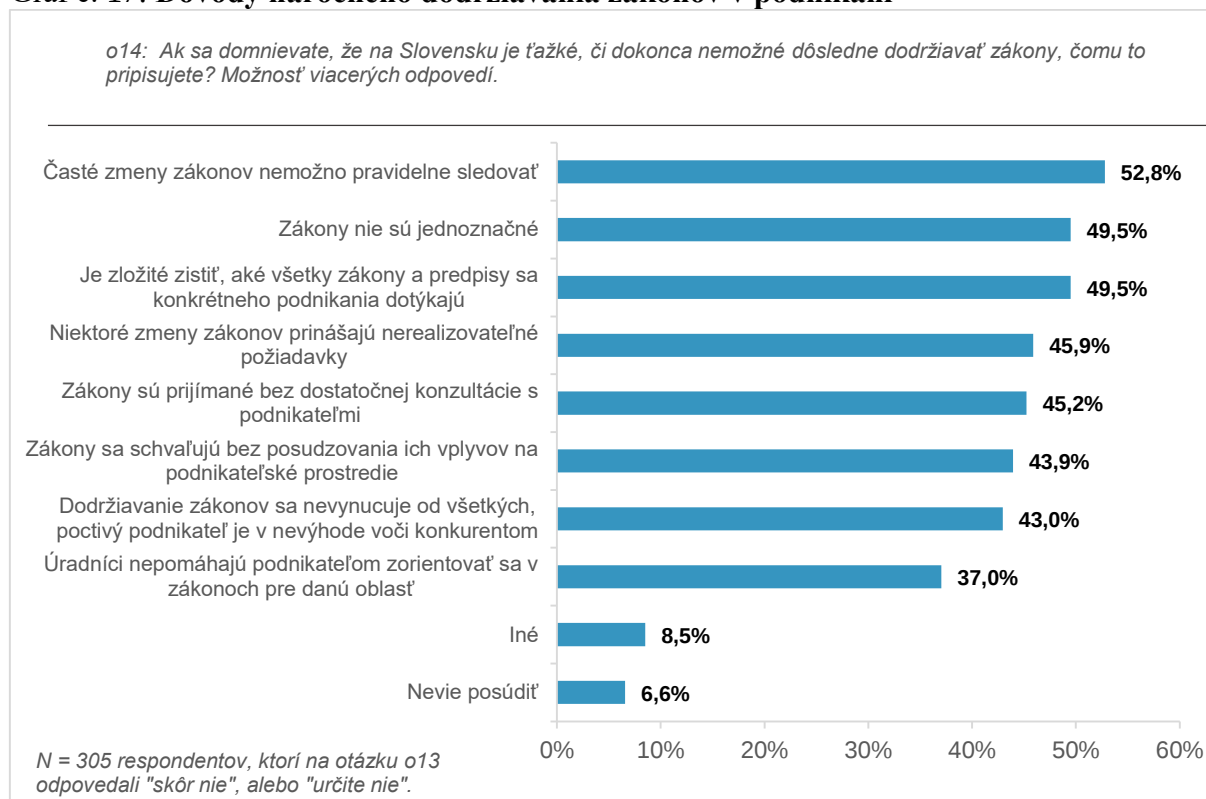
Takmer polovica (**49,5 %**) oslovených zástupcov MSP pripisuje nedodržiavanie zákonov pri podnikaní ich **nejednoznačnosti**. Rovnaký podiel respondentov si myslí, že **je zložitá zistiť, aké všetky zákony a predpisy sa konkrétneho podnikania dotýkajú**. Nedodržiavanie zákonov spôsobujú podľa 45,9 % podnikateľov niektoré zmeny legislatívy, ktoré prinášajú nerealizovateľné požiadavky.

Podľa 45,2 % opýtaných je problémom **nedostatočná komunikácia s podnikateľmi v procese prípravy a prijímania zákonov**. 43,9 % predstaviteľov MSP vidí problém vo schvaľovaní zákonov, ktorým nepredchádza posudzovanie ich vplyvov na podnikateľské prostredie. Približne rovnaký podiel podnikateľov (43,0 %) v prieskume uviedol, že dodržiavanie zákonov sa nevynucuje od všetkých podnikateľov, preto dochádza k situáciám kedy sa poctivý podnikateľ dostáva do nevýhody voči konkurencii.

Viac ako tretina (37,0 %) opýtaných zastáva názor, že úradníci nepomáhajú podnikateľom zorientovať sa v zákonoch platných pre danú oblasť podnikania.

Iné dôvody nedodržiavania zákonov pri podnikaní uviedlo 8,5 % respondentov a k otázke sa nevedelo vyjadriť ďalších 6,6 %.

Graf č. 17: Dôvody náročného dodržiavania zákonov v podnikaní

Zdroj: Slovak Business Agency

Pre podnikateľov je problematické dodržiavanie zákonov, nakoľko je zložité zistiť, aké všetky zákony a predpisy sa konkrétneho podnikania dotýkajú, uvádzali v prieskume predovšetkým malí a strední podnikatelia z odvetvia pôdohospodárstva (60,4 %), so sídlom v Trnavskom (61,3 %) a v Banskobystrickom kraji (63,5 %) a s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (60,0 %).

Úradníci nepomáhajú podnikateľom zorientovať sa v zákonoch pre danú oblasť, uviedli v prieskume predovšetkým zástupcovia podnikateľov z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (53,4 %), so sídlom v Trenčianskom (53,4 %), Prešovskom (51,6 %) a v Trnavskom kraji (46,8 %), subjekty s dĺžkou podnikania menej ako 3 roky (51,8 %) a s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (48,7 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (46,7 %).

To, že časté zmeny v zákonoch nemožno pravidelne sledovať uvádzali v prieskume v porovnaní s celoslovenskou hodnotou častejšie zástupcovia podnikateľov z odvetvia obchodu (64,5 %), dopravy, informačných a komunikačných činností (72,4 %), so sídlom v Trenčianskom (83,9 %) a v Banskobystrickom kraji (84,6 %), spoločnosti s ručením obmedzením (58,8 %), začínajúci podnikatelia s dĺžkou podnikania do 3 rokov (69,0 %) a podnikatelia s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (65,6 %).

To, že zákony nie sú jednoznačné považujú za dôvod ich náročného dodržiavania v podnikaní predovšetkým podnikatelia z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (72,4 %), so sídlom v Banskobystrickom (77,6 %) a v Košickom kraji (59,3 %) a podnikatelia s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (65,6 %).

Zákony sú prijímané bez dostatočnej konzultácie s podnikateľmi si myslia najčastejšie zástupcovia malých podnikateľov (53,0 %), podnikateľské subjekty z odvetvia obchodu (54,2 %), dopravy, informačných a komunikačných činností (64,8 %), so sídlom v Banskobystrickom (70,5 %) a v Trnavskom kraji (57,6 %), firmy s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (63,7 %).

Názor, že zákony sa schvaľujú bez posudzovania ich vplyvov na podnikateľské prostredie uvádzali v prieskume predovšetkým malí a strední podnikatelia z odvetvia obchodu (58,1 %), dopravy, informačných a komunikačných činností (72,4 %), so sídlom v Banskobystrickom (74,0 %) a v Košickom kraji (56,2 %) a subjekty s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (63,7 %).

Dodržiavanie zákonov sa nevynucuje od všetkých, uviedli v prieskume predovšetkým zástupcovia firiem pôsobiacich v odvetví dopravy, informačných a komunikačných činností (68,6 %), so sídlom v Banskobystrickom (56,4 %) a v Trenčianskom kraji (53,4 %), subjekty s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (58,1 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (58,3 %).

To, že niektoré zmeny v zákonoch prinášajú nerealizovateľné požiadavky si myslia predovšetkým zástupcovia malých podnikov (59,1 %), firmy z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (72,4 %), so sídlom v Trenčianskom kraji (57,2 %) a firmy s dĺžkou podnikania od 5 do 10 rokov (63,7 %).

Tab. č. 19: Dôvody náročného dodržiavania zákonov v podnikaní

Riadkové %		Je zložitité zistiť, aké všetky zákony a predpisy sa konkrétneho podnikania dotýkajú	Úradníci nepomáhajú podnikateľom zorientovať sa v zákonoch pre danú oblasť	Časté zmeny zákonov nemožno pravidelne sledovať
Celková vzorka	305 respondentov	49,5%	37,0%	52,8%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	50,6%	40,0%	56,8%
	10 až 49 zamestnancov	50,6%	37,4%	56,7%
	50 až 249 zamestnancov	45,2%	29,1%	37,1%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	60,4%	25,9%	43,1%
	Priemysel	39,5%	33,4%	42,5%
	Stavebníctvo	25,7%	28,5%	39,9%
	Obchod	55,5%	41,3%	64,5%
	Ubytovanie a stravovanie	43,1%	25,9%	43,1%
	Doprava, informácie	53,4%	53,4%	72,4%
	Obchodné služby	57,3%	39,0%	51,6%
	Ostatné služby	43,7%	26,2%	39,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	41,9%	30,2%	46,5%
	Trnavský kraj	61,3%	46,8%	46,8%
	Trenčiansky kraj	53,4%	53,4%	83,9%
	Nitriansky kraj	30,8%	22,4%	36,4%
	Žilinský kraj	47,2%	27,8%	38,9%
	Banskobystrický kraj	63,5%	42,3%	84,6%
	Prešovský kraj	57,7%	51,6%	54,6%
	Košický kraj	59,3%	40,6%	53,1%
Právna forma firmy	Živnostník	43,3%	39,3%	48,5%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	55,5%	39,5%	58,8%
	Akciová spoločnosť	23,0%	11,5%	23,0%
	Iné	44,4%	30,7%	44,4%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	51,8%	51,8%	69,0%
	Od 3 do 5 rokov	50,0%	30,6%	50,0%
	Od 5 do 10 rokov	60,0%	48,7%	65,6%
	10 a viac rokov	46,7%	34,8%	49,6%
Pohlavie	Muž	52,8%	39,6%	59,7%
	Žena	45,1%	33,6%	43,6%
Vek	do 29 rokov	33,9%	11,3%	22,6%
	30 až 39 rokov	46,5%	31,8%	45,4%
	40 až 49 rokov	49,6%	40,5%	59,7%
	50 až 59 rokov	58,3%	46,7%	59,6%
	60 a viac	40,6%	25,0%	43,7%

Pokračovanie tabuľky č. 19

Riadkové %		Zákony nie sú jednoznačné	Zákony sú prijímané bez dostatočnej konzultácie s podnikateľmi	Zákony sa schvaľujú bez posudzovania ich vplyvov na podnikateľské prostredie
Celková vzorka	305 respondentov	49,5%	45,2%	43,9%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	50,6%	46,2%	45,6%
	10 až 49 zamestnancov	55,4%	53,0%	50,6%
	50 až 249 zamestnancov	38,8%	32,3%	30,7%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	34,5%	17,3%	25,9%
	Priemysel	51,6%	45,5%	33,4%
	Stavebníctvo	25,7%	31,4%	17,1%
	Obchod	54,2%	54,2%	58,1%
	Ubytovanie a stravovanie	51,8%	34,5%	51,8%
	Doprava, informácie	72,4%	64,8%	72,4%
	Obchodné služby	51,6%	47,0%	43,6%
	Ostatné služby	39,3%	26,2%	26,2%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	39,5%	41,9%	41,9%
	Trnavský kraj	54,0%	57,6%	46,8%
	Trenčiansky kraj	57,2%	49,6%	45,7%
	Nitriansky kraj	42,0%	42,0%	30,8%
	Žilinský kraj	33,3%	27,8%	30,6%
	Banskobystrický kraj	77,6%	70,5%	74,0%
	Prešovský kraj	57,7%	39,5%	36,4%
	Košický kraj	59,3%	46,8%	56,2%
Právna forma firmy	Živnostník	42,0%	39,3%	36,7%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	55,5%	52,7%	52,2%
	Akciová spoločnosť	17,3%	11,5%	17,3%
	Iné	51,2%	34,2%	27,3%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	51,8%	17,3%	34,5%
	Od 3 do 5 rokov	41,7%	36,1%	30,6%
	Od 5 do 10 rokov	65,6%	63,7%	63,7%
	10 a viac rokov	46,7%	42,9%	41,5%
Pohlavie	Muž	55,7%	51,7%	48,2%
	Žena	41,3%	36,7%	38,2%
Vek	do 29 rokov	22,6%	33,9%	11,3%
	30 až 39 rokov	42,0%	38,6%	37,4%
	40 až 49 rokov	55,7%	47,6%	49,6%
	50 až 59 rokov	54,4%	53,1%	53,1%
	60 a viac	46,8%	40,6%	31,2%

Pokračovanie tabuľky č. 19

Riadkové %		Dodržiavanie zákonov sa nevynucuje od všetkých, poctivý podnikateľ je v nevýhode voči konkurentom	Niektoré zmeny zákonov prinášajú nerealizovateľné požiadavky	Nevie
Celková vzorka	305 respondentov	43,0%	45,9%	6,6%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	44,3%	43,7%	3,1%
	10 až 49 zamestnancov	49,4%	59,1%	9,6%
	50 až 249 zamestnancov	30,7%	33,9%	11,3%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	43,1%	17,3%	8,6%
	Priemysel	48,6%	42,5%	12,1%
	Stavebníctvo	37,1%	48,5%	8,6%
	Obchod	49,1%	49,1%	1,3%
	Ubytovanie a stravovanie	25,9%	34,5%	8,6%
	Doprava, informácie	68,6%	72,4%	3,8%
	Obchodné služby	36,7%	45,9%	6,9%
	Ostatné služby	26,2%	26,2%	13,1%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	40,7%	40,7%	4,7%
	Trnavský kraj	50,4%	43,2%	10,8%
	Trenčiansky kraj	53,4%	57,2%	11,4%
	Nitriansky kraj	36,4%	53,2%	11,2%
	Žilinský kraj	33,3%	33,3%	0,0%
	Banskobystrický kraj	56,4%	52,9%	0,0%
	Prešovský kraj	33,4%	42,5%	9,1%
	Košický kraj	50,0%	56,2%	9,4%
Právna forma firmy	Živnostník	36,7%	36,7%	2,6%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	50,5%	53,8%	7,1%
	Akciová spoločnosť	11,5%	17,3%	5,8%
	Iné	30,7%	37,6%	13,7%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	34,5%	17,3%	0,0%
	Od 3 do 5 rokov	30,6%	22,2%	2,8%
	Od 5 do 10 rokov	58,1%	63,7%	13,1%
	10 a viac rokov	41,5%	46,2%	5,7%
Pohlavie	Muž	48,2%	52,8%	6,3%
	Žena	35,9%	36,7%	6,9%
Vek	do 29 rokov	11,3%	11,3%	0,0%
	30 až 39 rokov	28,4%	32,9%	4,5%
	40 až 49 rokov	51,6%	55,7%	12,1%
	50 až 59 rokov	58,3%	53,1%	3,9%
	60 a viac	28,1%	43,7%	3,1%

Pozn.: možnosť výberu viacerých odpovedí.

4.3 Navýšenie výdavkov ako dôsledok novej právnej úpravy

Zástupcovia MSP sa najčastejšie zhodli (52,4 %), že v roku 2017 zaznamenali **nárast výdavkov najmä vplyvom novoprijatej legislatívy v oblasti ochrany osobných údajov (GDPR)**. Zvyšovanie výdavkov vplyvom zmien v oblasti daňového a odvodového zaťaženia evidovalo 42,7 % opýtaných.

Zmeny v oblasti pracovno-právnych vzťahov spôsobili nárast výdavkov v prípade tretiny (33,4 %) oslovených MSP. Menší podiel, 16,4 % MSP zaznamenali nárast výdavkov spojených so zmenami v oblasti ochrany životného prostredia. Zmeny legislatívy v iných oblastiach viedli k zvýšeným nákladom u 1,2 % MSP.

Novoprijatá právna úprava sa neprejavila na navýšení výdavkov v prípade 11,3 % malých a stredných podnikov. Na otázku nevedelo odpovedať 14,4 % respondentov.

Graf č. 18: Navýšenie výdavkov ako dôsledok novej právnej úpravy podľa oblastí

Zdroj: Slovak Business Agency

Navýšenie výdavkov ako dôsledok novej právnej úpravy v oblasti pracovno-právnych zmien zaznamenali predovšetkým firmy z odvetvia pôdohospodárstva (42,1 %), so sídlom v Žilinskom (40,7 %) a v Košickom kraji (40,0 %), akciové spoločnosti (45,6 %) a podnikatelia s dĺžkou pôsobenia na trhu od 3 do 5 rokov (39,0 %).

Rast výdavkov v dôsledku novej právnej úpravy v oblasti ochrany životného prostredia v porovnaní s celoslovenskou hodnotou uvádzali častejšie zástupcovia podnikateľov z odvetvia stavebníctva (21,7 %), obchodu (18,9 %), so sídlom v Žilinskom kraji (21,2 %) a začínajúci podnikatelia s dĺžkou podnikania menej ako 3 roky (10,3 %).

Navýšenie výdavkov ako dôsledok novej právnej úpravy v oblasti ochrany osobných údajov (GDPR) deklarovali v prieskume predovšetkým podnikatelia z odvetvia priemyslu (60,2 %), dopravy, informačných a komunikačných činností (58,1 %), so sídlom v Trnavskom (57,1 %) a v Nitrianskom kraji (57,3 %) a subjekty s dĺžkou podnikania od 3 do 5 rokov (60,2 %).

Zmeny v oblasti daňového a odvodového zaťaženia mali za následok zvýšenie výdavkov najmä podľa názoru podnikateľov z odvetvia obchodných služieb (46,2 %), so sídlom v Bratislavskom (47,9 %) a v Banskobystrickom kraji (49,5 %) a zástupcov akciových spoločností (50,9 %).

Navýšenie výdavkov ako dôsledok prijatia novej právnej úpravy nezaznamenali predovšetkým podnikatelia z odvetvia stavebníctva (19,1 %), ostatných služieb (16,0 %), so sídlom v Banskobystrickom kraji (14,0 %), živnostníci (16,4 %), podnikatelia pôsobiaci na trhu menej ako 3 roky (21,1 %) a respondenti vo veku menej ako 29 rokov (17,2 %).

Tab. č. 20: Navýšenie výdavkov ako dôsledok novej právnej úpravy podľa oblasti

Riadkové %		V oblasti pracovno – právnych zmien	Zmeny v oblasti ochrany životného prostredia	Zmeny v oblasti ochrany osobných údajov (GDPR)
Celková vzorka	1000 respondentov	33,4%	16,4%	52,4%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	32,8%	17,9%	53,5%
	10 až 49 zamestnancov	35,3%	16,5%	48,5%
	50 až 249 zamestnancov	32,5%	12,3%	54,7%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	42,1%	10,5%	52,6%
	Priemysel	29,6%	13,0%	60,2%
	Stavebníctvo	32,2%	21,7%	42,6%
	Obchod	35,0%	18,9%	52,4%
	Ubytovanie a stravovanie	18,4%	15,8%	39,5%
	Doprava, informácie	34,9%	10,5%	58,1%
	Obchodné služby	36,4%	17,8%	54,9%
	Ostatné služby	25,3%	9,3%	46,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	33,0%	16,3%	47,5%
	Trnavský kraj	38,5%	18,7%	57,1%
	Trenčiansky kraj	22,1%	10,5%	44,2%
	Nitriansky kraj	29,9%	17,1%	57,3%
	Žilinský kraj	40,7%	21,2%	55,9%
	Banskobystrický kraj	30,1%	16,1%	54,8%
	Prešovský kraj	31,5%	14,8%	52,8%
	Košický kraj	40,0%	15,2%	56,2%
Právna forma firmy	Živnostník	33,2%	15,6%	51,2%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	32,7%	16,8%	53,4%
	Akciová spoločnosť	45,6%	15,8%	50,9%
	Iné	31,3%	16,7%	50,0%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	26,3%	26,3%	42,1%
	Od 3 do 5 rokov	39,0%	16,9%	60,2%
	Od 5 do 10 rokov	37,7%	14,9%	49,1%
	10 a viac rokov	31,5%	16,4%	52,2%
Pohlavie	Muž	30,6%	16,8%	49,4%
	Žena	37,1%	15,9%	56,4%
Vek	do 29 rokov	20,7%	10,3%	51,7%
	30 až 39 rokov	34,6%	18,0%	55,4%
	40 až 49 rokov	34,0%	14,5%	52,5%
	50 až 59 rokov	33,2%	17,0%	47,4%
	60 a viac	32,4%	18,1%	56,2%

Pokračovanie tabuľky č. 20

Riadkové %		Zmeny v oblasti daňového a odvodového zaťaženia	Nezaznamenali sme navýšenie výdavkov	Nevie
Celková vzorka	1000 respondentov	42,7%	11,3%	14,4%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	43,2%	12,4%	13,9%
	10 až 49 zamestnancov	41,9%	11,4%	16,2%
	50 až 249 zamestnancov	42,4%	8,4%	13,3%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	42,1%	10,5%	21,1%
	Priemysel	42,6%	5,6%	17,6%
	Stavebníctvo	38,3%	19,1%	16,5%
	Obchod	44,1%	11,0%	14,6%
	Ubytovanie a stravovanie	36,8%	10,5%	23,7%
	Doprava, informácie	40,7%	8,1%	16,3%
	Obchodné služby	46,2%	10,5%	10,1%
	Ostatné služby	37,3%	16,0%	12,0%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	47,9%	11,7%	14,5%
	Trnavský kraj	42,9%	6,6%	11,0%
	Trenčiansky kraj	40,7%	12,8%	17,4%
	Nitriansky kraj	34,2%	12,0%	17,1%
	Žilinský kraj	39,8%	10,2%	9,3%
	Banskobystrický kraj	49,5%	14,0%	12,9%
	Prešovský kraj	36,1%	11,1%	17,6%
	Košický kraj	43,8%	11,4%	15,2%
Právna forma firmy	Živnostník	41,2%	16,4%	13,2%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	42,2%	10,2%	15,6%
	Akciová spoločnosť	50,9%	10,5%	8,8%
	Iné	44,8%	5,2%	13,5%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	42,1%	21,1%	15,8%
	Od 3 do 5 rokov	44,1%	9,3%	10,2%
	Od 5 do 10 rokov	42,3%	9,7%	17,1%
	10 a viac rokov	42,6%	11,8%	14,4%
Pohlavie	Muž	43,6%	12,8%	15,4%
	Žena	41,5%	9,3%	13,1%
Vek	do 29 rokov	37,9%	17,2%	6,9%
	30 až 39 rokov	43,6%	10,7%	12,1%
	40 až 49 rokov	40,7%	12,0%	15,4%
	50 až 59 rokov	42,7%	12,6%	17,0%
	60 a viac	47,6%	5,7%	13,3%

Pozn.: možnosť výberu viacerých odpovedí.

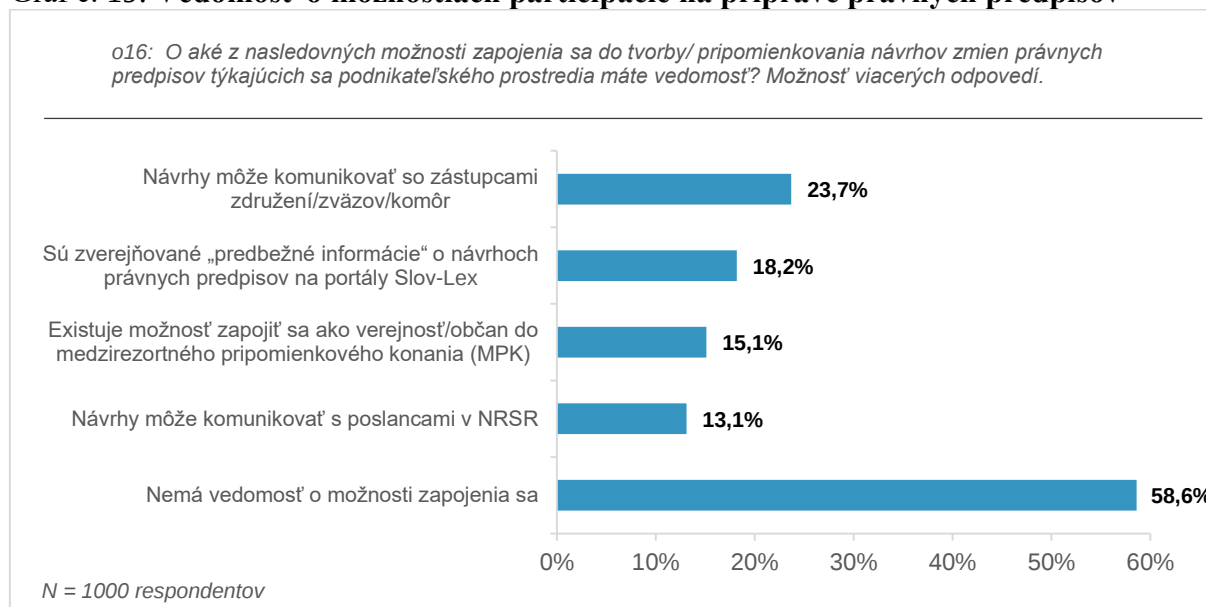
4.4 Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov

Z rôznych možností zapojenia sa do tvorby, resp. pripomienkovania návrhov zmien právnych predpisov **predstavitelia MSP poznajú najmä možnosť komunikovať so zástupcami združení, zväzov a komôr** (23,7 % respondentov).

Takmer **päťina** (18,2 %) opýtaných má vedomosť, že na pripomienkovaní návrhov zmien zákonov môže participovať prostredníctvom portálu Slov-Lex, kde sú zverejňované „predbežné informácie“ o návrhoch právnych predpisov.

Menej podnikateľov už má vedomosť o ďalších možnostiach zapojenia sa do prípravy zmien právnych predpisov, ako napr.: možnosť zapojiť sa ako verejnosť/občan do medzirezortného pripomienkového konania (15,1 %), alebo možnosť komunikovať svoje návrhy s poslancami v NR SR (13,1 %). **Väčšina z oslovených MSP (58,6 %) nemá vedomosť o možnostiach zapojenia sa do prípravy návrhov zmien zákonov.**

Graf č. 19: Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov

Zdroj: Slovak Business Agency

Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov **prostredníctvom zverejnenia predbežných informácií o návrhoch právnych predpisov na portály Slov-Lex** uviedli v prieskume predovšetkým zástupcovia stredných podnikov (26,1 %), podnikatelia z ubytovania stravovania (26,3 %), akciové spoločnosti (24,6 %), iné právne formy (27,1 %) a podnikatelia od 5 do 10 rokov (24,6 %).

Znalosti o možnostiach **zapojenia sa do medzirezortného pripomienkového konania** v prieskume deklarovali najmä malí a strední podnikatelia z odvetvia ostatných služieb (22,7 %), so sídlom v Trnavskom (19,8 %) a v Nitrianskom kraji (19,7 %), iné právne formy (25,0 %), respondenti vo veku do 29 rokov (27,6 %) a 60 a viac rokov (20,0 %).

Znalosť o možnostiach **komunikácie so zástupcami združení, zväzov a komôr** v prieskume deklarovali predovšetkým malí podnikatelia (29,4 %), firmy z odvetvia ubytovania stravovania (28,9 %), z obchodných služieb (29,0 %), so sídlom v Trnavskom (30,8 %) a v Nitrianskom kraji (29,1 %), iné právne formy (33,3 %), respondenti vo veku menej ako 29 rokov (31,0 %) a 60 a viac rokov (33,3 %).

O tom, že **návrhy nových právnych predpisov môžu podnikatelia komunikovať** s poslancami NR SR vedia, podľa výsledkov prieskumu, predovšetkým malí podnikatelia (16,2 %), firmy z odvetvia obchodných služieb (16,4 %), podnikatelia so sídlom v Nitrianskom kraji (18,8 %), iné právne formy (20,8 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov (21,0 %).

Žiadnu vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov v prieskume deklarovali predovšetkým podnikatelia z odvetvia stavebníctva (69,6 %), so sídlom v Trenčianskom kraji (72,1 %), so sídlom v Banskobystrickom kraji (66,7 %), živnostníci (64,0 %) a respondenti vo veku od 40 do 49 rokov (65,1 %).

Tab. č. 21: Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov

Riadkové %		Sú zverejňované „predbežné informácie“ o návrhoch právnych predpisov na portály Slov-Lex	Existuje možnosť zapojiť sa ako verejnosť/občan do medzirezortného pripomienkového konania (MPK)	Návrhy môže komunikovať so zástupcami združení, zväzov a komôr
Celková vzorka	1000 respondentov	18,2%	15,1%	23,7%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	16,8%	13,0%	20,8%
	10 až 49 zamestnancov	15,1%	17,3%	29,4%
	50 až 249 zamestnancov	26,1%	17,7%	23,6%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	15,8%	15,8%	26,3%
	Priemysel	16,7%	11,1%	26,9%
	Stavebníctvo	11,3%	10,4%	15,7%
	Obchod	16,5%	14,2%	21,3%
	Ubytovanie a stravovanie	26,3%	13,2%	28,9%
	Doprava, informácie	19,8%	16,3%	17,4%
	Obchodné služby	22,4%	17,1%	29,0%
	Ostatné služby	16,0%	22,7%	22,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	20,6%	17,7%	24,8%
	Trnavský kraj	13,2%	19,8%	30,8%
	Trenčiansky kraj	11,6%	8,1%	16,3%
	Nitriansky kraj	21,4%	19,7%	29,1%
	Žilinský kraj	21,2%	12,7%	25,4%
	Banskobystrický kraj	17,2%	14,0%	15,1%
	Prešovský kraj	17,6%	13,9%	24,1%
	Košický kraj	16,2%	9,5%	20,0%
Právna forma firmy	Živnostník	14,8%	12,4%	18,8%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	17,6%	14,7%	24,0%
	Akciová spoločnosť	24,6%	14,0%	26,3%
	Iné	27,1%	25,0%	33,3%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	5,3%	15,8%	21,1%
	Od 3 do 5 rokov	22,0%	13,6%	24,6%
	Od 5 do 10 rokov	24,6%	15,4%	24,0%
	10 a viac rokov	16,3%	15,3%	23,5%
Pohlavie	Muž	16,6%	14,4%	22,8%
	Žena	20,3%	16,1%	24,9%
Vek	do 29 rokov	24,1%	27,6%	31,0%
	30 až 39 rokov	21,1%	17,0%	23,9%
	40 až 49 rokov	11,7%	10,5%	20,1%
	50 až 59 rokov	21,3%	15,4%	23,3%
	60 a viac	21,0%	20,0%	33,3%

Pokračovanie tabuľky č. 21

Riadkové %		Návrhy môže komunikovať s poslancami v NRSR	Nemá vedomosť o možnosti zapojenia sa
Celková vzorka	1000 respondentov	13,1%	58,6%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	13,0%	61,1%
	10 až 49 zamestnancov	16,2%	59,9%
	50 až 249 zamestnancov	9,4%	50,2%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	5,3%	57,9%
	Priemysel	8,3%	60,2%
	Stavebníctvo	10,4%	69,6%
	Obchod	15,7%	60,6%
	Ubytovanie a stravovanie	2,6%	50,0%
	Doprava, informácie	14,0%	62,8%
	Obchodné služby	16,4%	52,1%
	Ostatné služby	10,7%	57,3%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	15,2%	54,3%
	Trnavský kraj	15,4%	48,4%
	Trenčiansky kraj	8,1%	72,1%
	Nitriansky kraj	18,8%	61,5%
	Žilinský kraj	10,2%	55,1%
	Banskobystrický kraj	8,6%	66,7%
	Prešovský kraj	11,1%	58,3%
	Košický kraj	12,4%	61,9%
Právna forma firmy	Živnostník	11,2%	64,0%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	12,7%	60,8%
	Akciová spoločnosť	12,3%	42,1%
	Iné	20,8%	40,6%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	10,5%	63,2%
	Od 3 do 5 rokov	14,4%	57,6%
	Od 5 do 10 rokov	12,0%	58,9%
	10 a viac rokov	13,2%	58,6%
Pohlavie	Muž	12,8%	59,7%
	Žena	13,5%	57,1%
Vek	do 29 rokov	10,3%	62,1%
	30 až 39 rokov	14,2%	57,1%
	40 až 49 rokov	9,9%	65,1%
	50 až 59 rokov	13,0%	55,3%
	60 a viac	21,0%	49,5%

Pozn.: možnosť výberu viacerých odpovedí.

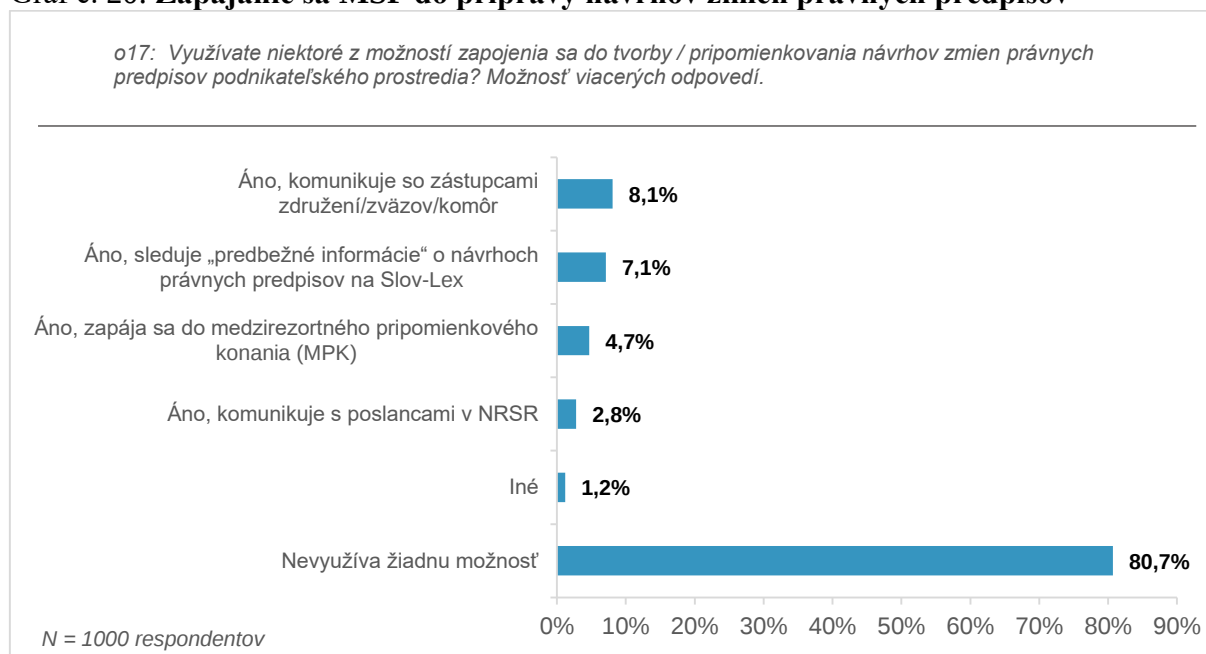
4.5 Zapájanie sa do prípravy zmien právnych predpisov

V procese prípravy návrhov zmien zákonov súvisiacich s podnikateľským prostredím sú malé a stredné podniky na Slovensku pomerne pasívne. Pri tvorbe právnych predpisov sa prostredníctvom komunikácie so zástupcami združení, zväzov a komôr aktívne zapája len 8,1 % opýtaných MSP. Na portály Slov-Lex sleduje „predbežné informácie“ o návrhoch právnych predpisov len 7,1 % oslovených podnikateľov.

Do medzirezortného pripomienkového konania sa aktívne zapája 4,7 % respondentov a s poslancami NR SR komunikuje o návrhoch zmien len 2,8 %. Iným spôsobom na tvorbe zákonov participuje 1,2 % opýtaných.

Nízku aktivitu MSP pri tvorbe návrhov zmien právnych predpisov potvrdzuje **80,7 % predstaviteľov MSP, ktorí nevyžívajú žiadnu možnosť participácie.**

Graf č. 20: Zapájanie sa MSP do prípravy návrhov zmien právnych predpisov

Zdroj: Slovak Business Agency

V rámci zapájania sa do prípravy právnych predpisov, **sledujú predbežné informácie o návrhoch právnych predpisov na portáli Slov-lex** predovšetkým podnikatelia z odvetvia pôdohospodárstva (10,5 %) a obchodných služieb (11,9 %), so sídlom v Trnavskom (15,4 %) a v Banskobystrickom kraji (12,9 %), iné právne formy (13,5 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov (10,5 %).

Do medzirezortného pripomienkového konania sa v porovnaní s celoslovenskou hodnotou zapájajú častejšie strední podnikatelia (10,3 %), firmy z odvetvia pôdohospodárstva (10,5 %) a ostatných služieb (10,7 %), iné právne formy (18,8 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov (9,5 %).

Zo zástupcami združení, zväzov a komôr komunikujú najčastejšie zástupcovia malých podnikov (11,0 %), firmy z odvetvia pôdohospodárstva (15,8 %) a priemyslu (12,0 %), so sídlom v Trnavskom (12,1 %) a Nitrianskom kraji (11,1 %) a respondenti vo veku od 50 do 59 rokov (12,3 %).

Priamo s poslancami NR SR komunikujú najčastejšie malí podnikatelia (4 %), podnikatelia z odvetvia dopravy, informačných a komunikačných činností (4,7 %), so sídlom v Nitrianskom (5,1 %) a v Banskobystrickom kraji (5,4 %) a respondenti vo veku 60 a viac rokov (4,8 %).

Do prípravy právnych predpisov sa nezapájajú predovšetkým malí a strední podnikatelia z odvetvia stavebníctva (90,4 %) a obchodu (86,6 %), so sídlom v Bratislavskom kraji (85,1 %), začínajúci podnikatelia podnikajúci do menej ako 3 roky (94,7 %) a respondenti vo veku menej ako 30 rokov (96,6 %).

Tab. č. 22: Vedomosť o možnostiach participácie na príprave právnych predpisov

Riadkové %		Áno, sleduje „predbežné informácie“ o návrhoch právnych predpisov na Slov-Lex	Áno, zapája sa do medzirezortného pripomienkového konania	Áno, komunikuje so zástupcami združení, zväzov a komôr
Celková vzorka	1000 respondentov	7,1%	4,7%	8,1%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	6,9%	3,2%	5,9%
	10 až 49 zamestnancov	7,0%	3,3%	11,0%
	50 až 249 zamestnancov	7,9%	10,3%	9,9%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	10,5%	10,5%	15,8%
	Priemysel	7,4%	8,3%	12,0%
	Stavebníctvo	2,6%	0,0%	3,5%
	Obchod	4,7%	3,5%	4,7%
	Ubytovanie a stravovanie	0,0%	5,3%	10,5%
	Doprava, informácie	5,8%	4,7%	7,0%
	Obchodné služby	11,9%	3,8%	10,8%
	Ostatné služby	6,7%	10,7%	6,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	4,3%	4,3%	7,1%
	Trnavský kraj	15,4%	6,6%	12,1%
	Trenčiansky kraj	5,8%	2,3%	3,5%
	Nitriansky kraj	9,4%	7,7%	11,1%
	Žilinský kraj	6,8%	4,2%	8,5%
	Banskobystrický kraj	12,9%	4,3%	7,5%
	Prešovský kraj	4,6%	6,5%	8,3%
	Košický kraj	3,8%	1,9%	7,6%
Právna forma firmy	Živnostník	6,8%	3,6%	4,4%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	6,2%	2,5%	7,2%
	Akciová spoločnosť	7,0%	8,8%	19,3%
	Iné	13,5%	18,8%	16,7%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	5,3%	0,0%	0,0%
	Od 3 do 5 rokov	6,8%	2,5%	2,5%
	Od 5 do 10 rokov	9,1%	4,6%	8,0%
	10 a viac rokov	6,7%	5,2%	9,3%
Pohlavie	Muž	6,7%	4,4%	8,2%
	Žena	7,7%	5,1%	7,9%
Vek	do 29 rokov	0,0%	0,0%	3,4%
	30 až 39 rokov	6,2%	4,2%	6,9%
	40 až 49 rokov	5,2%	4,0%	5,6%
	50 až 59 rokov	9,9%	4,7%	12,3%
	60 a viac	10,5%	9,5%	10,5%

Pokračovanie tabuľky č. 22

Riadkové %		Áno, komunikuje s poslancami v NRSR	Nevyužíva žiadnu možnosť
Celková vzorka	1000 respondentov	2,8%	80,7%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	2,9%	83,4%
	10 až 49 zamestnancov	4,0%	79,8%
	50 až 249 zamestnancov	1,0%	74,9%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	0,0%	63,2%
	Priemysel	3,7%	75,0%
	Stavebníctvo	1,7%	90,4%
	Obchod	2,8%	86,6%
	Ubytovanie a stravovanie	0,0%	84,2%
	Doprava, informácie	4,7%	83,7%
	Obchodné služby	3,1%	76,2%
	Ostatné služby	2,7%	74,7%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	2,1%	85,1%
	Trnavský kraj	0,0%	73,6%
	Trenčiansky kraj	3,5%	84,9%
	Nitriansky kraj	5,1%	77,8%
	Žilinský kraj	1,7%	79,7%
	Banskobystrický kraj	5,4%	75,3%
	Prešovský kraj	2,8%	78,7%
	Košický kraj	2,9%	82,9%
Právna forma firmy	Živnostník	3,6%	84,0%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	2,3%	84,4%
	Akciová spoločnosť	1,8%	64,9%
	Iné	4,2%	58,3%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	0,0%	94,7%
	Od 3 do 5 rokov	0,8%	85,6%
	Od 5 do 10 rokov	2,9%	81,1%
	10 a viac rokov	3,2%	79,4%
Pohlavie	Muž	4,0%	80,2%
	Žena	1,2%	81,4%
Vek	do 29 rokov	0,0%	96,6%
	30 až 39 rokov	1,7%	83,7%
	40 až 49 rokov	2,8%	83,0%
	50 až 59 rokov	3,6%	75,5%
	60 a viac	4,8%	73,3%

Pozn.: možnosť výberu viacerých odpovedí.

4.6 Dôvody nezapájania sa prípravy zmien právnych predpisov

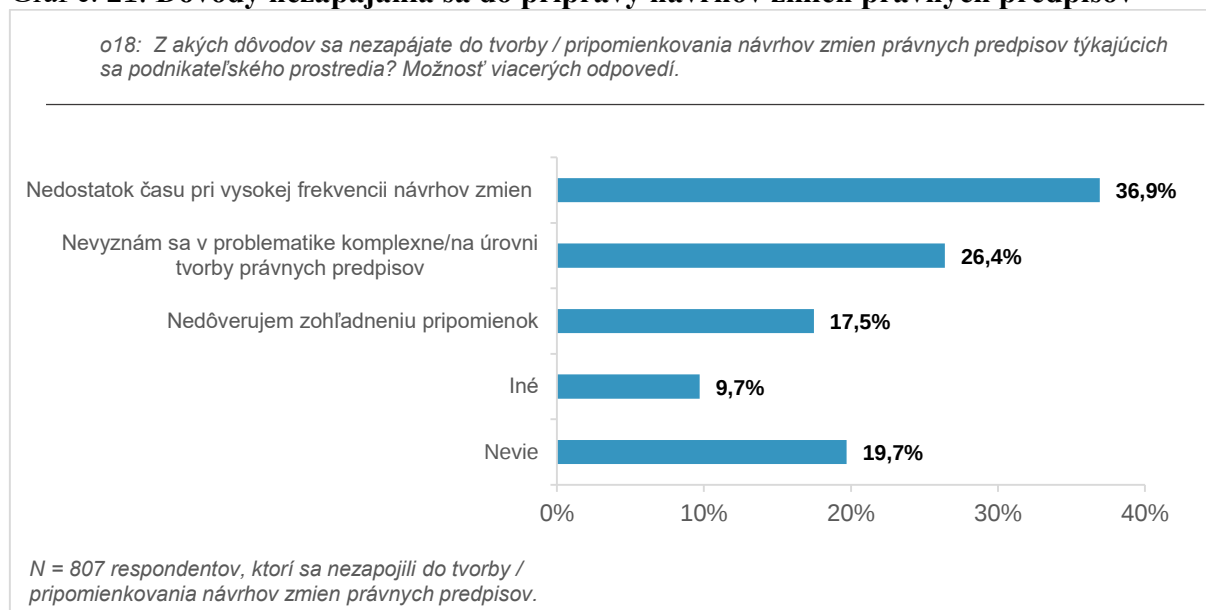
Viac ako jedna tretina (36,9 %) malých a stredných podnikateľov v prieskume uviedla, že **do prípravy návrhov zmien zákonov sa nezapájajú hlavne kvôli nedostatku času, ktorý súvisí s vysokou frekvenciou zmien právnych predpisov v oblasti podnikania.**

Približne štvrtinu oslovených (26,4 %) odrádza **nedostatočná znalosť problematiky** potrebná pri tvorbe tvorby právnych predpisov. Ďalších 17,5 % respondentov nedôveruje, že ich prípadne pripomienky by boli posudzované a v konečnom dôsledku aj zohľadnené v konečnom návrhu právnych predpisov.

Iné dôvody uviedlo 9,7 % predstaviteľov MSP. V tejto skupine odpovedí sa najčastejšie vyskytoval ako dôvod nezapájania sa do procesu tvorby zmien právnych predpisov nedostatok informácií o možnostiach participácie (2,7 % z celkovej počtu 807 respondentov, ktorý na otázku odpovedali).

K dôvodom nezapájania sa do prípravy návrhov zmien právnych predpisov z oblasti podnikateľského prostredia sa nevedelo vyjadriť 19,7 % opýtaných.

Graf č. 21: Dôvody nezapájania sa do prípravy návrhov zmien právnych predpisov

Zdroj: Slovak Business Agency

Z dôvodu nedostatku času pri vysokej frekvencii návrhov zmien sa do prípravy právnych predpisov nezapájajú predovšetkým podnikatelia z odvetvie stavebníctva (52,8 %), priemyslu (42,5 %), ubytovania stravovania (42,4 %), so sídlom v Trenčianskom kraji (50,4 %) a podnikatelia pôsobiaci na trhu od 5 do 10 rokov (43,2 %).

Časť malých a stredných podnikateľov sa do prípravy právnych predpisov **nezapája z dôvodu nedostatočných znalostí z danej problematiky.** Uvedenú odpoveď najčastejšie uvádzali malí a strední podnikatelia z odvetvia ubytovania a stravovania (42,7 %), dopravy, informačných a komunikačných činností (31,7 %), začínajúci podnikatelia pôsobiaci na trhu menej ako 3 roky (45,7 %) a respondenti vo veku od 40 do 49 rokov (31,4 %).

Nedôveru voči zohľadneniu pripomienok v rámci prípravy právnych predpisov v prieskume deklarovali predovšetkým podnikatelia z ubytovania a stravovania (26,1 %), so sídlom v Nitrianskom (24,4 %) a v Košickom kraji (23,6 %), začínajúci podnikatelia s dĺžkou pôsobenia menej ako 3 roky (26,1 %) a respondenti vo veku od 30 do 39 rokov (21,0 %).

Tab. č. 23: **Dôvody nezapájania sa do prípravy návrhov zmien právnych predpisov**

Riadkové %		Nedostatok času pri vysokej frekvencii návrhov zmien	Nevyzná sa v problematike komplexne / na úrovni tvorby právnych predpisov	Nedôveruje zohľadneniu pripomienok	Nevie
Celková vzorka	807 respondentov	36,9%	26,4%	17,5%	19,7%
Počet zamestnancov	0 až 9 zamestnancov	41,3%	26,9%	21,2%	14,9%
	10 až 49 zamestnancov	35,5%	30,5%	11,8%	22,8%
	50 až 249 zamestnancov	27,5%	19,5%	15,3%	28,1%
Odvetvie	Pôdohospodárstvo	26,1%	29,3%	9,8%	16,3%
	Priemysel	42,5%	26,4%	14,9%	13,8%
	Stavebníctvo	52,8%	26,9%	15,1%	18,3%
	Obchod	32,7%	23,4%	22,9%	24,9%
	Ubytovanie a stravovanie	42,4%	42,4%	26,1%	3,3%
	Doprava, informácie	38,9%	31,7%	14,4%	24,5%
	Obchodné služby	35,1%	24,7%	17,3%	16,9%
	Ostatné služby	26,4%	26,4%	9,9%	28,1%
Kraj sídla	Bratislavský kraj	38,7%	33,4%	14,5%	22,4%
	Trnavský kraj	34,0%	16,3%	10,9%	24,5%
	Trenčiansky kraj	50,4%	30,3%	18,7%	18,7%
	Nitriansky kraj	40,2%	19,1%	24,4%	16,9%
	Žilinský kraj	33,6%	27,3%	18,9%	17,9%
	Banskobystrický kraj	30,6%	26,6%	16,0%	12,0%
	Prešovský kraj	33,3%	20,7%	16,1%	24,1%
	Košický kraj	33,0%	26,0%	23,6%	16,5%
Právna forma firmy	Živnostník	38,7%	30,7%	18,8%	15,9%
	Spoločnosť s ručením obmedzeným	40,7%	26,4%	19,7%	19,7%
	Akciová spoločnosť	17,4%	17,4%	6,5%	39,1%
	Iné	20,7%	20,7%	6,5%	18,1%
Dĺžka podnikania	Menej ako 3 roky	26,1%	45,7%	26,1%	26,1%
	Od 3 do 5 rokov	38,9%	31,5%	26,3%	16,8%
	Od 5 do 10 rokov	43,2%	27,6%	17,0%	18,4%
	10 a viac rokov	35,3%	24,7%	15,8%	20,4%
Pohlavie	Muž	40,4%	23,2%	18,9%	18,2%
	Žena	32,4%	30,6%	15,6%	21,7%
Vek	do 29 rokov	34,2%	17,1%	8,5%	47,0%
	30 až 39 rokov	39,9%	26,2%	21,0%	20,6%
	40 až 49 rokov	36,7%	31,4%	16,1%	20,3%
	50 až 59 rokov	36,7%	23,0%	17,1%	16,2%
	60 a viac	30,7%	22,4%	15,3%	16,5%

Pozn.: možnosť výberu viacerých odpovedí.

METODIKA PRIESKUMU

Zber informácií od respondentov sa realizoval prostredníctvom telefonického prieskumu za použitia metódy CATI. Uvedenú metódu možno charakterizovať ako kvantitatívnu metódu zberu údajov, kedy profesionálni operátori telefonicky kontaktujú vybranú skupinu respondentov. Rozhovor sa následne riadi pripravenou štruktúrou otázok a odpovedí formou dotazníka. Prieskum zameraný na monitorovanie uplatňovanie princípov SBAfE sa uskutočnili v dňoch od 22. augusta do 28. septembra 2018. Zber údajov zabezpečovali pracovníci spoločnosti Crystal Call, a.s. na základe dotazníka, ktorý spracovala Slovak Business Agency. Dotazník pozostával z celkového počtu 25 uzavretých otázok.

Výberová reprezentatívna vzorka o veľkosti 1000 respondentov bola vytvorená stratifikovaným náhodným výberom zo základného súboru malých a stredných podnikov, ktorí v roku 2018 vykonávali podnikateľskú činnosť na území Slovenskej republiky. Respondenti prieskumu boli predstavitelia podnikateľských subjektov s rozhodovacou právomocou, teda majitelia firiem, generálni riaditelia, výkonní riaditelia alebo kompetentní pracovníci poverení odpovedať na otázky zodpovednou osobou vo firme s rozhodovacou právomocou. Ako **stratifikačné kritériá** boli použité štyri znaky:

- Rozdelenie podnikateľských subjektov **podľa právnej formy**, pričom fyzické osoby – podnikatelia boli v početnosti reprezentované 250 respondentmi a MSP – právnické osoby (podniky) boli v prieskume zastúpené 750 respondentmi.
- Rozdelenie MSP – právnických osôb (750) **podľa počtu zamestnancov** v nasledovnej štruktúre: 300 mikropodnikov (podniky s 0 až 9 zamestnancami), 250 malých podnikov (podniky s 10 až 49 zamestnancami) a 200 stredných podnikov (podniky s 50 až 249 zamestnancami).
- Rozdelenie podnikateľských subjektov podľa ich sídla **z hľadiska regionálneho členenia na úrovni NUTS 3** na: Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky, Nitriansky, Žilinský, Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj.
- Rozdelenie podnikateľských subjektov **podľa hlavného druhu ekonomickej činnosti zapísanej do Obchodného registra na základe klasifikácie SK NACE**, pričom kategorizácia hlavných ekonomických činností bola stanovaná nasledovne: pôdohospodárstvo (sekcia A); priemysel (sekcia B, C, D, E); stavebníctvo (sekcia F); obchod (sekcia G); ubytovanie a stravovanie (sekcia I); doprava, informačné a komunikačné činnosti (sekcia H, J); obchodné služby (sekcia K, L, M, N) a ostatné služby (sekcia O, P, Q, R, S).

Za účelom spracovania a vyhodnotenia jednotlivých odpovedí malých a stredných podnikateľov bol použitý štatisticko-analytický program IBM SPSS Statistics.

ZHRNUTIE VÝSLEDKOV

- Medzi predstaviteľmi malých a stredných podnikov prevláda nespokojnosť so súčasnými podmienkami (platné v roku 2017) pre podnikanie na Slovensku. Podľa hodnotenia výsledkov prieskumu na stupnici od 1 (najvyššia spokojnosť) po 6 (najnižšia spokojnosť) u tretiny malých a stredných podnikateľov (34,9 %) prevládala spokojnosť so súčasnými podmienkami pre podnikanie, a naopak v prípade dvoch tretín (65,1 %) respondentov prevládala nespokojnosť. Index spokojnosti malých a stredných podnikateľov so súčasným stavom podnikateľského prostredia dosiahol 4,2 bodu (na stupnici od 1 po 6).
- Každý piaty oslovený zástupca MSP (19,7 %) hodnotil súčasné podmienky pre podnikanie pozitívnejšie ako v období kedy s podnikaním začínal. Naopak, približne polovica (49,6 %) bola spokojnejšia s podmienkami pre podnikanie v začiatkoch ich podnikania. Rovnaké hodnotenie súčasných podmienok a tých, ktoré platili na začiatku podnikania uviedlo 30,7 % podnikateľov.
- Ako najvýznamnejšiu prekážku pri fungovaní a ďalšom raste podnikania zástupcovia MSP označili nestabilitu a nejednoznačnosť zákonov (86,0 %). Problém s dostupnosťou a kvalitou pracovnej sily označilo za prekážku až 76,2 % oslovených MSP. Medzi významnejšie bariéry v podnikaní na Slovensku respondenti uviedli tiež vymožiteľnosť práva súdnou cestou (68,6 %) a korupciu (67,8 %).
- Prekážku v podnikaní predstavujú pre malých a stredných podnikateľov aj zásahy štátu. Problémom sú najmä zásahy štátu v oblasti regulácie pracovno-právnych vzťahov (65,1 %), regulácie cien tovarov a služieb (50,8 %) a v oblasti ochrany životného prostredia (47,1 %).
- Medzi inštitúcie, ktoré nútia podnikateľov alebo ich zamestnancov vyplňať zbytočné podania respondenti najčastejšie zaradili: Finančnú správu SR (53,0 %), Štatistický úrad SR (49,2 %) a Sociálnu poisťovňu (46,1 %).
- V porovnaní so zahraničnými podnikmi sú oslovené slovenské MSP najviac konkurencieschopné v oblasti efektívnosti výroby, resp. ponúkanej služby (25,8 %) a v oblasti kvality ľudských zdrojov, ktoré sa podieľajú na chode podniku (25,4 %). Slovenské MSP sú podľa vyjadrení ich zástupcov menej konkurencieschopné voči zahraničným podnikom v oblastiach ako marketing, propagácia produktov a služieb a dostupnosť špecializovaných vzdelávacích a výskumných služieb.
- V situáciách kedy dochádza k neplneniu zmluvných podmienok zo strany zmluvného partnera viac ako tri štvrtiny zástupcov oslovených MSP (78,3 %) uprednostňuje mimosúdne riešenie vzniknutej situácie, ktoré je odborníkmi všeobecne považované za finančne a časovo efektívnejšie.
- Podľa výsledkov prieskumu sa MSP na Slovensku zapájajú do procesu verejného obstarávania len v nízkej miere. Počas roka 2017 sa do verejného obstarávania zapojila necelá štvrtina (23,3 %) MSP.
- Väčšina zástupcov oslovených MSP plánuje v najbližšom období vo svojej firme realizovať určité zmeny. MSP najčastejšie plánujú zmeny v oblasti náboru nových

zamestnancov (32,6 %), v nákupe nových strojov (32,3 %) a v oblasti marketingu (26,8 %). Každý štvrtý predstaviteľ MSP (24,4 %) plánuje zväčšovanie produkcie.

- Podľa vyjadrení respondentov je nedostatok kvalitnej pracovnej sily na Slovensku spôsobený kombináciou pomerne širokého spektra faktorov. Viac ako polovica (53,9 %) oslovených MSP si myslí, že príčinou aktuálneho nedostatku kvalitnej pracovnej sily je dlhodobý odliv pracovnej sily zo Slovenska. Nasleduje neuspokojivý vzdelávací systém (42,3 %), ktorý nereflektuje súčasne potreby trhu práce a nízka úroveň celoživotného vzdelávania (30,4 %).
- Zástupcovia oslovených MSP sa najčastejšie zhodli (39,6 %), že orgány štátnej správy môžu prispieť k zvyšovaniu kvality zamestnancov najmä nastavením flexibilného systému vstupu podnikov do vzdelávania, ktoré zahŕňa aj finančné podnety pre rozvoj duálneho vzdelávania, praxe, zaškoľovania v oblasti využívania nových technológií, alebo celoživotného vzdelávania.
- Pre zabezpečenie neustáleho napredovania v podnikaní je potrebné venovať náležitú pozornosť tiež rozvoju vlastných schopností a znalostí. Z výsledkov prieskumu vyplýva, že takmer tri štvrtiny (73,6 %) opýtaných využíva určité možnosti vzdelávania za účelom rozvoja svojho podnikania. Najviac predstaviteľov MSP (41,2 %) pravidelne využíva odborné vzdelávacie podujatia.
- Približne každý tretí podnikateľ (30,5 %) zastáva názor, že sa na Slovensku nedá podnikáť bez toho, aby porušoval zákony. S podnikaním bez porušovania zákonov majú problém najmä podnikatelia z odvetvia ubytovanie a stravovanie a začínajúci podnikatelia s dĺžkou pôsobenia do 3 rokov.
- Najčastejšími dôvodmi nedodržiavania zákonov pri podnikaní sú najmä ich časté zmeny, ktoré podnikatelia nestíhajú sledovať (52,8 %), nejednoznačnosť a neprehľadnosť zákonov (49,5 %).
- Väčšina oslovených MSP (52,4 %) zaznamenala nárast výdavkov v roku 2017 najmä vplyvom novoprijatej legislatívy v oblasti ochrany osobných údajov (GDPR). Zvyšovanie výdavkov spôsobili u 42,7 % MSP aj zmeny v oblasti daňového a odvodového zaťaženia. Zmeny v oblasti pracovno-právnych vzťahov spôsobili nárast výdavkov v prípade tretiny (33,4 %) oslovených MSP.
- Napriek tomu, že nestabilita a nejednoznačnosť zákonov predstavujú pre podnikateľov významnú prekážku, v procese prípravy návrhov zmien zákonov súvisiacich s podnikateľským prostredím sú malé a stredné podniky na Slovensku pomerne pasívne, pričom až 80,7 % MSP sa do prípravy návrhov zmien právnych predpisov podnikateľského prostredia nezapája. Najčastejšími dôvodmi nezapájania sa je nedostatok času pri vysokej frekvencii návrhov zmien (36,9 %) a nedostatočná znalosť problematiky potrebná pri tvorbe návrhov právnych predpisov (26,4 %).

DOTAZNÍK

- 1. Vyjadrite Vašu celkovú spokojnosť s podmienkami pre podnikanie na Slovensku a s tým, ako sa menia v škále od 1 (maximálna spokojnosť) po 6 (maximálna nespokojnosť).**

Súčasný stav (rok 2017)	1	2	3	4	5	6
Keď ste začínali podnikat'	1	2	3	4	5	6

- 2. Nakoľko sú nasledovné faktory prekážkou pre fungovanie a ďalší rast Vášho podnikania?**

1. Kvalita a dostupnosť infraštruktúry
2. Dostupnosť a kvalita pracovnej sily
3. Nestabilita a nejednoznačnosť zákonov
4. Vymožiteľnosť práva cez súdy
5. Korupcia
6. Organizovaný zločin, vydieranie
7. Obmedzenie vstupu na trh a iné protikonkurenčné praktiky

Odpoveď:

1. Nie je to žiadna prekážka
2. Je to len mierna prekážka
3. Je to vážna prekážka
4. Je to rozhodujúca prekážka
5. Neviem posúdiť

- 3. Predstavujú alebo nepredstavujú prekážku vo Vašom podnikaní zásahy štátu v nasledovných oblastiach (v rámci vnútorného trhu)?**

1. Regulácia cien tovarov a služieb
2. Regulácia pracovno-právnych vzťahov
3. Technické požiadavky na kvalitu výrobkov
4. Ochrana spotrebiteľa
5. Ochrana životného prostredia
6. Ochrana hospodárskej súťaže

Odpoveď:

1. Nie je to žiadna prekážka
2. Je to len mierna prekážka
3. Je to vážna prekážka
4. Je to rozhodujúca prekážka
5. Neviem posúdiť

4. Máte pocit, že nasledovné inštitúcie nútia podnikateľov ako Vy, prípadne Vašich zamestnancov vyplňať zbytočne časté, rozsiahle, či neprehľadné podania?

1. Finančná správa
2. Sociálna poisťovňa
3. Zdravotná poisťovňa
4. Registrový súd
5. Mestský/obecný úrad
6. Samosprávny kraj
7. Okresný úrad a okresný úrad v sídle kraja
8. Inštitúcia poskytujúca dotácie, resp. rozhodujúca o eurofondoch
9. Štatistický úrad SR
10. Iný úrad (špecifikujte):

Odpoveď:

1. Áno
2. Nie
3. Neviem

5. V akých oblastiach je Váš podnik konkurencieschopný v porovnaní so zahraničnými podnikmi (podnikajúcimi mimo územia SR)? (môžete vybrať viac možností)

1. Rozvinutosť dodávateľských, odberateľských a príbuzných odvetví
2. Lacné výrobné zdroje
3. Efektívnosť výroby, resp. ponúkanej služby
4. Inovácie
5. Dostupnosť špecializovaných vzdelávacích a výskumných služieb
6. Marketing, propagácia produktov a služieb
7. Kvalita ľudských zdrojov podieľajúcich sa na chode podniku
8. Neviem posúdiť
9. Uveďte iné _____

6. Aký spôsob riešenia situácie uprednostňujete v prípade, keď si Váš zmluvný partner neplní zmluvné podmienky ?

1. Nechám to tak, neriešim to
2. Snažím sa o mimosúdne riešenie
3. Riešim vec súdnou cestou (na všeobecnom súde)
4. Riešim vec súdnou cestou (rozhodcovským konaním/súdom)
5. Uveďte iné _____

7. Zapojila sa Vaša firma v roku 2017 do procesu verejného obstarávania?

1. Áno, zákazky verejného obstarávania tvorili viac ako 50 % tržieb firmy,
2. Áno, zákazky verejného obstarávania tvorili od 30 % do 49 % tržieb firmy,
3. Áno, zákazky verejného obstarávania tvorili od 10 % do 29 % tržieb firmy,
4. Áno, zákazky verejného obstarávania tvorili zanedbateľný podiel na tržbách,
5. Nie, o zákazky verejného obstarávania sa neuchádzame

8. Čo plánujete zmeniť vo Vašej firme v najbližšom období? (môžete označiť viac možností)

1. Zväčšenie produkcie
2. Nábor nových zamestnancov
3. Rozšírenie benefitov pre zamestnancov
4. Nákup nových strojov
5. Nákup nového softvéru
6. Vstup na trh s novým produktom / službou
7. Marketing, reklamu tovaru/ služby
8. Expanziu na zahraničné trhy
9. Uveďte iné _____
10. Nevieť (nečítať)

9. Čo podľa Vás spôsobuje nedostatok kvalitnej pracovnej sily? (môžete označiť viac možností)

1. Negatívny demografický vývoj
2. Dlhodobý odliv pracovnej sily z krajiny
3. Neuspokojivý vzdelávací systém
4. Neúčinné služby trhu práce a nedostatok informácií o aktuálnej situácii na trhu práce
5. Nízka úroveň celoživotného vzdelávania
6. Pasivita zamestnávateľov pri zaškoľovaní zamestnancov
7. Uveďte iné _____
8. Nevieť uviesť (nečítať)

10. V poslednom období boli prijaté legislatívne zmeny za účelom odstránenia problému nedostatku pracovnej sily na území Slovenskej republiky zamestnávaním osôb pochádzajúcich z 3. krajín. Ako by ste zhodnotili prijaté legislatívne zmeny?

1. Mám dobrú skúsenosť s nastavením legislatívy v tejto oblasti, nepodporujem zjednodušenie podmienok zamestnávania osôb pochádzajúcich z 3. krajín
2. Víťam zlepšenie možností, no dosiaľ nemám skúsenosť so zamestnávaním takýchto pracovníkov
3. Nemám dobrú skúsenosť s nastavením legislatívy v tejto oblasti, a preto podporujem zjednodušenie podmienok zamestnávania osôb pochádzajúcich z 3. krajín
4. Nepoznám legislatívu v tejto oblasti, preto nevyužívam tieto možnosti zamestnávania

5. Nezaujímam sa o tieto legislatívne zmeny, pretože nemám záujem zamestnávať pracovníkov z 3. krajín
6. Navrhujem iné riešenie _____

11. Ako by orgány štátnej správy mohli prispieť k zvýšeniu kvality zamestnancov na pracovnom trhu?

1. Nastaviť flexibilný systém financovania stredoškolského vzdelávania (normatívy podľa potrieb trhu práce)
2. Nastaviť flexibilný systém vstupu podnikov do vzdelávania, vrátane finančných podnetov (príspevky, úľavy) pre duálne vzdelávanie, študentské praxe v podnikoch, na zaškolenie pracovníkov k využívaniu nových technológií, pre celoživotné vzdelávanie v podnikoch (podľa potrieb trhu práce)
3. Zmeniť politiku trhu práce so zameraním na zamedzenie absolventskej nezamestnanosti a zamedzenie prepúšťania ľudí s vysokým vekom
4. Uveďte iné _____
5. Neviem (nečítať)

12. Využívate možnosti vzdelávania pre ďalší rozvoj Vášho podnikania?

1. Určite áno, využívam odborné vzdelávacie podujatia
2. Skôr áno, využívam online kurzy na internete
3. Áno, využívam stretnutia s obchodnými partnermi, na ktorých sa učím od iných
4. Nie, nevyužívam, spolieham sa na svoje skúsenosti

13. Dá sa podľa Vás vo Vašom odvetví podnikat' tak, aby ste nikdy neporušili žiadny zákon?

1. Určite áno
2. Skôr áno
3. Skôr nie
4. Určite nie
5. Neviem posúdiť

14. Ak sa domnievate, že na Slovensku je ťažké, či dokonca nemožné dôsledne dodržiavať zákony, čomu to pripisujete? (môžete vybrať viac možností). Odpovedajú respondenti, ktorí v otázke č. 13 vybrali možnosť skôr nie alebo určite nie.

1. Je zložitá zistiť, aké všetky zákony a predpisy sa konkrétneho podnikania dotýkajú
2. Úradníci nepomáhajú podnikateľom zorientovať sa v zákonoch pre danú oblasť

3. Časté zmeny zákonov nemožno pravidelne sledovať
4. Zákony nie sú jednoznačné
5. Zákony sú prijímané bez dostatočnej konzultácie s podnikateľmi
6. Zákony sa schvaľujú bez posudzovania ich vplyvov na podnikateľské prostredie
7. Dodržiavanie zákonov sa nevynucuje od všetkých, poctivý podnikateľ je v nevýhode voči konkurentom
8. Niektoré zmeny zákonov prinášajú nerealizovateľné požiadavky
9. Neviem posúdiť
10. Uveďte iné _____

15. Uveďte v ktorých oblastiach ste zaznamenali navýšenie Vašich výdavkov v roku 2017 ako dôsledok novoprijatej právnej úpravy? (výdavky napr. na zosúladenie pracovných predpisov, školenia zamestnancov, právneho poradenstva a pod.)

1. V oblasti pracovno – právnych zmien
2. Zmeny v oblasti ochrany životného prostredia
3. Zmeny v oblasti ochrany osobných údajov (GDPR)
4. Zmeny v oblasti daňového a odvodového zaťaženia
5. Nezaznamenali sme navýšenie výdavkov
6. Neviem uviesť
7. Iné _____

16. O aké z nasledovných možnosti zapojenia sa do tvorby/ pripomienkovania návrhov zmien právnych predpisov týkajúcich sa podnikateľského prostredia máte vedomosť? (môžete uviesť viac možností)

Doplňte vetu: Mám vedomosť o tom, že ...

1. sú zverejňované „predbežné informácie“ o návrhoch právnych predpisov na portály slov-lex
2. existuje možnosť zapojiť sa ako verejnosť/občan do medzirezortného pripomienkového konania (MPK)
3. svoje návrhy môžem od komunikovať so zástupcami združení/zväzov/komôr
4. svoje návrhy môžem od komunikovať s poslancami v NRSR
5. Prípadne uveďte iné možnosti zapojenia sa, ktoré poznáte
6. Nemám vedomosť o možnosti zapojenia sa

17. Využívate niektoré z možností zapojenia sa do tvorby / pripomienkovania návrhov zmien právnych predpisov podnikateľského prostredia? (môžete uviesť viac možností)

1. Áno, sledujem „predbežné informácie“ o návrhoch právnych predpisov na slov-lex
2. Áno, zapájam sa do medzirezortného pripomienkového konania (MPK)
3. Áno, komunikujem so zástupcami združení/zväzov/komôr
4. Áno, komunikujem s poslancami v NRSR
5. Iné _____
6. Nevyužívam žiadnu možnosť

18. Z akých dôvodov sa nezapájate do tvorby / pripomienkovania návrhov zmien právnych predpisov týkajúcich sa podnikateľského prostredia? Odpovedajú respondenti, ktorí v otázke č. 17 uviedli odpoveď č. 6. (môžete uviesť viac možností)

1. Nedostatok času pri vysokej frekvencii návrhov zmien
2. Nevyznám sa v problematike komplexne/na úrovni tvorby právnych predpisov
3. Nedôverujem zohľadneniu pripomienok
4. Neviem uviesť (nečítať)
5. Iné _____

Triediace otázky:**19. Aká je právna forma vašej firmy?**

1. živnostník
2. spoločnosť s ručením obmedzeným
3. akciová spoločnosť
4. iná forma (napr.: družstvo, komanditná spoločnosť, verejno-obchodná spoločnosť, jednoduchá spoločnosť na akcie)

20. Koľko zamestnancov má Vaša firma?

1. Žiadnych
2. 1 až 3 zamestnancov
3. 4 až 5 zamestnancov
4. 6 až 9 zamestnancov
5. 10 až 19 zamestnancov
6. 20 až 49 zamestnancov
7. 50 až 249 zamestnancov

21. Uveďte prosím okres, v ktorom sídli vaša spoločnosť.

22. Ktorá z nasledovných činností je vo vašom podnikaní hlavná (podľa štatistickej klasifikácie ekonomických činností SK NACE)?

1. poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov
2. ťažba a dobývanie
3. priemyselná výroba
4. dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu
5. dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov
6. stavebníctvo
7. veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov
8. doprava a skladovanie
9. ubytovacie a stravovacie služby
10. informácie a komunikácia
11. finančné a poisťovacie činnosti
12. činnosti v oblasti nehnuteľností
13. odborné, vedecké a technické činnosti
14. administratívne a podporné služby
15. verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie
16. vzdelávanie
17. zdravotníctvo a sociálna pomoc
18. umenie, zábava a rekreácia
19. ostatné činnosti

23. Ako dlho vyvíjate podnikateľskú činnosť?

1. menej ako 3 roky
2. od 3 do 5 rokov
3. od 5 do 10 rokov
4. 10 a viac rokov

24. Uved'te Vaše pohlavie.

1. žena
2. muž

25. Zarad'te sa prosím, do vekovej skupiny?

1. Menej ako 24 rokov
2. 25 až 29 rokov
3. 30 až 34 rokov
4. 35 až 39 rokov
5. 40 až 44 rokov
6. 45 až 49 rokov
7. 50 až 54 rokov
8. 55 až 59 rokov
9. 60 až 64 rokov
10. 65 a viac rokov